

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE AĞAÇ BAYRAMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erhan KILIÇ

Kent Ormancılığı Anabilim Dalı

NİSAN 2020

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ❖ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE AĞAÇ BAYRAMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erhan KILIÇ

Kent Ormancılığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa YILMAZ

NİSAN 2020

20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince; Bu Lisansüstü teze, Bursa Teknik Üniversitesi’nin aboneliği olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Fen Bilimleri Enstitüsü’nün belirlemiş olduğu ölçütlere göre uygun rapor alınmıştır.

İNTİHAL BEYANI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belgelediğimi, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Erhan KILIÇ

İmzası :

Eşime ve çocuklarıma,

ÖNSÖZ

Dünya nüfusunun hızla arttığı, küresel ısınmanın yaşandığı ve iklimlerin değiştiği bir dönemde olumsuzlukları olumlu hale getirmenin en kestirme yolu ağaç dikmek olsa gerek. Bu sebeple geleceğine sahip çık fidan dik, geleceğe nefes ol, çok geç olmadan vb. gibi sloganlarla insanlar fidan dikmeye davet edilmektedir. Benzer kaygılar geçmiş zamanda da yaşanmıştır. Ağaçlandırmayı kalıcı hale getirmek ve gönüllere ağaç sevgisini yerleştirmek için çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de hiç şüphesiz ağaç bayramlarıdır. Ülkemizde 100 yıldan fazla geçmişi olan ağaç bayramlarının tarihini detaylı bir şekilde araştırmak ve toplumda bir farkındalık oluşturmak amacıyla bu tez konusu tercih edilmiştir.

Ayrıca ormancılık tarihi konusunda geniş araştırmaları olan Orman Mühendisi Halil KUTLUK 1964 yılında ağaç bayramlarıyla ilgili olarak yazmış olduğu makalesinde ağaçlandırma ve ağaç bayramlarının tarihinin mutlaka bir doktora tezi olarak yazılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu görevi üstlenecek öğrenciler için kaynak önerisi dahi yapmıştır. Ancak Halil KUTLUK'un 1976 yılında vefat etmesine rağmen mesleki vasiyetinin henüz yerine getirilmemiş olması üzücüdür. Bu bağlamda ağaç bayramlarının tarihi Prof. Dr. Mustafa YILMAZ hocamın önerisiyle yüksek lisans tez konusu olarak tarafımdan alınmıştır. Halil KUTLUK'un ruhu şad olsun ve kendisini saygıyla anıyorum.

Tez çalışmam ağaç bayramlarının tarihçesi, ağaç bayramlarına ait mevzuat çalışması, ağaç bayramları için yapılan yayınlar ve ağaçlandırma için kurulan dernekler şeklinde alt başlıklar halinde hazırlanmıştır.

Çalışmalarım sırasında destek ve yardımlarının esirgemeyen Danışman hocam Prof. Dr. Mustafa YILMAZ'a teşekkür eder şükranlarımı sunarım.

28 Nisan 2020

Erhan KILIÇ
(Orman Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
ÖZET	xiii
SUMMARY	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı.....	4
1.2 Literatür Araştırması	4
2. MALZEME VE YÖNTEM	9
2.1.1 Arşiv Belgeleri	9
2.1.2 Uzman Raporları	9
2.1.3 Kanun, kanun taslakları, yönetmelik ve talimatlar	9
2.1.4 Gazete haberleri.....	10
2.1.5 Dergi makaleleri	10
2.1.6 Çağdaş araştırmalar	11
2.1.7 Analiz ve Değerlendirme	11
3. BULGULAR - TARTIŞMA	13
3.1 Anadolu Ormanlarının Genel Durumu	13
3.2 Türk Kültüründe Ağacın Önemi	18
3.3 Ağaç Bayramının Tarihçesine Ait Bulgular	20
3.3.1 Osmanlı Devleti Dönemi'nde yapılan ağaç bayramları	21
3.3.2 Milli Mücadele Dönemi'nde yapılan ağaç bayramları	28
3.3.2.1 İzmir İktisat Kongresi sonrasında yapılan ağaç bayramları	30
3.3.2.2 Üç günlük İstanbul ağaç bayramı	33
3.3.3 Türkiye Cumhuriyeti döneminde yapılan ağaç bayramları	43
3.3.3.1 1924-1937 dönemi	43
3.3.3.2 1937-1956 dönemi	55
3.3.3.3 1956-1972 dönemi	70
3.3.3.4 1972-2019 dönemi	75
3.4 Ağaç Bayramına Yönelik Mevzuat Çalışmaları	79
3.4.1 Osmanlı Dönemi mevzuat çalışmaları.....	79
3.4.2 Milli Mücadele Dönemi mevzuat çalışmaları	80
3.4.3 Cumhuriyet Dönemi mevzuat çalışmaları	81
3.5 Ağaç Sevgisi İçin Yapılan Yayınlar	87
3.5.1 Osmanlı Dönemi'nde yapılan yayınlar	87
3.5.2 Milli Mücadele Dönemi'nde yapılan yayınlar	88
3.5.2.1 Ağaç Dikelim isimli kitap	88
3.5.2.2 Ağaç Dikmek ve Zeriyatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia isimli kitap	91

3.5.3 Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yayınlar	92
3.5.3.1 Ağaç Dikmek isimli kitap	92
3.5.3.2 Ağaç Sevgisi isimli kitap	92
3.5.3.3 Diğer yayınlar	92
3.6 Ağaçlandırma İçin Kurulan Dernekler	93
3.6.1 Osmanlı Dönemi'nde kurulan dernekler	93
3.6.2 Milli Mücadele Dönemi'nde kurulan dernekler.....	93
3.6.3 Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan dernekler	94
3.6.3.1 Ağaç Muhipleri Cemiyeti.....	94
3.6.3.2 Himaye-i Eşcar Cemiyeti	94
3.6.3.3 Bölgesel hizmet veren dernekler	103
4. SONUÇ - ÖNERİLER	106
KAYNAKLAR.....	109
ÖZGEÇMİŞ	119

KISALTMALAR

A.}MKT.HR.İD.	: Hariciye Nezareti İdare
CCA	: T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
COA	: T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DH.İ.UM.	: Dahiliye İrade-i Umumiyye
DH.UMVM	: Umuru-ı Mahalliyye ve Vilayat Müdürlüğü
M.Ö	: Milattan Önce
MF.MKT.	: Maarif Nezareti Mektubi Kalemî
MHM.	: Sadaret Muhimme Kalemî Evrakı
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 : Sivas Gökmedrese' de bulunan Hayat Ağacı ve Kalem Suresi	18
Şekil 3.2 : Bursa Mekteb-i Sultani öğrencilerinin hatıra fotoğrafı	24
Şekil 3.3 : Kazım Karabekir Paşa tarafından Sarıkamış'ta yapılan ağaç bayramı ...	30
Şekil 3.4 : Karabekir Paşa'nın ağaç bayramları hakkındaki kongre notları	31
Şekil 3.5 : İstanbul Vali Vekili Miralay Esad Bey	37
Şekil 3.6 : Kağıthane ağaç bayramında izciler resmi geçit yaparken	39
Şekil 3.7 : Talebeleri Kalender Ziraat Yurdu'na götüren 64 numaralı vapur .	40
Şekil 3.8 : Halkalı Ziraat Mektebi	41
Şekil 3.9 : Elmalı Yuva köyü ağaçlandırma bayramı	47
Şekil 3.10 : Bartın ağaç bayramı	48
Şekil 3.11 : Uşak ağaç bayramı	48
Şekil 3.12 : Nohutlu dağına dikilen bademlerin bugünkü durumu	50
Şekil 3.13 : Konya Ereğli ağaç bayramı	50
Şekil 3.14 : Nevşehir Gülşehir'de yapılan ağaç bayramı	52
Şekil 3.15 : Biga ağaç bayramı	56
Şekil 3.16 : Çankırı ağaç bayramı	58
Şekil 3.17 : Aydın ağaç bayramı	60
Şekil 3.18 : Gelecek Tohumda Saklı etkinliği	61
Şekil 3.19 : Ankara Susuz ağaç bayramında dikilecek fidanlar	63
Şekil 3.20 : Ankara Kabala ağaç bayramı	64
Şekil 3.21 : Ankara Kabala ağaç bayramında faydalı aletlerin tanıtımı	65
Şekil 3.22 : Bergama Orman İşletme Müdürü Etem Nahit Bilen	68
Şekil 3.23 : Bergama ağaç bayramına katılan öğrenciler	69
Şekil 3.24 : Kardere köyünde halk fidan diyor	73
Şekil 3.25 : Bolu Gerede 1986 yılı ağaç bayramı ve aynı yerin güncel görüntüsü ...	77
Şekil 3.26 : Görme engelli öğrenci sözlü destekle fidan diyor	78
Şekil 3.27 : Sertifika töreni	79
Şekil 3.28 : Kaymakam Hamdi Nafi Bey	95
Şekil 3.29 : Cemiyetin mührü	101
Şekil 3.30 : Derneğin karar defterinde ağaç bayramı ile ilgili madde	104
Şekil 3.31 : Gaziantep Dülükbaba ağaçlandırma sahası	105

OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE AĞAÇ BAYRAMLARI

ÖZET

Ağaç bayramları dünyada yaygın olarak kutlanan etkinliklerden biridir. Ülkemizde ise ağaç bayramlarının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Osmanlı'dan günümüze kadar her şart ve ortamda ağaç bayramları kutlanmıştır. Kalıcı olması için kanunlar ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Ülkenin yeşillendirilmesi için birçok cemiyetler kurulmuştur. Ağaç ve orman sevgisini arttırmak için kitaplar yazılmıştır. Çeşitli kitle iletişim araçlarıyla ağaç bayramları hakkında farkındalık oluşturmak için çaba sarfedilmiştir.

Çalışmada arşiv belgeleri, uzman raporları, orman kanunu, kanun taslakları, yönetmelik vb. mevzuatlara ilaveten, gazete haberleri, dergi makaleleri ve çağdaş araştırmalar incelenmiştir. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar geçen süre zarfında, ülkemizde kutlanan ağaç bayramlarının yer ve zamanları çıkarılmıştır. Ağaç bayramlarına öncülük eden kişi, kurum ve dernekler tanıtılmıştır. Ağaç bayramlarının başarı durumu, dönemler içerisinde üstlendiği farklı misyonlar ve konuyla ilgili mevzuat tartışılmıştır. Tüm çıktılar, Osmanlı Devleti Dönemi, Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi şeklinde gruplanarak kronolojik şekilde işlenmiştir.

Yüzyıllardır tahrip edilmiş Anadolu coğrafyasını ağaçlandırmak suretiyle geri kazanmak için başlatılan ağaç bayramları, kanun desteği olmadan ve tamamen şahsi gayretlerle başlamıştır. Osmanlı'nın son döneminde İstanbul, Bursa, Erzurum, Eskişehir, Ankara ve Manisa'da ağaç bayramları yapılmıştır. Ağaç bayramı kutlamaları, savaş ve işgal yıllarında toprağa sahip çıkma misyonunu da üstlenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ağaç bayramları çok sayıda il, ilçe ve köylerde kutlanmıştır. Osmanlı'nın son zamanlarında ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde ülkenin yeşillendirilmesi için Ada Çamlarını Muhafaza ve Teksir Cemiyeti, Ankara Ağaç Derneği, Ağaç Muhipleri Cemiyeti ve Himaye-i Eşcar gibi çeşitli cemiyetler kurulmuştur. Bu cemiyetler, ağaçlandırmayı özendirmek ve ağaç sevgisini gönüllere kazımak amacıyla her yıl ağaç bayramları yapmıştır. Ağaç Dikelim, Ağaç Dikmek, Ağaç Sevgisi ve Ağaç Dikmenin Dini ve İctimai Faydaları gibi yayınlar yapılmış ve bazıları ücretsiz olarak öğrencilere dağıtılmıştır. Ayrıca bayramların kalıcı olması için kanun desteği aranmıştır. İlk kez 3116 sayılı Orman Kanunu ağaç bayramlarının yasa ile kutlanmasını teminat altına almıştır. Ancak yasa himayesinde yapılan kutlamalar ile gönüllülük esasına göre yapılmış kutlamalarda aynı ritim sağlanamamıştır. Bunun üzerine yasada değişiklik yapılmıştır. Özellikle 1950'li yıllardan sonra orman fidanlıklarının sayısının artması, buna bağlı olarak kaliteli fidan üretilmesi ve kutlamaların orman teşkilatının sorumluluğuna verilmesiyle birlikte ağaç bayramlarının başarısı artmıştır.

Anahtar kelimeler: Ağaç bayramı, Orman haftası, Dünya ormancılık günü, Ağaç günü, Ormancılık tarihi.

ARBOR DAYS FROM OTTOMANS TO REPUBLIC OF TURKEY

SUMMARY

Arbor festivals are one of the activities that are widely celebrated in the World. The history of arbor festivals celebrated in our country dates back to very old times. Arbor festivals have been celebrated in every condition and environment from the Ottoman to the present day. Laws and regulations have been enacted to make these permanent. Many societies were established to make the country green. Books were written to increase the love of trees and forests. Efforts were made to raise awareness about arbor feasts through various mass media.

In the study, in addition to the regulations such as archive documents, expert reports, forest law, draft laws and regulations; newspaper news, journal articles and contemporary research have been examined. During the period until the Republic of Turkey from the Ottoman Empire, the locations and times of the arbor festivals celebrated in our country were determined. People, institutions and associations leading the arbor festivals were introduced. The success of the arbor festivals, the different missions they undertook in the periods, and the legislation on the subject were discussed. All outputs were grouped as Ottoman Empire Period, National Struggle Period and Republican Period and processed chronologically.

Arbor festivals, which were started in order to reclaim the Anatolian geography that has been destroyed for centuries through reforestation, started without legal support and with purely personal efforts. Arbor festivals were held in Istanbul, Bursa, Erzurum, Eskişehir, Ankara and Manisa in the last period of the Ottoman State. The arbor festivals also undertook the mission of owning land during the years of war and occupation. Arbor festivals were celebrated in many cities, towns and villages during the Republican Period. Various societies such as Ada Çamlarını Muhafaza ve Teksir Cemiyeti, Ankara Ağaç Derneği, Ağaç Muhipleri Cemiyeti and Himaye-i Eşcar were established in the last years of the Ottoman and the early period of the Republic. These societies held arbor festivals every year in order to encourage afforestation and to engrave the love of trees into hearts. Publications such as Let's Planting Trees, Planting Trees, Love of Trees and Religious and Social Benefits of Planting Trees were made and some of them were distributed to students free of charge. In addition, law support was sought to make the arbor festivals permanent. For the first time, the Forest Law No. 3116 has been guaranteed to celebrate the arbor festivals by law. However, the same rhythm was not achieved in celebrations held under the auspices of the law and celebrations on a voluntary basis. Thereupon, the law was amended. Especially after the 1950s, the success of arbor festivals increased with the increase in the number of forest nurseries, accordingly production of quality seedlings, and the giving the celebrations to the responsibility of the forestry organization.

Keywords: Arbor festival, Forest week, World forest day, Arbor Day, Forestry history.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu ormanlardan barınma ve beslenme gibi temel ihtiyalarını sağlamakla kalmamış daha büyük faydalar temin etmenin yollarını aramıştır. Bu arayış insanlığın gelişimine ve medeniyetin ykselişine önemli katkılar sağlamıştır. Bu sebeple insanoğlu, ormanlara her zaman ihtiyaç duymuş ve yaşama gücünü ormanlardan almıştır.

Ağacın ve ormanların medeniyetle alakası o kadar sıkı ve yakındır ki, bu bağlılığı yalnız bugün değil tarihsel devirlerin bütün seyir ve gelişiminde görmek mümkündür. Ağacın varlığı medeniyeti temsil eden tabiatın en güzel bir cevheridir (Berker, 1935). En eski ağ olarak kabul edilen Taş Devri'nden çok zaman önce insanoğlu bir ağaç devri geirmış ve bu devir esnasında ağaç, insanın işlemesini bildiği yegâne malzeme olmuştur. Bu bakımdan ormanların önemi ve kıymeti çok önceden insanlık tarafından kabul edilmiştir (Köprülü, 1948).

Mısırlılar, Finikeliler, Türkler, Persler, Yunanlılar, Çinliler ve Romalılar ağaçlara hayranlık duymuş ve bazı durumlarda onları kutsallaştırmışlardır (Grey ve Deneke, 1986). İlahi kitaplarda dahi ağaçlarla ilgili bölümlere rastlamak mümkündür. Tevrat'ta Hz. İbrahim'in Avimelek ordusu ile yaptđđı anlaşma sonrasında ılgın ağacı diktđđi belirtilmektedir (Yaratılış, Bölüm 21/33). İncil'de sedir ağacından söz edilmektedir. Sedir ağacı, devletin gücü, şanı, şerefi, zenginliği ve otoritesinin simgesidir (Asan, 2010).

Kuran'da geçen ilahi mesajlar, etimolojik yönden incelendiğinde ağaç, kök, dal, yaprak gibi bitkisel terimlerin kullanıldığı görülmüştür (Toprak, 2016). Örneğin: İbrahim suresi 24. ayette güzel bir sözün, kökü yerde sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibi olduğu benzetmesi yapılmıştır (Yazır, 1935). Cennet içinde ağaçların var olduğu bahçeler olarak tarif edilmektedir. Yine Kuran'da geçen peygamber kıssalarında ağaçlarla ilgili olaylar anlatılmaktadır. Ayrıca İslam Peygamberi Hz.

Muhammed'in "Kıyametin kopacağını bilseniz elinizdeki fidanı dikiş" sözü Müslümanlar için emir niteliğindedir (Mert, 1982).

Ancak ağaçları kutsayan ve çağları ormanlarla aşan insanoğlu, çeşitli sebeplerle ormanları aşırı tüketmesi ve hiç bitmeyecek gibi davranmasıyla medeniyetlerin gerilemesine ve hatta çökmesine neden olmuştur (Schüpfer, 1928). Ortaya çıkan ormansızlaşma, toplumların ekonomik ve sosyal temellerini derinden sarsmıştır. Toprakların erozyona uğrayıp verimsizleşmesi milletlerin göç etmesine neden olmuştur (Mikhail, 2019). Serez (1990, s.94) bu durumu İsviçreli bir ormancıya atfen "Orman ağaçları uzun süreden beri doğada mevcut olduğu için hiç kimse onların bir gün yok olabileceğini düşünmemiştir. Yalnız çok az kişi atalardan gelme bir servet olduğunu ve bu nedenle gelecek kuşaklarının hakkı olduğunu bilmiştir" sözleriyle özetlemiştir.

İnsanlığın en kadim dostu ormanları geri kazanmak için dünyada bilinen ilk kitlesel ağaçlandırma 1343 yılında Almanya'nın Westfallen bölgesinde meşe ekimiyle yapılmıştır. 1368 yılında Nürnberg yakınındaki Reichswald'da çam kozalağı ekimi uygulandığı belirtilmektedir (Loycke, 1963). Daha sonra benzer çalışmalar İsviçre, Fransa ve Avusturya'da yaygınlaşmıştır. Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinde Fatih Sultan Mehmet'in Yeni Saray etrafına 20.000 servi, çınar, salkımsöğüt, ardıç, çam fıstığı ve şimşir fidanı diktirdiğini yazmaktadır (Dağlı ve Kahraman, 2008a). İngiltere'de ise Kraliçe Birinci Elizabeth Dönemi'nde ordunun ihtiyacını karşılamak amacıyla bir miktar meşe ağaçlandırmaları yapılmıştır (Savill ve diğ., 1997). Amerika Birleşik Devletlerinde 150-200 yıl kadar önce ağaçlandırmalar başlamıştır (Ürgeç, 1998a). Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kitlesel ağaçlandırmalar özellikle soğuk bölgelerde yaşayan insanların yakacak ihtiyacını karşılamak amacıyla 1850 yılından sonra gerçekleşmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi [COA]. A.}MKT.MHM.756.46).

Aslında ağaçlandırma bir nevi topraktan özür dileme arayışıdır (İnce, 2019). İnal'a (1955) göre toprağa karşı işlenen günahların en kestirme ve en ucuz kefareti süratle bozulan yerlerin ağaçlandırmasıdır. Ancak bu çalışmalar sırasında ekolojik onarım hedef ve ilkelerine göre hareket edilmesi şarttır (Yılmaz, 2010). Ülkemizde yarı kurak ve kurak ekosistemlerin yer aldığı 15 milyon hektar alanın ağaçlandırılması gerekmektedir (Boydak ve Çalışkan, 2014). Aslında Türkiye'nin orman davası, büyük ölçüde bir ağaçlandırma davasıdır. Ormanlarımızı arzu edilen düzeye ulaştırmanın tek

ve akılcı yolu ağaçlandırmaya gereken önemin verilmesiyle mümkündür (Saatçioğlu, 1970).

Ağaçlandırmayı kalıcı hale getirmek için dünyanın çeşitli yerlerinde farklı girişimler yapılmıştır. Örneğin 1870/1871 tarihli Fransız-Prusya Savaşı sonrası yapılan barış antlaşması anısına Berlin yakınında bulunan Zehlendorf'a meşe fidanı dikilmiştir. Bugün hala ayakta olan meşe ağacı aynı zamanda barış ve umut için her yıl ağaç dikilmesi fikrinin şekillenmesine neden olmuştur (Thiede ve Wacker, 2007). Aynı tarihlerde Amerika'nın Nebraska eyaletinde dünyanın ilk "ağaç günü" kutlanmıştır (Egleston, 1893). Bu faydalı girişim Avrupa ülkeleri için de bir örnek teşkil etmiştir. Fransa'da 1899 yılında, İtalya'da 1902 yılında, İspanya'da 1904 yılında, Belçika'da 1905 yılında ağaç bayramları kutlanmaya başlamıştır. Benzer şekilde Almanya, Rusya, İsveç, Avusturya-Macaristan, İsviçre, Portekiz ve Japonya ağaç bayramlarının faydasını kabul etmiş ve ülkelerinde kutlanmasına karar vermiştir (Ağaç Şenlikleri, 1906, 14 Haziran).

Osmanlı Devleti'nde ağaç bayramları ülkenin içinde bulunduğu özel şartlar gereği 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrasında kutlanmaya başlanmıştır. Avrupa ülkelerine göre kültürel etkinliklerde birkaç yıllık gecikmenin sebebi siyasi iktidarın, rejimi koruma duygusuyla bazı özgürlükleri ve faaliyetleri yasaklaması ya da kısıtlaması gerekçe olarak gösterilebilir (Alkan, 2019). Bu tarihten sonra ağaç bayramları savaşlara rağmen öğrencilerin katılımıyla sürekli kutlanmıştır. Milli Mücadele Dönemi ve ardından Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduktan sonra da ağaç bayramları yapılmıştır. 1972'de Birleşmiş Millet Tarım ve Gıda Fonu, Kuzey yarımkürede ilkbahar Güney yarımkürede sonbaharın başlangıcı olan 21 Mart tarihi Dünya Ormancılık Günü olarak kabul etmiştir. Ülkemizde 100 yıldan fazla geçmişi olan ağaç bayramları 21 Mart'ın içinde bulunduğu hafta içerisinde tüm okullarda kutlanmaktadır. Ayrıca 7 Kasım 2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile her yıl 11 Kasım'ın "Milli Ağaçlandırma Günü" olarak kutlanması kabul edilmiştir.

Bu çalışmada, geçmişten günümüze ağaç bayramlarının serüveni anlatılmıştır. Konu hakkında sınırlı sayıda literatür bulunmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın ana malzemesi olarak gazete ve dergi haberleri ağırlıklı olarak yer almıştır. Ancak bu durum beraberinde başka bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Çalışmada sadece basına yansımış ağaç bayramları değerlendirilmiştir. Osmanlı ve Milli Mücadele Dönemi'nde ağaç bayramlarıyla ilgili haber sayısı sınırlıdır. Cumhuriyet Dönemi'nde ve özellikle

harf devrimi sonrasında haber sıkıntısı çekilmemiştir. Ağaç bayramlarının haberini yazan muhabirlerin katılımcı sayısı ve dikilen fidan adeti konusunda pek hassas davranmadıkları kanısı oluşmuştur. Elde edilen bulgularla ağaç bayramlarının tarihçesi, mevzuat çalışmaları, ağaç sevgisi için yapılan yayınlar ve dernek çalışmaları hakkında detaylı incelemeler yapılmıştır. Sonuç ve öneriler bölümünde ise elde edilen verilen ışığında ağaçlandırma bayramlarının günümüze yansımaları hakkında değerlendirmeler verilmiştir.

1.1 Tezin Amacı

Ülke ormancılık tarihi üzerine yapılan çalışmalar daha çok Tanzimat sonrası idari teşkilatlanma, yabancı uzmanların öncülüğünde gelişen ormancılık eğitimi, satış-üretim ve ormancılık mevzuatı gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, ormancılığımızın birçok önemli konusu hala araştırmacılarını beklemektedir. Çevreye ilginin her geçen gün arttığı günümüzde, ormanlarla ilgili sorunların çözümüne destek olmak üzere, farkındalık geliştirici kampanyalar yapılması sık sık dile getirilmekte, fakat bu amaçla yapılan “ağaç bayramlarının” geçmişi yeterince bilinmemektedir. Bununla birlikte ülkemizde ağaç bayramlarının tarihi ile ilgili yazılmış bir monografi bulunamamıştır. Oysa Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar ağaç bayramları her türlü zorluğa rağmen ihmal edilmeden yapılmıştır.

Bu yüksek lisans tezinin amacı; ülkemiz ağaç bayramlarının kökleri, uygulanış amaç ve biçimleri ile kapsamı hakkındaki bilgileri ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak ve ülke ağaç bayramları serüvenini ve gösterilen çabaları bilimsel bir yaklaşımla incelemektir.

1.2 Literatür Araştırması

İnsanlar binlerce yıldır beslenme, barınma, süs bitkisi, tören veya dini gayelerle ağaç dikmektedirler. Zeytinin M.Ö. 3000 yıllarından daha önce kültive edildiği bilinmektedir. Dünyada seçilen ve dikilen en eski türlerden biri muhtemelen M.Ö. 4000 yıllarında Kudüs’e dikilen zeytin ağacıdır. Kadın Firavun Hatşepsut tapınağına M.Ö. 1500 yıllarında parfüm amaçlı olarak Somali’den Mür ağacı (*Commiphora myrrha*) getirilmiş ve dikilmiştir. Güney Arabistan’da M.Ö. dördüncü yüzyıllarda Akgünlük ağacı (*Boswellia spp.*) ve Mür ağacı ağacı (*Commiphora myrrha*)’nın

dikildiği kaydedilmektedir. Yine M.Ö. 2000'li yıllarda Ilgın ağacı (*Tamarix spp.*) dikimleri yapıldığı bildirilmektedir (Evans, 2009).

Antik Mısır Firavunları, kereste kıtlığı nedeniyle Ptolemies tarzında ağaç yetiştirmeyi öncelikli milli bir görev haline getirmiştir. Bu bağlamda Mısır'ın güneyine Nil'in her iki tarafına çok sayıda ağaç dikilmiştir. Mısır'da tarıma elverişli arazinin azlığına rağmen 10 bin hektarı bulan sahayı sulamak için de birçok kanal kazılmıştır (Perlin, 1989).

Çin'de doğada bulunan ağaçlar binlerce yıldır yetiştirilmekte ve dikilmektedir (Valder, 1999). Çam ağaçları M.Ö. 2000'li yıllardan itibaren süs bitkisi, dini sebepler ve tören amacıyla yetiştirilmekte ve dikilmektedir. Daha sonraları M.Ö. 1500'lü yıllardan sonra Doğu mazısı (*Platyclus orientalis*)'da yaygın olarak dikilmeye başlandı.

Çin'de çok sayıda ağaç M.Ö. 3. yüzyıl ortalarından itibaren değişik gayeler için yetiştirilmeye başlanmıştır (Wang, 1988). Çin ardıcı (*Juniperus chinensis*), Çin şensiye ağacı (*Firmiana simplex*), Çin karaağacı (*Ulmus parvifolia*), Japon soforası (*Sophora japonica*), Sarı catalpa (*Catalpa ovata*), Çin maun ağacı (*Toona sinensis*), Söğütler (*Salix babylonica*, *S. matsudana*) farklı amaçlar için dikiliyordu. Ayrıca meyveli ağaçlardan Kestane (*Castanea mollissima*), Fındık (*Corylus heterophylla*) ve Hünnap (*Ziziphus jujuba*) gibi meyveli ağaçlar da faydalanma amaçlı dikiliyordu. Orta ve Güney Çin'de milyonlarca ha alanda plantasyonu bulunan Çin tırpan ağacı (*Cunninghamia lanceolata*) bin yıldan daha fazla süredir dikilmektedir.

Sri Lanka'da, Sinhalese Kralı Vijaya (M.Ö. 543) Dönemi'nde, köylüler bahçelerine meyve veren ağaçlar dikmiştir. Kral Dutugemunu (M.Ö. 161-137) ormanlık alanlar tesis ettirmiş, ormanların korunması ve orman ürünlerinin kullanımı için belirli kurallar koymuştur (Winters, 1974).

Kore'de, Shilla Krallığı sırasında, M.Ö. 57'den itibaren, kral mezarları, kraliyet bahçeleri, yol kenarları, barınaklar ile nehir boyları ve sahiller için ağaçlar dikilmiştir (Winters, 1974).

Antik Yunan'da birçok kararname stel üzerine oyulmuştur. Kavala Arkeoloji Müzesi'nde bulunan yaklaşık 2 metre boyundaki bir stel üzerinde üzüm, incir, zeytin ve diğer meyve veren ağaçların dikilmesi ve bu mahsullerden elde edilen gelirlerin devlet ile ağaç diken vatandaşlar arasındaki dağılımı konusunda bilgiler mevcuttur (Konijnendijk ve diğ., 2005).

İlhanlı Veziri Reşidüddin tarafından 14.yy yazılan Asar-ı ve Ahya; tarım, ağaç yetiştirme, arıcılık vb. konuların yanında birçok mühendislik branşında bilgiler içermektedir. Reşidüddin, ağaç ve fidan yetiştirme konusuna (arboriculture) özel önem vermiştir. Meyve ağaçlarının aşılmasının yaygınlaştırılması için çaba sarf etmiş ve bu konuların çiftçi, kahya, mimar ve alimlerin arasında bilinmesini istemiştir. Çin ve Türkistan'dan getirttiği fidanlarla Tebriz'de bahçeler oluşturmuştur (Dıraman, 2007).

Avrupa'da azalan orman alanlarını genişletmek amacıyla orta çağda ağaç dikimleri gerçekleştirilmiştir (Koch ve Skovsgaard, 1999). Bu dikimlerde ormanların gençleşmesine yardımcı olunması ve Avrupa kayını ve Avrupa göknarı alanlarına Avrupa ladinini dikerek tür kompozisyonunun ayarlanması amaçlanmıştır. 13. yüzyılda zarar gören orman ekosistemlerine tohum ekimleri yapıldığı kaydedilmektedir (Ortloff, 1999).

Çam, göknar ve ladin tohum ekimi ilk olarak 1368'de Nürnberg'de ve daha sonra 1420'de Frankfurt'ta yapılmıştır. Bu dönemde ormanlara sahip şehirler hızlıca gelişmiştir. Bu sebeple belediyelerin ağaç dikimine öncülük etmesi ve mevcut ormanların korunması ilk olarak Almanya'da gerçekleşmiştir. Nürnberg Belediyesi satın almış olduğu arazi üzerine 1443'te ıhlamur ağaçları diktirmiştir. İlerleyen zamanda şehrin etrafı ağaçlardan örülü duvar şeklini almıştır (Hennebo, 1979).

Türklerin ağaç ve bitkilere iyi davranmadığı şeklinde kara propagandanın doğru olmadığı beyan eden Cevat Rüştü, Kahire (Mısır) gibi çöl iklimlerinde bile Türklerin ağaç diktiklerini ve şehirleri şenlendirdiklerini yazmıştır (Polat, 2001). Netâyicu'l-Eşcâr¹ isimli eserde, Sultan I. İbrahim 1641 yılında Sarı Abdullah Efendi'ye bahçe ve ağaç yetiştirmede hünerli olduğundan dolayı berat vermiştir (Gültaş, 2014). Lale devri ile birlikte çiçekcilik ve bahçe kültürü gelişmiştir. Saray bahçelerine ve Kağıthane'ye civar illerden çeşitli fidanlar getirilerek dikimler yapılmıştır (Yaltırık ve diğ, 1997). 1710 yılında Türkiye'ye sığınmış İsveç Kralı Demirbaş, bu çalışmalardan etkilenmiş ve ülkesine dönünce Stockholm'de aynı tarz planlamaya gitmeye çalışarak parklar yaptırtmıştır (Afyoncu, 2018, 18 Kasım). Ayrıca İstanbul'da Tıbbi ve aromatik bitkiler için botanik bahçeleri kurulmuştur (Kılıç, 2018).

¹ Mehmet Ubeydi'ye ait eser, Beyazıt-Ali Emîri Kütüphanesi 162 sıra numarasında bulunmaktadır.

1682'de Amsterdam şehir konseyi, her biri çift sıra ağaçla kaplı on beş kareye bölünmüş olan “Nieuwe Plantage” olarak bilinen bir rekreasyon alanı tesis etmiştir. Karelerin içinde tarım alanlarının yanında insanların yürümesi için geniş yollar bırakılmıştır (Konijnendijk ve diğ, 2005).

İngiltere'nin kereste ihtiyacını ağaçlandırma yoluyla temin için donanmada görevli yazar ve bahçıvan John Evelyn tarafından 1664 yılında Sylva (Sylva veya Orman Ağaçları ve Kereste Üretimi) isimli kitap yazılmıştır (Nisbet, 2013). Kamuoyu tarafından ilgiyle karşılanan bu eser 1825 yılına kadar 10 baskı yapmıştır.

Osmanlı ülkesinde meyve bahçeleri, orman ve ağaç konularında ilmi eserler yazılmıştır. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesine bağlı muhtelif kütüphanelerde “Risaletü fi garsiâ'l-eşcar”, “Eşcâr u Esmâr”, “Kitâb fi Havâssi'l-Nebâtât ve'l-Eşcâr”, “Hasru Esmâ'il-Eşcâr ve'n-Nebât bi Lugati'l-Yûnân ve'r-Rûm ve's-Suryân ve'l-Berber ve't-Türk ve'l-Arab”, “Risâle der Beyân-ı Menâfi'-i Eşcâr ve Evrâk” gibi eserler mevcuttur.

Avrupa'da 19. yüzyıla kadar olan ağaç dikimleri İngiltere'de Chilterns ve Fransada Compiègne'de olduğu gibi orman alanlarında doğal türlerle yapılmaktaydı (Savill vd., 1997). 19. yüzyıldan itibaren ise artarak boş alanlarda yapılmaya başladı. Örneğin Fransa-Landes'de sahil çamı, Vosges'de ise ladin ve çamlarla açık alanlarda dikimler yapılmıştır. Bazı yapraklı ormanların ibrelili türlerle çevrilmesi de dikimler ile gerçekleştirilmiştir. İskoçya'daki Larix, kayın ve çam dikimleri de yaklaşık olarak bu zamanlarda yapılmıştır. Aynı dönemlerde Almanya'nın Saksonya eyaletinde Avrupa ladini gibi türlerle yapılan dikimler hızlı bir şekilde yayılmıştır.

Görüldüğü üzere insanlar başta barınma ve beslenme ihtiyacını karşılayabilmek için ormanları kendilerine yaşam alanı seçmiştir. Ağaçlara sığınıp güvenli mekanlar oluşturmuş, ateş yakacağı ve açlığını bastıracağı besinler elde etmiştir. Bu faydalanma şekli, insan üzerinde minnete dayanan derin etki yapmıştır. Kuşaktan kuşağa aktarılan folklorik ve dinsel etkiler bırakmıştır. Bu kültürel etki bitkilerin korunması ve çoğaltılması için sinerji oluşturmuştur (Dirik, 2008).

Bununla birlikte ağaçlar; perdeleme, gölgelik yapma, toprağı koruma, rüzgarı kırma, gürültü, toz ve gaz etkilerini azaltma gibi birçok faydayı insanlığa sunmaktadır. Ayrıca orman ürünlerinin karşılanması, av ve rekreasyon imkanlarını sağlaması gibi pek çok görevi üstelenmiştir (Ürgenç, 1998b).

Ülkemizde ağaçlandırma çalışmaları erozyonla mücadele bakımından arkasında durulması gereken önemli bir dava olarak kabul edilmiştir (Diker ve İnal, 1945). Başta baraj havzalarının korunması ve tarımsal faaliyetlerin garantiye alınması için ağaçlandırma, çalılılandırma ve çayırlandırma yapmak bu davanın ana görevlerindedir (Saatçioğlu, 1961). Bir başka deyişle ağaçlandırma sürdürülebilir ormancılığın temel ve vazgeçilmez koşullarından birisidir (Gümüş, 2018). Ülkemizin içinde bulunduğu doğal, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki ve politik şartlar, ağaçlandırmanın ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Özdönmez, 1971).

2. MALZEME VE YÖNTEM

Osmanlı'dan günümüze kadar gelen ağaç bayramlarının tarihini incelemek için başvurulan kaynaklar arşiv belgeleri, uzman raporları, kanunlar ve kanun taslakları, gazete haberleri ve dergi makaleleridir.

2.1.1 Arşiv Belgeleri

Ağaç bayramlarıyla ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığına bağlı Osmanlı ve Cumhuriyet arşivlerinde belge incelemesi yapılmıştır. Sistematik şekilde tasnif edilmiş belgeler konuyla alakalı olabilecek fonlar (arşiv grupları) içerisinde taranmıştır. Ancak Ticaret, Nafia, Ziraat, Orman, Maadin Nezaretleri fonunda sadece kronolojik tasnifi yapılmış olmasından dolayı ağaç dikilebilecek tarihlere göre ağaç bayramı ile ilgili belgeler aranmıştır. Cumhuriyet arşivinde ilgili fonlarda yer alan belgeler harf devriminden önce ve sonrası şeklinde tek tek taranıp okunmuştur.

2.1.2 Uzman Raporları

Ormancılığımız hakkında yerli ve yabancı uzmanların hazırlanmış oldukları teknik raporlar incelenmiştir. Bu bağlamda yayınlanan Mehmet Tevfik Bey'in Hendek Fidanlık Raporu (Kılıç ve Yılmaz, 2020), İhsan Efendi'nin Ormanlarımızın Tarihçesi (1917) Raporu, Orman Müşaviri Hermann Veith'in raporları (Kılıç, 2020), İbrahim Kutsi'nin² (1937) Türkiye'de Ağaçlandırmanın Esasları Raporu, Fransız Sabi (1927) ve Alman Bernhard'ın (1927) raporları okunarak ağaçlandırma ve ağaç bayramlarıyla ilgili yerler incelenmiştir.

2.1.3 Kanun, kanun taslakları, yönetmelik ve talimatlar

Tanzimat'la birlikte yürürlüğe giren 22 maddelik Orman Layihası, halen İngiltere Milli Kütüphanesinde bulunan Dilbilimci Redhouse ait 1840 tarihli orman kanun

² Avusturyalı Paul Stöger, Mondros Mütarekesi sonrası ülkesine dönmeyi reddetmiş ve Müslümanlığı kabul ederek İbrahim Kutsi (Kuddusi) ismi almıştır.

taslağı, 1858 Arazi Kanunnamesi, 1862 tarihli İkinci Orman Layihası, 1870 tarihli Orman Nizamnamesi, Hoca Ali Rıza Bey'in hazırlamış olduğu Orman ve Mera kanun taslağı, Veith tarafından hazırlanan orman kanun taslağı, Milli Mücadele Dönemi'nde hazırlanan 1922 tarihli orman kanun taslağı, 1924 yılında hazırlanan orman kanun taslağı, Kadir Ahmet Bey'in kanun teklifleri, Bernhard'ın orman kanun taslağı, 3116 sayılı Orman Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu ağaç bayramıyla ilgili olarak taranmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinde kanun görüşmelerine ait tutanaklar incelenmiştir. Resmi Gazete'de yayınlanmış ağaç bayramlarıyla ilgili yönetmelikler çalışmaya dahil edilmiştir. Kurumsal talimatlar ise ilgili kurumların mevzuat arşivinden temin edilmiştir.

2.1.4 Gazete haberleri

Milli Kütüphane gazete arşivi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi içinde bulunan Hakkı Tarık Us süreli yayınlar arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı gazete arşivi, Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi gazete arşivinde ağaç dikme mevsimlerine denk gelen aylarda ağaç bayramı ile ilgili haberler taranmıştır. Bu kapsamda Sabah gazetesinin 1890-1918 yılları arasındaki sayıları, İkdam gazetesinin 1894-1921 yılları arasındaki sayıları, Tanin gazetesinin 1909-1923 yılları arasındaki sayıları, Tevhid-i Efkâr gazetesinin 1923-1924 yılları arasındaki sayıları, Hakimiyeti Milliye gazetesinin 1921-1934 yılları arasındaki sayıları, Akşam gazetesinin 1923-1945 yılları arasındaki sayıları, Vakit gazetesinin 1921-1933 yılları arasındaki sayıları, Ulus gazetesinin 1937-1948 yılları arasındaki sayıları, Cumhuriyet gazetesinin 1932-1963 yılları arasındaki sayıları ve Milliyet gazetesinin 1927- 1990 yılları arasındaki sayıları tek tek incelenmiştir. Ayrıca Avusturyalı uzman Hermann Veith'in görev yaptığı dönem için Avusturya Milli Kütüphanesi gazete ve dergi arşivinden 1914 ile 1919 arasında yayınlanmış çeşitli Almanca gazetelerden okumalar yapılmıştır.

2.1.5 Dergi makaleleri

Milli Kütüphane gazete arşivi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi içinde bulunan Hakkı Tarık Us süreli yayınlar arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı arşivinde yer alan farklı dergiler ile 1885-1892 tarihler arasında yayınlanan Orman ve Maadin Mecmuası, 1892-1908 tarihleri arasında okuyucuya sunulan Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası, 1908 yılında yayın hayatına başlayan Orman ve Maadin

ve Ziraat ve Baytar Mecmuası, Ticaret ve Ziraat Mecmuası gibi mesleki dergilerin yayında, Orman Mektebi Alisi Mecmuası, Şehbal ve Servet-i Fünün gibi diğer dergiler taranmıştır. Türkiye Ormancılar Cemiyeti (Türkiye Ormancılar Derneği) tarafından çıkarılan Orman ve Av dergisinin 1928-2017 yılları arasındaki sayıları, Orman Mühendisleri Odası tarafından yayımlanan Orman Mühendisliği dergisinin 1962-1990 yılları arasındaki sayıları ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi dergisinin 1965-1975 yılları arasındaki sayılarındaki ağaç bayramlarıyla ilgili makaleler okunmuştur.

2.1.6 Çağdaş araştırmalar

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi kütüphanesinde bulunan ormancılık tarihiyle ilgili çağdaş araştırmalar ile Orman Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan Teknik Bültenler çalışmayı genişletmek için taranmıştır.

2.1.7 Analiz ve Değerlendirme

Tezde herhangi bir istatistiksel analiz yöntemi kullanılmamış, bu kapsamda bir hipotez kurulmamıştır. Ancak, yukarıda açıklanan malzeme incelenirken; “Ağaç bayramının ne zaman ve nerede yapıldığı, kimler tarafından yapılmasının istendiği, yapılmasına dayanak olan bir mevzuata atıf yapıp yapılmadığı, kimlerin etkinliği organize ettiği, kimlerin katılarak, nasıl bir etkinliğin gerçekleştirildiği, yapılan etkinliğe sivil toplum ile basın yaklaşımının ve yansımalarının ne olduğunu ortaya koyan ifadeler “bir içerik analizi” kapsamında aranmıştır. Bununla birlikte, araştırma bulgularından bir sonuç çıkarma aşamasında;

- Türkiye’deki ağaç bayramları dünyadaki örneklerine göre çok yeni etkinliklerdir.
- Ağaç bayramlarının kutlanmasında inancın etkisi bulunmamaktadır.
- Ağaç bayramlarının kutlanmasında kültürün etkisi bulunmamaktadır.
- Türkiye’de ağaç bayramları özellikle 1970 sonrası ortaya çıkan çevreci akımların etkisiyle ortaya çıkmış bir olaydır.
- Ülke ağaç bayramları hiç bir mevzuata bağlanmadan bazı devlet yöneticilerinin kişisel girişimlerinin tekil birer yansımasıdır.
- Ülke ağaç bayramları toplumsallaşamamış, devlet etkinlikleri düzeyinde kalmış bir çaba olarak görülebilir.

- Ağaç bayramlarıyla yapılan ağaçlandırmaların günümüz yeşil örtüsüne hiç bir katkısı olmamıştır.
- Ağaç bayramlarında dikilecek ağaç türü önemsenmemiştir.
- Ağaç bayramları sadece orman alanları için tasarlanmıştır.

şeklinde sıralanan ifadeler birer hipotez olarak alınmış ve bu hipotezler ile bulguların mantıksal karşılaştırmasıyla yargılara varılmıştır.

3. BULGULAR - TARTIŞMA

3.1 Anadolu Ormanlarının Genel Durumu

Anadolu ormanlarının tarihi son buzul çağı olan 12.000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. O çağda Anadolu'nun iklimi soğuk ve bitki örtüsü az olması nedeniyle bugünkü Sibirya Tundralarına benzer bir safha geçirmiştir. Milattan önce 8.000 yılına kadar bu dönem devam ettikten sonra iklim giderek ısınmaya başlamıştır. Buzul devrinde Anadolu'nun büyük bir kısmı Arboreal saha olarak ormanlarla kaplanmıştır. Bu döneme ait kalıntıları Uludağ, Kazdağı, Sultandağı ve Erciyes dağı gibi yörelerde görmek mümkündür. Fakat buzul arası evreye (interglaciale) girerken havaların ısınması nispeten kuraklaşmayı beraberinde getirmiştir. Anadolu faunası, 6.000 yıldan beri insan eliyle tahrip edilmesi sonucunda kuvvetli bir stepleşmeye dönüşmüştür. Konya-Karapınar ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölgeleri söz konusu kuraklaşma ve tahribatın eseridir. Bir başka ifade ile eskiden İç Anadolu'da tabii bir step varken civarda mevcut ormanların insanlar tarafından tahribi ile step sahaları genişlemiş ve tabii steplere antropojen stepler de eklenmiştir (Serez, 1985).

Çetik (1985) İç Anadolu'nun bitki örtüsünün Prehistorik ve Historik devirlerinde Antropojen step olduğunu söylemektedir. Fakat bu stepin genişliğinin çok daha küçük olduğunu vurgulamaktadır. Kesim, yangın, aşırı otlatma vb. ile stepin kenarındaki step ormanları stepten uzaklaşmıştır. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği (2019) tarafından yapılan araştırmada İç Anadolu'da yer alan 5 ilde 44 kalıntı ormanı tespit edilmiştir. Bunları çoğunluğu meşe ve karaçam meşcereleri olup kalıntı şeklinde ve lokal olarak kuzey yamaçlarda ve yükseklerde görülmüştür.

Aslında insan orman ilişkilerinin yoğun olmadığı zamanlarda ülkemizin geniş ormanlarla kaplı olduğu bilinmektedir. Ancak son 2.500 yıl içerisinde Anadolu ormanlarının büyük bir bölümü yok olmuştur (Uslu, 1973).

Milattan önce Anadolu'da çeşitli devletler kurulmuş, şehirler inşa edilmiş, askeri harekât ve istilalar da orman tahribatının hızını arttırmıştır. İç Anadolu'da bulunan ormanlar merkezden dışa doğru tahrip edilirken, sahile yerleşen denizci kavimler de

(Finikeliler, Yunanlılar, Venedik, Ceneviz ve Romalılar) ormanları sahilden iç kısımlara doğru tahrip etmişlerdir ki, bunda bilhassa Romalıların büyük rolü olmuştur (Uslu, 1969). Romalılar, inşaatlara gerekli tuğla ve kireç üretimi için ocaklarda odun kullanmıştır. Gemilerin yapımı için ağaçların kesilmesi ile açılan ormanların yerlerine ziraat yapmak amacıyla göçmenler yerleşmiştir (Serez, 1985). Anadolu'ya hakim olmuş devletler stratejik öneme sahip olan keresteyi bu ormanlardan kolayca temin etmiş ve bir kısmını Levanten³ tüccarlarına satmıştır (Witteck, 1999).

Ünlü coğrafyacı Strabon (Geographika, XII.II.7, s.9) bugün bozuk ormanların bulunduğu Erciyes dağının etrafının ormanlarla kaplı olduğunu ve kolayca kereste temin edilebildiğini yazmaktadır. Atinalı yazar, tarihçi ve komutan Xenophon Perslerle yapılan savaş sonrasında ülkesinde dönmek için çıktığı yolculukta Bingöl dağının güney eteğindeki Muş ormanlarını tasvir etmektedir (Çokona, 2015). Maalesef bahsedilen yerlerde şimdi sadece baltalık ormanlar mevcuttur.

Çok eskiden beri Anadolu ormanlarından üretilen keresteler Levanten tüccarları tarafından Yakın-Doğu ticaret kapsamında ormanların az bulunduğu ülkelere satılmıştır (Heyd, 2000). Ancak bu süreçte ülkemize özgün Toros Sediri çok değerli odun özellikleri nedeniyle çok tahrip edilmiştir. Koniferler Kralı olarak betimlenen Toros Sediri ile ilgili belgeler 4750 yıl öncesine kadar gitmektedir. Muhtemelen yazılı belgelere giren ilk ağaç türü sedir olsa gerek (Boydak ve Çalikoğlu, 2008). Selçukluların Anadolu'ya hakim olmasıyla birlikte aynı ticaret akışı devam etmiştir (Heyd, 2000). Ünlü gezgin İbn Battuta seyahatnamesinde, Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarlarının Fethiye, Antalya ve Alanya'da yerleşik Türkmenlerden aldıkları kereste balyalarını İskenderiye, Dimyat ve Mısır'ın başkaca limanlarına gönderdikleri yazmaktadır (Aykut, 2017).

Osmanlılar döneminde Anadolu ormanlarına yönelik tahribat azalmış fakat tam anlamıyla durmamıştır (Uslu, 1969). Osmanlı İmparatorluğunda fetih yoluyla elde edilen ormanlar askeri ihtiyaçların karşılandığı Ocaklık ormanları ve halkın serbestçe ihtiyacını karşıladığı Cibali Mübaha ormanları olarak ikiye ayrılmıştır. Ocaklık ormanları, tersane, tophane ve kamu binalarının tamirinde ihtiyaç duyulan kerestenin

³ Levanten: Doğu Akdeniz ülkelerine yerleşmiş ve genellikle ticaret yapan Avrupalıları ifade eden bir terim.

temin edildiği yerlerdir. Benzer uygulamalar Roma Dönemi'nde "regia silva" olarak ayrılan ormanlardan karşılanmıştır (Yiğitoğlu, 1936)

İstanbul (1978) ormanların insan emeği olmadan da doğup gelişebilen bir varlık olması nedeniyle ayrı bir özellik kazandığını ve medeniyetin başlangıcından bugüne kadar kolektif mülk olma özelliğini koruduğunu ifade etmektedir. Cibali Mübaha uygulamasının esası İslam hukukuna göre belirlenmiş ve diğer temel ihtiyaçlar gibi ücretsiz olması uygun görülmüştür. Osmanlı halkı böylece ormanlarından ücretsiz bir şekilde kereste ihtiyacını karşılama hakkına sahip olmuştur. Ayrıca vergisini vermek şartıyla yine bu ormanlardan köylülere ticari amaçlı kesim hakkı verilmiştir (Keskin, 2005).

1701 yılında Bursa'dan Ankara'ya seyahat eden Fransız gezgin ve botanikçi Tournefort, seyahatnamesinde bugün neredeyse çıplak duruma düşmüş Eskişehir civarında güzel ve sık ormanların bulunduğunu belirtmektedir (Yerasimos, 2005).

M.Ö.372-286 yıllarında yaşayan meşhur Botanikçi Theophrast Sinop kerestesinin kalitesini övmektedir (Hafner, 1968). 1640 yılında Sinop'u ziyaret eden Evliya Çelebi, seyahatnamesinde şehri tarif ederken "Dağları balkanlı, büyük ağaçlı yüksek dağlar olduğundan kerestesi çok bol olup büyük gemiler yapılır. Halkı tamamen marangozdur" demiştir (Dağlı ve Kahraman, 2008b). Theophrast ile Evliya Çelebi arasında 2.000 yıla yakın bir zaman farkı olduğuna göre Sinop ormanları hiç durmaksızın kereste amacıyla kesildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı vergi sisteminde bazı devlet harcamaları yöre halkı tarafından karşılanmak zorundadır. Bu kapsamda orman köylüleri vergilerini orman ürünleriyle aynı olarak ödemiştir. Örneğin Ergani ve Keban madenlerinin direk ihtiyacı ve cevherin ayrıştırılması için gereken odun kömürü ocağın bulunduğu yerin yukarı havzalarındaki köyler tarafından temin edilmiştir (Tızlak, 1997). Osmanlıların Basra körfezine ve Hint Okyanusu'na hakim olmak için Fırat nehri üzerine kurduğu Urfa Birecik ve Irak Basra tersanelerinin kereste ihtiyacı Maraş, Urfa ve Adıyaman civarı ormanlarından üretilmiştir. Birecik Tersanesi'nde 1571 yılında 250'si asker, 150'si zahire gemisi olmak üzere 400 gemi inşa edilmiştir (Orhonlu ve Işıksal, 1963). Ocak ve tersane faaliyetlerinin devamı sonucunda civar ormanlar hızla tükenmiştir.

Ayrıca soğuk iklimde bulunan şehirler ısınmak için yüklü miktarlarda odun kesmeleri nedeniyle ormanları alan ve miktar olarak azalmıştır. Hayvancılıkla geçimini sağlayan

halkın hiçbir kural şart gözetmeden ormanlarda hayvan otlatması Anadolu ormanlarını perişan etmiştir. Son darbe ise Kırım Savaşı ve 1877-1878 Rus harbi sonrasında kaybedilen topraklardan gelen muhacirlerin orman civarına yerleştirilmeleri sonucu olmuştur (İhsan, 1917).

Osmanlı Devletinde, nüfusa göre ormanların çok olduğu dönemlerde Cibali Mübaha uygulaması sorunsuz şekilde işlemiştir. Ancak gerileme döneminde ülke sınırlarının daralması ve iç göç yaşanması ormanlara olan baskıyı artırmıştır. Özellikle orman alanlarının az olduğu soğuk bölgelerde yakacak odun ihtiyacı memleketin en önemli sorunu haline gelmiştir. Çevreci bir anlayışla olmasa da temel ihtiyaçlar ağaçlandırma yapmayı zorunlu kılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde kitle halinde ilk ağaçlandırmalar soğuk iklimin hakim olduğu Erzurum Vilayetinde yapılmıştır. 1853 yılında yörenin yakacak ihtiyacını temin etmek için 300 bin ağaç dikilmiştir. Bu çalışmadan dolayı Padişah Zahir Paşa'yı tebrik etmiştir (COA.A.}MKT.MHM.756.46).

1857 yılında başlayan teknik ormancılık uygulamaları sonrasında ormanların azaldığını gören aydın insanlar ormanların korunması, artırılması ve ağaçlandırılması konusunda gündem oluşturmuşlardır.

Buna en güzel örnek 1866-1867 yılında Hariciye Nazırı Fuat Paşa'nın mektubu ile Almanya ve Fransa'dan çam tohumu⁴ talep edilmiştir (COA.HR.İD.1354.19-23). Ancak ülkemizin ağaçlandırması fitocoğrafik, ekolojik ve ekonomik koşullar nedeniyle birçok Avrupa ülkesine göre farklılık göstermektedir (Saatçioğlu, 1969). Ağaçlandırma çabalarının boşa gitmemesi için yerel koşullar mutlaka dikkate alınmalıdır.

Orman konusunda duyarlı olan Sivas Valisi Halil Rıfat Paşa, Tenbihname isimli emirler kaleme almıştır. Rumi 26 Temmuz 1298⁵ tarihli İkinci Tenbihname'de, ormanlardan düşük ve devrikten başka ağaç kesilmemesi, kök sökülmemesi ve kabuk soyulmamasını emirlemiştir. Bununla birlikte köylülerin kendi yakacak ihtiyacını kolayca temin etmesi için tarla kenarlarına ağaç dikilmesini istemiştir. Ancak emre rağmen tarlanın dört tarafına tohum ekmeyen veya fidan dikmeyen köylülere para cezası uygulanacağı vurgulanmıştır. Arazisi fazla olanların ise en az bir dönüm orman kurması tavsiye edilmiştir. Emirlenen tüm konuların sorumluluğu doğrudan doğruya

⁴ Belgenin Fransızca nüshasından *larix* tohumu istendiği anlaşılmaktadır

⁵ Miladi 7 Ağustos 1882

nahiye ve daire müdürlerine, kaymakamlara, belediye ve kolluk kuvvetlerine verilmiştir. Başarılı olan memurların devlet nezdinde muteber sayılacağı görevini tam yapmayanlar hakkında ise yasal işlem yapılacağı bildirilmiştir. Vali Halil Rıfat Paşa tüm bu konularda gevşeklik yaşanmaması için sekizinci ve dokuzuncu tenbihname ile emirlerini tekrarlamıştır (Salname-i Vilayet-i Sivas, 1885, s.318-313).

Bilindiği zere Sivas ve Erzurum vilayetleri Anadolu'nun en soğuk bölgesidir. Halkın mağduriyet yaşamaması mülki amirler yakacak ihtiyaı için önlem almak zorunda kalmıştır. Bu kapsamda 1890 yılında Erzurum Vilayeti'nde 1 milyon meyveli-meyvesiz ağaç dikilmiştir (Dahiliye, 1890, 16 Mart).

Ancak bu dönemde orman fidanlıklarının olmaması nedeniyle ağaçlandırmalar çelikten elde edilmiş fidanlarla veya doğrudan tohum ekimiyle yapılmıştır. Ağaçlandırma çalışmalarının sürdürülebilir olması için üretime yönelik ilk fidanlık 1917 yılında Adapazarı Hendek'te kurulmuştur. Hendek fidanlığında üretilen fidanlar ve kazanılan tecrübeler Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk 10 yılında başlatmış olduğu ağaçlandırma ve fidanlık çalışmalarına büyük katkı sağlamıştır (Kılıç ve Yılmaz, 2020). Yine aynı yıl Orman Umum Müdürlüğü bünyesinde Teşcir (Ağaçlandırma) şubesi kurulmuştur (Kılıç, 2020).

Bununla birlikte Oksal (1925) tarafından hazırlanan iki ciltlik Orman Yetiştirme Fenni ile Neşet (1927) tarafından hazırlanan Teşcir-i Sun'i isimli kitaplar ağaçlandırma çabalarına katkı sağlamıştır. Neşet Bey kitabının girişi bölümünde toplumda ağaçlandırma arzusunun gittikçe artığını ve Tarım Bakanlığı bu durumu fark ederek gerekli hazırlıklarını yaptığını yazmaktadır.

1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı Orman Kanunu ile ormanlar devlet eliyle işletilmeye başlanmıştır. Bu tarih aynı zamanda Anadolu ormanlarının planlı ve sürdürülebilir bir anlayışla yönetilmeye başlandığı tarihtir (Gümüş, 2018). Buna paralel olarak hızla sayıları artan orman fidanlıkları açık alanların ağaçlandırılmasında etkin rol oynamıştır. Orman Genel Müdürlüğü (2019) verilerine göre Türkiye'nin orman varlığı 1973 yılında 20,2 milyon hektar iken 2018 yılı itibariyle 22,6 milyon hektara ulaşmıştır. Bununla birlikte ormanlarımızdaki odun servetimiz 1972 yılında 0,9 milyar m³ iken 2018 yılında 1,6 milyar m³ 'e yükselmiştir.

3.2 Türk Kültüründe Ağacın Önemi

Ağaç ve ormanla ilgili inançlar, doğudan batıya birçok kültür ve inanç sistemi içinde çok çeşitli biçimlerde tezahür etmiştir (Frazer, 1991). Bu bakımdan Türklerin İslamiyet öncesi inanç ve mitolojilerinde ağaç ve orman mefhumu önemli bir yer kaplamaktadır. Bunun en güzel örneği, İslamiyet öncesi Türk boylarının yaşamları, İlhani Veziri Reşidüddin'in "Câmiüt-tevârih" adlı eserinin Oğuzname bölümünde yer almıştır (Ögel, 1971; Ercilasun, 2004). Oğuzname'de Oğuz Kağan, ava gittiği sırada güzel eşini göl ortasındaki ağacın kovuğunda bulduğu anlatılmaktadır. Ayrıca efsaneye göre Kıpçakların ağaç kovuğundaki kızıdan türediğine inanılmaktadır (Bang ve Rahmeti, 1936). Toplumda yalnız ve ailesiz olmadığını anlatmak için söylenen "ağaç kovuğundan çıkmadık" sözü muhtemelen buradan gelmektedir.

Türk kültüründe ağaç inançla yakın alakalıdır. Bu bağlamda ağaç kültürünün özünü Hayat ağacı teşkil etmektedir. Ancak Türkler hakkında araştırma yapan birçok yabancı Türkolog, Türk inancını Şamanizm ve Totemizm gibi dar kalıplar içerisinde göstermeye çalışmıştır. Ancak Türkler tarih boyunca hep tek tanrı dinine inanmıştır. Ağaç, yaratılışın kaynağı ve yeraltından gökyüzüne kadar mekanı ayakta tutan bir direk olarak algılanmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Hayat Ağacı inancı değişmemiş yeşil kaldığı sürece Allah'ın "el-hayat" sıfatının tezahür ettiğine inanılmıştır (Ergun, 2004). Bugün Anadolu'da birçok tarihi yapıda Hayat Ağacı motifini görmek mümkündür (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Sivas Gökmedrese' de bulunan Hayat Ağacı ve Kalem Suresi (İslam Ansiklopedisi).

Gökyay (1976, s.248) Oğuz boyunun gelenek ve töreleri çok iyi bilen Dede Korkut'un ağaç sevgisini anlatmak için şu dizeleri söylediğini yazmaktadır.

Ağaç ağaç dersem sana, arlanma ağaç!
Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç!
Musa Kelimin asası ağaç;
Büyük büyük suların köprüsü ağaç;
Kara kara denizlerin gemisi ağaç;
Şah-ı merdan Ali'nin Düldülünün eyeri ağaç;
Zülfekârın kını ile kabzası ağaç;
Er olsun, avrat olsun, korkusu ağaç;
Başını alıp bakacak olsam, başsız ağaç;
Dibini alıp bakacak olsam, dipsiz ağaç;
Beni sana asarlar, taşıma ağaç!
Eğer taşıyacak olursan, gençliğim seni tutsun ağaç!
Bizim ilde olmalıydın, ağaç!
Kara hintli kullarıma buyuraydım,
Seni bölük bölük doğraya idiler, ağaç!

Doğum ve ölüm gibi hayatla alakalı durumlarda ağaç dikmek Türklerin en eski adetidir. Dünyaya bir çocuk geldiği zaman imkanlar ölçüsünde adına ağaçlar dikilir ve evleneceği zaman bu ağaçlar kesilip düğün için harcama yapılır. Türkçemizdeki “dikili bir ağacım yok” tabiri buradan gelmektedir. Yine ölüm vaki olduğu zaman mezara servi ağacının dikilmesi, düzgün boyuyla göğe doğru yükselmesi ve yeşil rengiyle ebedi hayatı temsil etmesinden kaynaklanmaktadır.

Aynı şekilde çınar da servi gibi kutsal kabul edilen bir ağaçtır. İhtişam, güç ve kudreti temsil eder. Neşri Tarihi , Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey'in rüyasında bir çınarın karın bölgesinden büyüyüp dünyayı sardığını yazmıştır. Bu rüya Şeyh Edebali'ye anlatıldığında: “Ya Osman! Müjdeler olsun, sana ve senün evladına Hak Teala saltanat verdi” demiştir (Unat ve Köymen, 1949). Bu bakımdan Osmanlılar, çınar ve serviyi kamusal alanlarda sık sık kullanmıştır. Örneğin Fatih Sultan Mehmet Hocası Akşemseddin ile birlikte Tersane bahçesine kendi elleriyle 7 adet servi dikmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2008a).

Bugün Anadolu'da çok sayıda ağaçla ilgili yer isimleri, türküler, maniler, deyim ve atasözleri mevcuttur (Yund, 1944). Ergun (2004) ağaçla ilgili 1.500 civarında kutsal sayılan ağaç, ağaç yeri ve geleneksel tören tespit etmiştir. Özarslan (2003) ağaç ve orman sevgisini genç nesillere aşılama batılı yaklaşımlarla değil millî ve kültürel

kökenlere dayalı olarak yapılmasının daha etkili sonuçlar doğuracağını ifade etmektedir.

3.3 Ağaç Bayramının Tarihçesine Ait Bulgular

Birçok din ve medeniyette ağaç tartışılmaz şekilde kutsaldır. Ancak sosyal ve ekonomik sebepler ormanın ve ağacın istismarına neden olmuştur. Doğaya karşı yapılan hataları gören bir kısım aydınlar bunun telafisi için çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Örneğin 1805 yılında İspanya'nın Cáceres eyaletine bağlı Villanueva de la Sierra'da bir din adamının önderliğinde üç günlük ağaç festivali kutlanmıştır. Festivalin bir başka yönü ise 1879 Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu özgürlük ve cumhuriyet coşkusuyla kutlanmış olmasıdır. Bu bağlamda dikilen ilk fidan, İspanya'nın ve İspanyol halkının özgür kalması için Özgürlük Ağacı olarak kabul edilmiştir (Vigil, 2011). 2005 yılında Villanueva de la Sierra Belediyesi festivalin 200.yılı anısına çeşitli etkinlikler düzenlemiş ve anıt yaptırmıştır (Url-1).

19. yüzyılda ortaya çıkan Sanayi devrimi kutsal değerleri görmezden gelerek dizginlenemeyen zengin olma hırsını kamçulamıştır. Bu bağlamda yılın belli bir gününün ağaç günü ilan edilerek fidan dikilmesi fikri, Amerikalı gazeteci Morton tarafından gündeme getirilmiştir. Morton gazete ve dergilerde konuyu iki yıl süreyle işlemiş ve sivil toplum kuruluşlarından destek almıştır. Bu çabaların sonucunda Nebraska yerel meclisi 4 Ocak 1872 tarihinde toplanarak 10 Nisan gününü Ağaç Günü olarak kabul etmiştir. İlk Ağaç Günü'nde 1 milyon fidan dikilmiştir (Egleston, 1893). 2 Kasım 1903 tarihli Sabah gazetesi haberine göre Nebraska eyaletinde 10 yıldan daha az sürede toplam 10 milyon ağaç dikilmesi için çalışma başlatıldığı yazmaktadır. Haberin verilme şeklinden, yazının Osmanlı kamuoyunun benzer şekilde ağaçlandırma yapmasını özendirmek amacıyla yazıldığı anlaşılmaktadır (Şuûnât-ı Medeniye, 1903, 2 Kasım).

Ağaç bayramları, Avrupa'nın gündemine Fransa'da 1899 yılında "Ağaçları Sevenler Heyeti" isimli bir topluluğun kurulmasıyla girmiştir. Topluluk ilk ağaç bayramını Saint-Cloude yakınlarında yapmıştır. İtalya'da ağaç bayramları, Tarım ve Eğitim Bakanlıklarının desteğiyle 1902 yılından itibaren okullarla birlikte kutlanmaya başlanmıştır. Aynı yıl İspanya Barcelona'da "Ağaç Şenlikleri ve Taraftarları Heyeti" isimli topluluk kurulmuştur. Bu topluluk çeşitli etkinlikler yaparak 1904 yılından itibaren ağaç bayramlarının tüm ülkede resmi olarak kutlanmasını sağlamıştır. Belçika

hükümeti İspanya hükümetinin kararını benimseyerek, 1905 yılından itibaren ağaç bayramlarını kutlamıştır. Benzer şekilde Almanya, Rusya, İsveç, Avusturya-Macaristan, İsviçre, Portekiz ve Japonya ağaç bayramlarının faydasını kabul etmiş ve ülkelerinde kutlanmasına karar vermiştir (Ağaç Şenlikleri, 1906, 14 Haziran).

Ülkemizde ağaç bayramları, İkinci Meşrutiyet sonrası ortaya çıkan özgürlük ortamıyla yapılmaya başlanmıştır. Önceki dönemde güvenlik gerekçesiyle bazı kültürel faaliyetlerin yapılmasına sınırlandırma getirildiği bilinmektedir (Alkan, 2019). Bu kısıtlanmanın bir benzerinin Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında da yapıldığı görülmektedir. Osmanlı'dan günümüze kadar yapılmış ağaç bayramlarının tarihini dönemin şartları içinde incelemek gerekir.

3.3.1 Osmanlı Devleti Dönemi'nde yapılan ağaç bayramları

Ağaçlandırmanın devamlılığını sağlamak için, senenin bir gününde ağaç bayramı yapma fikri, Avrupa'da eğitim görmüş bürokratlarımız sayesinde ülke gündemine girmiştir. 1909 yılında Erzurum Vilayetine, Mülkiye kökenli, Coğrafya Öğretmeni ve aynı zamanda Bonn (Almanya) Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunu Mehmet Celal Bey vali olarak atanmıştır. Mehmet Celal Bey, göreve başladığı yılın sonbaharında şehir civarına çam ve meşe tohumu ektirmiştir. Daha önemlisi Erzurum Vilayet Meclisi 1910 yılı Nisan ayında aldığı bir kararla, ülkemizin ilk ağaç bayramının temellerini atmıştır. Karar doğrultusunda 13 Nisan günü bando ve müzik eşliğinde şehrin halkı ve Sanayi Mektebi öğrencilerinin bulunduğu büyük bir kalabalık şehir civarında hazırlanan alana giderek beher nüfus başına beşer kavak fidanı dikmiştir. Bir önceki sene ekilen çam ve meşe tohumları çimlenmiş olması gelecek senelerde başka cins ağaçların da ekim ve dikim yoluyla yetiştirilebileceği umudunu artırmıştır. Kamuoyu tarafından takdir toplayan bu etkinlik basın yoluyla tüm ülkeye duyurulmuştur (Gars-ı Eşcar, 1910, 26 Nisan).

1911 yılında ağaç bayramı bu kez ülkenin en batısında gerçekleşmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin güçlü olduğu Manastır şehrinde 1 Nisan 1911 Cumartesi günü görkemli bir ağaç bayramı yapılmıştır (Ağaç Bayramı, 1911, 10 Nisan). Osmanlı Dönemi'nde yapılan ikinci ağaç bayramı olarak kabul edeceğimiz bu tören, mahalli gazete niteliğindeki cemiyetin yayın organı Neyyir-i Hakikat tarafından şu şekilde anlatılmıştır: Ağaç bayramı, herkesin ağzında bu söz dolanıyordu, her tarafta bir neşe bir memnuniyet, her simada hissiyat ve mutluluk açıkça görülüyordu. Sabahın on

birinde Dârümuallimîn (Öğretmen Okulu) Talebe Cemiyetinden alınan davul zurna ve vurmali çalgılar eşliğinde herkes alana davet ediliyordu. Bu faydalı bayramı kim takdir etmezdi?

Haberin devamında sokakların, evlerin üstü ve pencerelerin önünün tamamen insanla dolmasını gazete şöyle tarif etmiştir: “Topluluk fidan dikilecek Eğri Değirmen sahasına yaklaştı. Manastır’ın tüm ilkokul talebesi burada toplanmıştı. Dârümuallimîn Talebe Cemiyeti de bir kenara konuşlandı. Halkın bir kısmı öğrencilerin arkasında duruyor bir kısmı ise daha yukarıdan sahaya kuş bakışı bakıyordu. Protokol de yerini almıştı ...”

Haberden anlaşıldığına göre tören yerinde herkes yerleştikten sonra Talebe Cemiyeti yönetiminden Süleyman Efendi bir açılış konuşması yapmıştır. Süleyman Efendi, iki ay önce kurulan cemiyetin amacının Manastır’a güzel bir orman kazandırmak olduğunu söylemiştir. Bu maksatla milli bir gün olarak ağaç bayramı kutladıklarını hatta mevcut kalabalık ve coşkunun İtalya ağaç bayramlarında bile görülemeyeceğini iddia etmiştir. Yaptığı konuşma dinleyiciler tarafından coşkuyla alkışlanmıştır. Ardından okulun öğretmenlerinden Hafız Abdullah Efendi tarafından Ayet ve Hadislerle ağaç dikmenin faydaları anlatıldıktan sonra dua edilmiştir. Talebeler, Sultan Marşını okuduktan sonra selam havasıyla birlikte “Padişahımız çok yaşa” tezahüratını yapmıştır. İlk fidan Belediye Başkanı Baha Bey tarafından dikilmiştir. Bu esnada Maarif (Eğitim) Müdürü Zekeriya Bey, Orman Başmüfettişi Hüseyin Hilmi Bey⁶, Merkez Kaymakamı Mehmet Ali Bey, Maliye Müfettişi Nazım Bey, Mekteb-i İdadi (Lise) Müdürü Baha Efendi, Dârümuallimîn Müdürü Ethem Nejat Bey, eşraftan Mustafa Asım Bey ve Neyyir-i Hakikat gazetesi Başyazarı Eyüp Bey fidan dikilmesine yardım etmişlerdir. Fidan dikimi tamamlanınca hep bir ağızdan altın diktik! demişlerdir. Tören dikimleri tamamlandıktan sonra öğrenciler üç posta halinde fidanlarını sırayla dikmeye başlamıştır. Ağaçların tekniğe uygun şekilde dikilmesi için Orman Başmüfettişi Hüseyin Hilmi Bey ve Dârümuallimîn hocalarından Nance (Fransa) Ziraat Mektebi mezunu A. Ferit Bey öğrencilere eşlik etmiştir. Saat 21.30’a kadar devam eden bayramda toplam 150 öğrenci 1050 adet fidan dikimi

⁶ Orman Mektebinden mezunlar listesi incelendiğinde Hüseyin isminde birden çok mezun olduğu anlaşılmaktadır. Çift isimli sadece 1899 Karasi doğumlu Hasan Hilmi isminde mezun bir kişinin olduğu görülmüştür (Kutluk, 1948). Hüseyin Hilmi bu değilse muhtemelen yurt dışında eğitim görmüş olmalıdır.

gerçekleştirmiştir. Müzik eşliğinde dikilen fidanlar kızılâğaç, kayın, ardıç, fındık, kavak, vişne ve yabani güldür. Halk davul zurna eşliğinde oynamış ve öğrenciler şarkılar söylemiştir. Bu ormana talebe ormanı ismi verilmiş ve gelecek sene 1 Nisan'da tekrar aynı yerde bayram yapmak üzere öğrenciler sıra halinde okullarına dönmüştür. Ayrıca gazete, 1 Nisan'ın yurdun her köşesinde şanla şerefle ağaç bayramı olarak kutlanmasını istemektedir. Ancak dikilen fidanların hükümet ve belediye tarafından korunmasının daha önemli bir iş olduğu belirtilmiştir (Ağaç Bayramı, 1911, 4 Nisan). Talebe Cemiyetinin sadece Manastıra güzel bir orman kazandırmak amacıyla kurulmuş olması ilginçtir. Ayrıca okul müdürü Ethem Nejat Bey'in 1913 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin paramiliter gençlik örgütü sayılan Türk Gücü Cemiyeti'nin kurucuları arasında olduğunu unutmamak gerekir (Toprak, 1979). Haber içerisinde ağaç bayramının 10 Temmuz İnkılabı Bayramı⁷ (Miladi 23 Temmuz 1908) sonrasında yapılan şenliklerden aşağı kalmadığı belirtilmiştir. Bu ifadeler göz önüne alınca İkinci Meşrutiyet öncesinde ağaç bayramı vb. etkinliklere neden izin verilmediği daha anlaşılır hale gelecektir.

Tarım alanlarının sulanması ve drenajı için kurulan Sulama Mektebi, 1914 yılında baharında 10 günlük ağaç bayramı ilan etmiştir. Öğrenciler bu süre içinde fidan dikim gerçekleştirmiştir (Anadolu'da Ziraat, 1914, 17 Mart).

13 Mart 1914'de Bursa Dârülmualimîn Yurdu tarafından bir ağaç bayramı tertip edilmiştir. Jandarma Mektebi, Mekteb-i Sultani, Dârülmualimîn Mektebi, Reyhan Mektebi, İttihat ve Terakki Mektebi, Ermeni ve Musevi Mektebi öğrencileri Cuma öğleden sonra omuzlarında çıkınları ellerinde kürek ve kazma olarak Belediye önünde toplanmıştır. Sayıları 3.000'ü bulan öğrenciler beklerken coşku içinde milli şarkılar ve marşlar söylemiştir. Ziraat Mektebi öğrencilerinin bayraklarla süslenmiş fidan yüklü arabalarla toplanma alanına gelmesiyle birlikte Sanayi Mektebi bandoya başlamış ve öğrenciler fidan dikilecek Atıcılar Meydanı⁸'na hareket etmiştir. Bir kilometre uzunluğundaki öğrenci katarı bir saat içinde sahaya ulaşmıştır. Aynı şekilde 3.000 civarında Bursa halkıda sahaya gelmiştir. Yarım saat dinlenip Ziraat Mektebi heyetinin tarifıyla yaklaşık 2.000 metrekare alanda fidan çukurları açılmıştır. Ardından yemek

⁷ 10 Temmuz İnkılabı Bayramı: İkinci Meşrutiyet ilanı vesilesiyle 1909 yılından itibaren kutlanmış bayramdır.

⁸ Atıcılar meydanı, halen Bursa'da Atıcılar olarak anılan yerdir (Kahraman, 1995, s.189).

molası verilmiş ve öğrenciler arasında kumanya farkı olmaması için özen gösterilmiş ve önceden ekme, zeytin ve peynir getirileceği kararlaştırılmıştır. İlkokul öğrencilerini de işin içine katmak için küçük çocuklardan fidanları tutmaları istenmiştir. Hoca Said tarafından Kuran tilaveti ve dua yapıldıktan sonra çukurlarda bekleyen fidanlara toprak atılmaya başlanmıştır. Her okul diktiği fidanların önünde hatıra fotoğrafı çektirdikten sonra sahadan ayrılmıştır (Hüdavendigâr, 1914, 18 Mart). Şekil 3.2 Bursa Mekteb-i Sultani öğrencilerinin fidan dikimi sonrası çekilen hatıra fotoğrafıdır. Bu fotoğraf aynı zamanda ağaç bayramlarına ait en eski fotoğraftır.

Şekil 3.2 : Bursa Mekteb-i Sultani öğrencilerinin hatıra fotoğrafı (Bursa, 1914, 14 Nisan).

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce Avusturya'dan uzman ormancı Hermann Veith ülkemize davet edilmiştir. Veith, teknik raporlarının yanında ormanların faydalarını anlatmak için "Fevaid" isimli bir makale yayınlamıştır (Kılıç, 2020). Fevaid faydalar anlamına gelmektedir. Makalede, günümüzde bile geçerliğini koruyan çevreci bir anlayışla, ormanların sadece odun deposu olmadığını, bilakis su kaynaklarının üzerindeki faydalarını saydıktan sonra, tarımla ilişkilendirerek, ormanların önemine vurgu yapılmıştır. Özellikle ormanların, insanlığın ruh sağlığı üzerindeki faydası hatırlatılıp büyük şehirlerde yaşayan halkın civar ormanlarda istirahat etmek imkânına kavuştuğu takdirde sağlam ve güzel bir hayata sahip olacakları ifade edilmiştir. Bunun için Türk halkına uygun araçlarla ormanların önem ve faydalarının anlatılması gerektiğini, en başta okullarda çocukların kitaplarına masallar, fıkralar konmasını önemle tavsiye etmiştir. Veith bu makalede daha büyük yaştaki gençlere ise ormanlara karşı bir sevgi oluşturmak için orman gezileri

yapılması, gençlere diktirilecek ağaçların yine kendileri tarafından muhafaza ettirilmesi ve ormanlar yakınında eğlence alanlarının oluşturulmasını istemiştir. Başta Toroslar ve İstanbul civarında ağaçlandırma yapılmasının faydalı olacağını ve şehirlerin güzelleştirilmesinde ormancılara başvurulmasını tavsiye etmiştir.

Veith'in makalesi, ormancılık kamuoyu ve ilim çevreleri üzerinde etkili olmuş ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yapılamayan ağaç bayramları tekrardan eğitim programına alınmıştır. 14 Mart 1916 tarihinde Maarif Müdürlüğü Tedrisat Mecmuası aracılığıyla, müfredat programı gereğince senede bir günün ağaç dikme bayramına tahsis edilmesini ve bu bayramın civarda münasip bir mahalde mümkün olduğu kadar muntazam yapılmasını bildirmiştir (Ağaç Dikme, 1916, 14 Mart). Bu program sayesinde İstanbul Maarif Müdürlüğü okul çağındaki öğrencilere ağaç sevgisini aşlamak ve toplumsal bir bilinç oluşturmak için İstanbul'un çeşitli yerlerinde ağaç bayramları düzenlemiştir. Emir gereği taşrada da ağaç bayramları yapılmıştır. Ancak taşra haberleri sınırlı sayıda İstanbul basınına yansıdığı için bu konuda bilgi eksikliği mevcuttur. Törenlerin yapılmasında bir diğer zorluk ise Birinci Dünya Savaşı sebebiyle yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntılardır. Örneğin, Beşiktaş Barbaros Numune Mektebi 20 Mart 1916 tarihinde İstanbul Maarif Müdürlüğüne bir yazı göndererek: Ağaç dikme bayramına iştirak etmek üzere 24 Mart 1916 Cuma günü mektebin de Kağıthane'ye gitmesi emri buyurulduğunu ancak ekli belgenin altıncı maddesinde işaret edildiği şekilde talebinin ayakkabılarının mümkün mertebe sağlam olması icap ettiği halde yarısı şehit çocuklarından oluşan fakir talebinin mektebe gelebilecek ayakkabıdan bile mahrum oldukları göz önüne alınırsa katılımın imkansız olduğu belirtilmiştir. Ayrıca küçük sınıflar talebesi de bu kadar uzak mesafeyi yürümek kabiliyetinden mahrum buldukları için ancak yukarı sınıflardan beş altı talebinin gidebileceğini beyan edilerek bu şekilde katılım sağlanması için izin istenmiştir. Maarif Müdürlüğü cevaben katılımın zorunlu olmadığını şartları uygun olanların katılabileceğini yazmıştır (COA.MF.MKT.1215.9).

İstanbul'da ilk tören 26 Mart 1916 tarihinde Cuma günü, Barbaros, Alaattin Paşa ve Feriköy Numune Mektepleri, Teşvikiye Mektebi ve Hasköy Musevi Mektebi talebeleri, muallimleri (öğretmenler) ve Maarif Müfettişi refakatiyle Kağıthane'ye

giderek Kağıthane ve Ayazağa köyü mektepleriyle birleşmiştir. Kağıthane Numune Tarlasında⁹ tören yapılmış ve fidanlar dikilmiştir (Ağaç Bayramı, 1916, 26 Mart).

İkinci tören bir hafta sonra 2 Nisan 1916 tarihine denk gelen Cuma günü, Namık Kemal, Sütluçe Numune Mektepleri ile Şehzade Süleyman Paşa Mektebi talebesi, müdürleri ve muallimleri ile mıntıka (bölge) müfettişinin refakatinde ağaç bayramı merasimi yapmak üzere Kağıthane'ye gidilmiştir. Kağıthane mektebi tarafından hazırlanmış Numune Tarlası Osmanlı Sancakları ve çiçeklerle donatılmıştır. Tören öncesi ağaç dikme tatbikatı yapıldıktan sonra talebe tarafından bir fidan dikimi gerçekleştirilmiştir (Ağaç Bayramı, 1916, 2 Nisan).

Üçüncü tören 7 Nisan 1916 tarihinde Bakırköy yapılmıştır. Uzak yerden gelip gidecek talebeler için Sirkeci hat (demiryolları) komiserliği her türlü önlemi almıştır. Tören için Büyük Reşit Paşa, Bakırköy, Mahmut Şevket Paşa, Barbaros Hayrettin Paşa, Alemdar Mustafa Paşa Mektebi, Topkapı Mektebi, Üsküdar mıntıkası numune mektepleri, Bakırköy Rum ve Ermeni Mektebi talebesi, Bakırköy'de görevli sivil ve askeri personel bir araya gelmiştir (Ağaç Bayramı, 1916, 7 Nisan). Halk töreni izlemek üzere toplanmıştır. 1.200'den fazla talebe (Ağaç Bayramı, 1916, 8 Nisan), Galatasaray Sultanisi (Galatasaray Lisesi) jimnastik muallimi Faik Bey'in gözetiminde Bakırköy Kaymakamı, Belediye Reisi, Belediye Mühendisi, Bakırköy Başkomiseri, mektep müdürleri ve muallimi ile İstanbul Maarif Müdüriyeti adına bayrama iştirak eden müfettişin önünde bando eşliğinde resmi geçit yapmıştır. Geçit sonrası "Padişahım çok yaşa" tekrar edilmiş ve günün anlam ve önemine binaen konuşmalar yapılmıştır. Ardından fidan dikimine geçilmiştir, Belediye Reisi, Kaymakam ve Maarif Müfettişi beylerle bilumum müdürler birer ağaç diktikleri gibi bayrama iştirak eden zabıtanandan (subay) bir zat ordu namına birer fidan dikmiştir. Talebe civardaki mesire yerlerinden birine gidilerek orada oyunlar ve idman talimleri yapmıştır (Ağaç Bayramı, 1916, 8 Nisan).

Ertesi yıl, Mahmut Şevket Paşa Numune Mektebi Müdürü Ahmet Mazhar Bey İstanbul mıntıkasındaki (Suriçi) okulların talebesi, Edirnekapı civarında Eyüp ve Bakırköy umum numune mektepleri ile Rami civarında hazırlanan alanda ağaç dikme töreni yapılması için teşebbüse geçmiştir (Ağaç Dikme Bayramı, 1917, 8 Mart). Tören

⁹ Ülke genelinde modern tarım yöntemlerini çiftçiye daha ucuz ve etkili bir şekilde gösterilmesini sağlamak amacıyla kurulan örnek tarlalar.

planına göre 7 Mart 1917 tarihinde İstanbul numune mektepleri sabahleyin saat 10'da Fatih'te toplanarak alay şeklinde tören yerine gidecekler ve orada Bakırköy numune mektepleri ile birleşecekler. Her mektep 20 fidan götürecektir ve bu fidanlar kırmızı kurdeleler ile süsleneyecektir. Hatta İstanbul Vilayeti Orman Müdüriyeti tören için bir miktar ağaç göndermiştir. Fakat bu tören bilinmeyen bir sebepten dolayı iptal edilmiş ve ileri bir tarihe ertelenmiştir (Ağaç Dikmek, 1917, 7 Mart). Ertelenme duyurusu tam yapılamadığı için bazı okullar Fatih'e gelmiş bir hayli beklemiştir (Ağaç Dikme Bayramı, 1917, 9 Mart).

Sabah gazetesi 22 Mart günü Eskişehir de büyük bir ağaç bayramı yapılacağını duyurmuştur (Eskişehir'de Ağaç Bayramı, 1917, 19 Mart) . Habere göre o gün sabah çalgılar çalacak dükkanlar kapanacak, dualar edilecek, nutuklar irat olunacak ve şarkılar söylenecek ardından ağaçların dikilmesine başlanacaktır. Memurlar adam başına üçer, 12 yaşına kadar olan talebe ise ikişer ağaç dikecektir. Fidanlar kısmen ahali tarafından tedarik edilecek kısmen hükümet tarafından verilecektir. Bir önceki yıl tesis edilen fidanlıktan 12.300 akasya fidanı alınmıştır. Haberin devamında mevcut fidanlığın genişleteceği ayrıca ek olarak ceviz fidanlığının da kurulacağı müjdesi verilmektedir.

15 Mart 1918 tarihinde Manisa'da tüm okulların katılımıyla ağaç bayramı yapılmış ve Manisa'nın çevresine 10 bin ağaç fidanı dikilmiştir (Manisa, 1918, 15 Mart).

22 Mart 1918 Cuma günü Ankara'da bir ağaç bayramı yapılmış ve tüm okul talebesi iştirak etmiştir. Törende ağaçların önemine dair konuşmalar yapılmış ve birçok yarışmalar düzenlenmiştir (Ankara'da Ağaç Bayramı, 1918, 2 Nisan).

19 Nisan 1918 tarihine denk gelen Cuma günü Eskişehir'de ağaç bayramı yapılmıştır. Bütün okulların katılımıyla Eski Harman olarak adlandırılan alana 5.000 adet fidan dikilmiştir. Törene halk da iştirak etmiş o gün çarşı ve dükkanlar kapanmıştır (Eskişehir'de Ağaç Bayramı, 1918, 26 Nisan). Mehmet Topal'a¹⁰ göre ağaç bayramının yapıldığı yer şuan Eskişehir Orman Fidanlık Müdürlüğü'nün bulunduğu alandır. 1 Haziran 1923 tarihinde Eskişehir'i ziyaret eden gazeteci İhsan Alp (1923, 1

¹⁰ Mehmet Topal: Eskişehir Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi

Haziran), Mütareke Dönemi'nde İtilafçı¹¹ Mutasarrıf Püskülsüz Sami Bey'in, "İttihatçı ağaçlarını kesin!" emrini verdiğini iddia etmiştir.

1918 yılı içinde Orman Mektebi Alisi Müdürü Süreyya Özeyin öncülüğünde mektep talebeleri ağaç bayramını kutlamak için mektebin karşısındaki sırtlara giderek merasimle ağaç dikmiştir (Diker ve İnal, 1945).

Ağaç bayramlarının bu şekilde yapılmasına tek itiraz gazeteci Yunus Nadi tarafından gelmiştir. Ormanları tam anlamıyla koruyacak yeni bir orman kanununun çıkarılmamasına tepki olarak 28 Şubat 1918 tarihli Tasvir-i Efkâr gazetesinde bir makale yazmıştır. Ormanları koruyacak ve geliştirecek yeni bir kanunun çıkmamasını eleştiren Yunus Nadi: "Son beş altı sene zarfından bizde ormanların kıymetini anlaşıldığına ve anlatılmak istenildiğine delil olarak şurada burada mektep çocuklarına ağaç bayramı yaptırılıyor. Madem ki yapılıyor, keşke bu bayramlar sınırlı ve korunan yerlerde yapılan ciddi işler olsaydı. Maatteessüf öyle değildir." diyerek tepki göstermiştir (Kutluk,1957). Bu dönemde yürürlükte bulunan orman kanunu, 1870 yılında çıkarılmış ve yer yer tadil edilmiş olan Orman Nizamnamesi'dir.

3.3.2 Milli Mücadele Dönemi'nde yapılan ağaç bayramları

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasıyla birlikte, 30 Kasım 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Ardından ülke adım adım işgale uğramıştır. İşgal kuvvetleri ve onların yerli işbirlikçileri ormanlarımızı yağmalamıştır (COA.DH.İ.UM.13.4).

Şark Cephesi komutanı Kazım Karabekir Paşa, doğu sınırlarımızı emniyet altına alırken diğer taraftan da vatanın geleceği için 20 Nisan 1920 Salı günü ağaç bayramı tertip ettirmiştir. Karabekir (2008) hatıratında olayı şu şekilde anlatmaktadır:

Maraş ve Aydın isimlerini şarkta da ebedi yaşatmak için muhtelif yerlere bugün bu ismi verdik. Erzurum'da Köşk'e Aydın, İbret Yeri bahçesine Maraş bahçesi, Ilıca ve Hasankale'nin sıcak ılıcasına Maraş, soğuğuna Aydın ismi meclis-i idare kararıyla verildi. 20 Nisan 1920 Salı günü ağaç bayramı yapıldı, Aydın ve Maraş bahçelerine mutantan (gösterişli) merasimle ağaçlar diktik.

¹¹ İtilaf ve Hürriyet Fırkası: İttihat ve Terakki karşıtı siyasi parti

Erzurum şehri Milli Mücadele Dönemi'nde de ilk ağaçlandırma bayramının yapıldığı şehir unvanına sahiptir.

Diğer taraftan Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde açılan Büyük Millet Meclisi, bağımsızlık mücadelesini kazanabilmek için ormancılıkla ilgili kritik kanunlar çıkarmıştır (Kılıç ve Ok, 2018). Ayrıca savaşa rağmen 1920 yılının sonuna doğru ağaçlandırmayı teşvik etmek amacıyla mecliste kanun taslağı hazırlanmıştır. Buna göre her vilayette en büyük mülki amirin başkanlığında ağaç derneklerinin kurulması istenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi [CCA].185.275.1). Bu bağlamda 1921 yılı başlarında Ankara'da bir ağaçlandırma derneği kurulmuştur (Ağaç Dernekleri, 1921, 13 Mart).

Ahmet Rasim (1921, 15 Mart), Vakit gazetesinde kaleme aldığı Ağaç Bayramı isimli makalesinde Ankara'da kurulan ağaç derneklerinden duyduğu memnuniyeti belirterek:

... ağaç dikmek Anadolu'nun eski adetindedir. Evvelce de bu münasebetle yazmıştım, vaktiyle köylülerimiz dünyaya bir çocuk getirdikleri zaman, hali vaktine göre, yeni doğan çocuk için 5-10 ağaç dikerler ve çocuk reşit oluncaya kadar buna devam ederler. Çocuk 15-20 yaşına gelince 100-200 ağacın sahibi olurmuş ki, bu iyi bir sermayedir. Türkçemizdeki, dikili bir ağacım yok tabiri buradan gelir. Ağaçsız, ormansız köy olmaz düsturunun zorunlu hale getirilmesi Anadolu için adeta bir rahmet ve nimettir. Binaenaleyh ağaç bayramı, sanayi ve ticaretimiz için yapılan bayramların yanına eklenmelidir.

İşgale rağmen İstanbul Kalender Ziraat Yurdu, 30 Aralık 1920 tarihinde tüm okulların katılımıyla ağaç bayramı kutlanması için karar almıştır. Karar doğrultusunda okullara tebligat yapılarak törenden üç gün evvel, her okulun tedarik edebileceği fidan miktarının bildirilmesi istenmiştir (Ağaç Bayramı, 1921, 11 Ocak). Ancak 1921 yılı içerisinde İstanbul'da ağaç bayramı yapıldığına dair herhangi bilgi ve belgeye rastlanılmamıştır.

Karabekir Paşa, 20 Nisan 1921 Çarşamba günü Kars'a gelerek ağaç bayramını başlatmıştır. Hakimiyeti Milliye Caddesi'ne iki sıra halinde ağaçlar dikilmiştir. Okullar için fidanlar hazır edilmediği için Karabekir Paşa aynı gün öğrencilerle birlikte ağaç (fidan) dikimi yapamamıştır (Karabekir, 2008).

Ertesi yıl Kazım Karabekir Paşa, 23 Nisan 1922 Pazar günü Sarıkamış'ta yapılan ağaç bayramına katılmıştır. Paşa, bayramı şu sözlerle anlatmaktadır: "Sarıkamış'ta ağaç bayramı güzel oldu. Mektep çocuklarının yaptığı bayrakların heyet-i umumiyesi latif

görülüyor. Mektep efendileriyle birlikte trenle öğleden sonra Kars'a geldik. Üçte de Kars'ta merasim yapıldı." Sarıkamış dönüşü Kars'ta yarım kalan tören Karabekir Paşa'nın katılımıyla tamamlanmıştır (Karabekir, 2008). Şekil 3.3'de görüldüğü üzere törene halk, asker ve öğrenciler katılmıştır.

Şekil 3.3 : Kazım Karabekir Paşa tarafından Sarıkamış'ta yapılan ağaç bayramı (Karabekir, 2008).

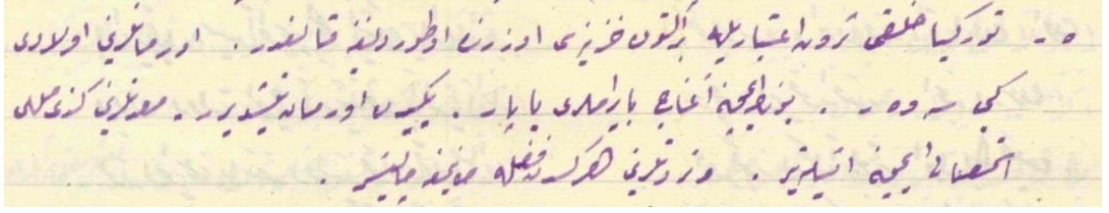
İstanbul Maarif Müdürlüğü, 9 Şubat 1923 tarihinde aldığı bir kararla Mart ayı içerisinde tüm okulların katılacağı geniş çaplı ağaç bayramı yapılacağını Ziraat Müdüriyetine bildirmiştir. Ağaç bayramı için gereken fidan, alet ve edevatın hazır edilmesini istemiştir (Ağaç Bayramı, 1923, 9 Şubat).

3.3.2.1 İzmir İktisat Kongresi sonrasında yapılan ağaç bayramları

17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında yeni Türkiye'nin geleceğini şekillendirmek amacıyla tarım ve ticaret şehri İzmir'de bir iktisat kongresi toplanmasına karar verilmiştir. Kongrenin başkanlığına ağaç ve orman sevdalısı Kazım Karabekir Paşa getirilmiştir. Kongrede oluşturulan Tarım Grubu, Orman Meselesi başlığı altında yedinci madde olarak, "Memleketin her tarafında mevsime göre ağaç bayramları yapılması ve gününün tayini. Ağaç bayram günlerinde mektepler talebesinin ve ahalinin hiç olmazsa, birer ağaç dikmeye mecbur tutulmaları" şeklindeki ağaç bayramlarının kutlanmasına dair kararını oy çokluğuyla vermiştir (Afetinan, 1989, s.27).

İzmir İktisat Kongresi Başkanı Kazım Karabekir Paşa, kongrede orman konusunu sürekli gündem etmiş ve gerçek bir orman dostu olduğunu göstermiştir. Kongre ile

alakalı notlarında (Şekil 3.4) ağaç bayramları için şunları yazmıştır: “Türkiye halkı servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna kanidir. Ormanlarını evladı gibi sever. Bunun için ağaç bayramları yapar, yeniden orman yetiştirir.”.

Şekil 3.4 : Karabekir Paşa'nın ağaç bayramları hakkındaki kongre notları (Karabekir, 1923).

Orman Mektebi Alisi, ormancılığa göstermiş olduğu yakınlık sebebiyle Karabekir Paşa'yı Orman Mektebi Fahri Muallim ve Meslektaşlığına kabul etmiştir. Orman Mektebi Müdüriyeti durumu haberdar etmek için kongreye bir telgraf göndermiştir. Paşa, muallim ve meslektaşlığı memnuniyetle kabul edeceğini cevabi telgrafla bildirmiştir. Karabekir Paşa telgrafında “Sarıyer Orman Mektebi Alisi Talebe ve Heyeti Talimiyesine, İktisadiyemizin tekamülünde (gelişmesinde) mühim bir amil olan ormancılık mesleğinin içinde fahri muallim ve meslektaş olarak bulunmaklığım hakkındaki hissiyat-ı tevcihkaranenizi samimiyetle ve teşekkürlerle kabul ederim. İktisat Kongresi Reisi Kazım Karabekir.” demiştir (Kazım Karabekir Paşa, 1923, 25 Şubat).

Kazım Karabekir Paşa verilen ödülü yoğun programı nedeniyle ancak Kasım ayında alabilmiştir. Sarıyer'deki mektebi ziyaret etmiş ve yaklaşık dört saat kalıp öğretmen ve öğrencilerle vakit geçirmiştir. Burada öğrencilere hitaben yaptığı konuşmada “Kurtuluş Savaşı'nı ormanlar sayesinde kazandık” demiştir (Kılıç ve Ok, 2018).

İktisat kongresinin hemen sonrasında tüm yurttaki ağaç bayramları düzenlenmeye başlanmıştır. 15 Mart 1923 tarihinde Manisa'da, halkın ve öğrencilerin katılımıyla ağaç bayramı yapılmıştır. Öğrenciler tarafından dikilecek fidanlar İzmir Ziraat Başmüdürlüğüne hazır edilmiştir (İzmir, 1923, 15 Mart).

Adapazarı parkında ve belediyeye ait arazi üzerinde Kaymakam Hasan Bey ve askeri erkanın öncülüğünde öğrencilerle birlikte bir ağaç bayramı yapılmıştır (Adapazarı, 1923, 16 Mart).

Millî Mücadele meşalesinin parladığı ilk şehirlerden biri olan Sivas'ta 15 Nisan 1923 tarihinde ağaç bayramı yapılmıştır. Türk'ün dileğini ifade etmek amacıyla Sivas

Muallim ve Muallimler Cemiyeti tarafından yayınlanan Dilek dergisinde Sivas Mekteb-i Sultani Müdürü Hasan Fehmi Korkmaz ağaç bayramını şu sözlerle anlatmaktadır: Nisanın 15. günü ağaç bayramıydı, yine mektepler kendine mahsus olan samimiyetle Mekteb-i Sultani bahçesinde birleşerek önlerinde Sanayi müzikası ve omuzlarında birer fidan olduğu halde Kabak Yazısı'na gittiler ve orada geçen sene dikilen ağaçlara ek olarak bin kadar yeni arkadaş ilave ettiler (Korkmaz, 1923).

Hasan Fehmi Bey'in bahsettiği Kabak Yazısı mevki Sivas'ın kuzeyinde olup şuan itibarıyla Endüstri Meslek Lisesi, Arkeoloji Müzesi, Açık Ceza İnfaz Kurumu, Selçuk Anadolu Lisesi ve askeri alanın bulunduğu yerdir. Makaleden anlaşıldığına göre 1922 yılında da aynı yere 1.000 kadar fidan dikilmiştir.

Muallimler Mecmuası, Mart ayının sonunda "İzcilik-Ağaç Bayramı" isimli bir makale yayınlamıştır (İzcilik, 1923, 23 Mart). Makalede, Türk okullarının son dört sene içine çok sakin ve münzevi yaşadığını belirterek izciliğin tekrar faaliyete geçirilmesi ve ağaç bayramı yapılmasından duyulan mutluluk ifade edilmiştir. Ancak kısa sürede başarı beklemek yerine müspet ve gayretli insan yetiştirmenin çaresi aranmak gerektiği vurgulanmıştır. Makale son bölümünde geniş bahçeli okullarda neredeyse hiç dikili ağacın olmadığı halde topluca dışarıya gidilerek fidan dikilmesi sevinecek bir durum olmadığı vurgulanarak kırlara belediyeler bakmalıdır. Ağaç dikkatle büyür, çocuklar için kendi fidanlarını şefkatle koruyacak ortamlar sağlanmalıdır şeklinde makale tamamlanmıştır.

İki buçuk yıl Yunan işgalinde kalan Kırklareli'nde 20 Mart 1923 günü ağaç bayramı yapılmıştır. Adeta kurtuluş bayramı gibi kutlanan ağaç bayramı sayesinde insanlar esarete çekilen çile ve dertlerini unutmuşlar. Tanin gazetesi yaşanan duygu atmosferini şu şekilde özetlemiştir: "Yunanlıların pay istilasını altında iki buçuk sene her türlü serbesti ve saadetten mahrum kalan Türkiye'nin bu şirin kasabası Kırkkilise (Kırklareli) mesut günlerden birini daha yaşadı. Muhitin türlü ve kederli olanları bugün mazinin dertlerinden sıyrılarak halk mesudiyetini idrak ettiler." (Trakya Ağaç Bayramı, 1923, 21 Mart).

Trakya'da haftalarca devam eden yağmurlar sebebiyle gündün güne ileri atılan tören, Sultani Müdürü Zeki Bey'in himayesinde yapılmıştır. Öğleden sonra bir buçuk gibi Gençlerbirliği kulübü önündeki parka Kız, Sultani, Bulgar, Musevi ve Kocahisar mektepleri talebeleri yanlarında muallimleri ve ellerinde şanlı al sancakları oldukları

halde milli besteleri okuyarak gelmiştir. Kulübün önünde kulüp yönetim kurulu, üyeleri ve mutasarrıf bey bulunmuştur. Davul ve zurnalar Mehter-i Hâkânî çalarken esnaf cemiyetinin katılımı ayrı bir şevk vermiştir. İkiye doğru bütün kafile hareket ederek Hükümet Caddesi, Çarşı Meydanı ve Belediye Caddesinden geçerek Mekteb-i Sultani önünde eski bir mezarlık etrafında toplanmıştır.

Bando milli parçalar çaldıktan sonra Sultani Müdürü Zeki Bey ağaç bayramını ve milli kurtuluşu kutlamak maksadıyla konuşma yapmıştır. Konuşması çokça alkışlanmıştır. Bunu müteakip Adem Efendi ağaç dikimi ve faydaları hakkında konuşma yapmıştır. Bulgar cemiyeti namına söz söyleyen Kelf Efendi birlik ve beraberlikten bahsetmiştir. İlçe Maarif Müfettişi Ali Rıza Bey bir konuşma yapmıştır. Son olarak Mutasarrıf Tevfik Bey yapılan konuşmalara teşekkür ederek yönetimin halk hükümeti şeklinde ve adaletin üstün tutularak vatanın cennete döneceğine söylemiştir. Ardından Müftü Efendinin millet ve devlet için yaptığı güzel bir dua ile ağaç dikme bayramına başlanmıştır. İki küçük yavru ellerinde fidan ile kazmayı Mutasarrıf Bey'e takdim ettikten sonra Mutasarrıf Bey fidanları açılan çukurlara dikmiştir. Ardından memurlar, şehir halkı ve öğrenciler birkaç saat içinde binlerce fidanı toprakla buluşturmuştur. Saat beşe doğru müzik eşliğinde topluluk dağılmıştır (Trakya Ağaç Bayramı, 1923, 21 Mart).

3.3.2.2 Üç günlük İstanbul ağaç bayramı

1923 yılının Şubat ayında alınan karar gereği ağaç bayramının Mart ayı içerisinde yapılmasına karar verilmiştir. Fakat İzmir İktisat Kongresinde Tarım Grubu'nda alınan yeni karar doğrultusunda ağaç bayramının daha geniş yapılmasının önü açılmıştır. Bu kapsamda okul müdürleriyle yeniden toplantı yapılmıştır (Ağaç Bayramı, 1923a, 3 Mart). Alınan karara göre ağaç bayramının 7, 10 ve 13 Mart 1923 tarihlerinde üç günlük olarak kutlanması uygun bulunmuştur. Buna göre Koca Mustafa Paşa, Büyük Reşit Paşa, Mahmut Şevket Paşa, Beyazıt, Reşadiye, Sütluce, Şehit Niyazi, Çandarlı, Kasım Paşa, Cezayirli Hasan Paşa, Kanuni Sultan Süleyman¹², Kırım Hacı Arslan ve Ömer Naci Bey Numune mektepleri 7 Mart'ta Kağıthane'de toplanarak ağaç bayramı kutlayacaktır. İkinci tören için Saim Salis, Alâeddin Paşa, Barboros, Mecidiye, Sokullu, Mirgün, Osmangazi, Beylerbeyi, Mustafa Salis, Beykoz ve Sinan Paşa

¹² 1924 yılının ilkbaharında Padişah ve Sultan isimleri taşıyan okulların isimleri komisyon marifetiyle değiştirilmiş ve buldukları semtin isimleri verilmiştir (Mekteplerin Adı, 1924, 6 Mart).

mektepleri 10 Mart günü Kalender Ziraat Yurdu'na gideceklerdir. 13 Mart günü Halkalı Ziraat Mektebinde yapılacak son törene ise tüm liselerin 8, 9, 10 ve 12. sınıfları katılmaları talimatlanmıştır. Bayrama iştirak edecek öğrencilerin 13 yaşından aşağı olmamasına dikkat edilecektir. Toplam 10 bin öğrencinin katılması beklenen ağaç bayramlarında fidan dikimi için gereken alet ve edevat Ziraat Müdüriyeti tarafından hazır edilmesi istenmiştir (Ağaç Bayramı, 1923b, 3 Mart).

Ağaç bayramında bulunması arzu edilen Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Adana gezisi sebebiyle törene katılamamıştır. Fakat Maarif Müdürlüğü tarafından gönderilen davetiyeye kayıtsız kalınmamış 1 Mart 1923 tarihinde bir tebrik telgrafi gönderilmiştir. Telgrafta: “Ağaç bayramınızı tebrik ederim. Hayata ait her teşebbüs vatanın halası (kurtuluşu) ve refahına müteveccih (yönelmiş) bir adımdır. Müteşebbisleri takdir eylerim” demiştir (Ağaç Bayramı, 1923a, 9 Mart).

Gelen Telgraf metni “Ağaç Dikelim” isimli kitapçığın ilk sayfasına eklenmiştir. Bu kitapçık ağaç bayramına katılan her öğrenciye ücretsiz dağıtılmıştır. Kitapçık hakkında detaylı bilgi 3.3 Yayınlar bölümünde verilmiştir.

Ağaç bayramı için ihtiyaç duyulan tüm masraflar özel bütçeden karşılanacağı belirtilmiştir. Geniş katılımlı olarak gerçekleşen törenler Kemal Film¹³ tarafından filme alınmıştır (Dünkü Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart). Ancak Tevhid-i Efkâr gazetesinin haberine göre filme çeken kişi Pathe Freres¹⁴ görevlisidir (Ağaç Bayramı, 1923b, 12 Mart).

Dönemin gazeteleri milli bayrama dönüşen ağaç bayramını şöyle tarif etmiştir. Canlıların hayat ve neşe kaynağı olan toprağa yılda bir kere olsun ona eğilerek teşekkür etmek amacından doğmuştur. Dünyayı bir cennet şekline dönüştürmek için elimizin değdiği yerleri buna layık hale getirelim. Meyvesinden gölgesinden faydalandığımız maddi ve manevi ihtiyaçlarımızı karşılayan ağaçların hayatlarının devamına hizmet etmek görevini bir bayram eğlencesi tarzından yapmak ve bu vazifeyi mekteplere vermek hakikaten düşüncelerin en zarifidir (Ağaç Bayramı, 1923b, 3 Mart).

¹³ Kemal Film: 1920 yılında kurulmuş ilk yerli film şirkettir (Maraşlı, 2010). Kurucusu Kemal Bey, yönetmen ve oyuncu Osman Seden'in babasıdır.

¹⁴ Pathe Freres: 1896 yılında Paris'te kurulmuş film ve yapım şirkettir.

Hakimiyeti Milliye gazetesinin 27 Şubat 1923 tarihli nüshasında ise “Ağaç yetiştirmeliyiz” başlıklı makalede; savaş sebebiyle memleketin harap olduğu, işgalci güçlerin mevcut bağ, bahçe ve ormanları zalim ve gaddarca talan ettiği, bundan dolayı açılan yaraların sarılması için el birliğiyle yılda en az 5 milyon ağaç dikilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Ağaç Yetiştirmeliyiz, 1923, 27 Şubat). Bu kapsamda ağaç bayramlarının önemli olduğu vurgulanmıştır. Makalenin son bölümü şu şekilde devam etmektedir:

Bizim memleket için her tarafta köylere varıncaya kadar davul zurnalarla müzikalarla iş bu ağaç bayramları münevverler (aydınlar), gençler, ağalar ve beyler tarafından teşvik edilirse, Hazreti Peygamberin bir tek ağaç diken insanlar hakkındaki taktir ve senasındaki hayati esaslarından ve fenni asri zaruretlerden bahisle bu böyle neşeli bahar arefeleri yaşatılırsa bilmem bu memleket için ne kadar yüksek ve ne kadar güzel neticeler alınabilir.

Halil Kutluk (1964) üç günlük İstanbul ağaç bayramlarının diğer bayramlardan farklı olduğunu vurgulamıştır. “Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasıyla birlikte milli gurur ve hislerden kopup gelen coşkun hareketlerin tezahürüdür” şeklinde özetlemiştir.

Asker, tarihçi ve siyasetçi Nesib Asım Bey İkdam gazetesinde kaleme aldığı makalesinde ağaç kelimesinin etimolojik anlamını açıkladıktan sonra ağaç bayramları hakkında ise şunları yazmıştır:

Şükranlarda şehrimizce icrası mukarrer olan ağaç bayramı hakkımızda bilhassa nesil atıye teşkil edecek çocuklarımız üzerinde ağaçların yağmur bulutlarını tutması havayı tasfiye etmesi göze gönle ferah, vermesi gibi faydası olacağı fikrini esaslı bir surette husule getirecektir. Ağaç vatanın süslü bir hazinesi emin bir muhafaza hayırkar bir hıfz el sıhhisidir. Ağaç bayramında veya belediyeler tarafından umumi yerlerde dikilen ağaçlar tabi meyvesi olacak fakat bu meyanda ihlamur, geniş caddelerde asma ve salkım mavi çiçekli sarı mastikalarda ehemmiyet verilmesini tavsiye ederiz.

Ayrıca Nesib Asım Bey, ağaç bayramı gibi çiçek bayramının da ihdası edilmesini istemiştir (Nesib Asım, 1923, 9 Mart).

İstanbul’da yapılacak üç günlük ağaç bayramı sadece günlük siyasi gazetelerde değil aynı zamanda dönemin ünlü mizah gazetelerinde de konu olmuştur. Örneğin Zümrüd-i Anka¹⁵, ağaç bayramına tanınmış simaların katılacağını belirterek isimleriyle bazı bitkileri özdeşleştirilerek mizah yapmıştır. Bugün için tam olarak ne anlaşılması

¹⁵ Zümrüd-i Anka gazetesi kendini millî, mizahi ve resimli halk gazetesi olarak tanımlamaktadır

gerektiği bilinmemekle beraber muhtemelen bu bitkiler yazarların özel hayatıyla veya fikirleriyle yakından ilgili seçilmiştir (Ağaç Bayramı, 1923, 26 Şubat).

Gazetede:

Süleyman Nazif Bey: Döngel,

Cenab Şahabettin Bey: Dut (ileride ipek böceği yetiştirmek için),

Ahmet Rasim Bey: Asma çubuğu,

Yakup Kadri Bey: Kenevir,

Celal Said Bey: Tarçın,

Falih Rıfkı Bey: Kızılıcık,

Halil Nihat Bey: Karalahana,

Mahmut Sadık Bey: Yasemin (ileride çocuk bakmak için),

Tahir Nadi Efendi: Afyon,

Velid Bey: Misvak kökü,

Suphi Nuri Bey: Maydanoz,

Hasim Nahit Bey: Çakal eriği dikeceği yazılmıştır.

Siyasi mizah gazetesi Akbaba¹⁶ (Ağaç Bayramı, 1923a, 12 Mart) ise, öğrenciler tarafından İstanbul Belediyesine ağaç bayramına katılım için davetiye gönderildiğini esprili bir şekilde yazmıştır. Belediyenin sokaklardaki ağaçları, ince birer sütun şeklinde budamasından sonra törene katılmasına gerek olmadığını ve dairece zaten her gün bayram yaptıklarını beyan etmiştir. Akbaba öğrencilerin fidan dikerek bayram yapacağını, belediyenin ise budayarak bayram yaptığını anlatmak istemiştir. Ayrıca ağaç bayramı vesilesiyle dilbilimci, yazar ve siyasetçi Besim Atalay Bey'in, İstanbul'a fidan hediye edeceğini fakat fidanların incir fidanı olduğunu yazmıştır. Güya Besim Bey'in en faydalı işinin bile İstanbul'un ocağına incir dikmeye benzeyecektir imasında bulunmuştur. Aslında ağaç bayramlarının mizah gazetelerinde haber yapılması toplumda bu konuda ilgi ve alakanın uyandığının bir göstergesidir.

¹⁶ Akbaba gazetesinin başlığında siyasi ve mizah gazetesi yazılıdır.

Birinci ağaç bayramı-Kağıthane

7 Mart 1923 tarihinde yapılması planlanan ilk tören, hava muhalefeti sebebiyle dört gün sonra, 11 Mart Pazar günü yapılmıştır. Toplam 1.500 öğrenciyi Eminönü'den Kağıthane'ye taşımak için üç vapur hazır edilmiştir (Ağaç Bayramı, 1923b, 12 Mart). Öğrenciler saat 10 civarında Köprü (Galata) ve Haliç iskelesine gelerek vapura binmiştir. Öğrenciler, Vali Vekili Miralay¹⁷ Esad Bey (Şekil 3.5), Maarif Müdürü ve diğer maarif görevlileriyle birlikte Kağıthane'ye giderken onlara refakat eden Bahriye bandosu İzmir Marşı'nı çalmıştır. Grubun içerisinde 300'den fazla izci bulunmaktaydı (Ağaç Bayramı, 1923c, 12 Mart).

Şekil 3.5 : İstanbul Vali Vekili Miralay Esad Bey (Ağaç Bayramı, 1923d, 12 Mart).

Kağıthane iskelesine saat 11'de ulaşan topluluk Reşadiye Numune Mektebi tarafından karşılanmıştır. Topluluk öğle yemeği için çıkınlarını alarak sırtlara ve çayrlara dağılmıştır. Saat 12'ye kadar istirahat edilmiştir. Ardından öğrenciler ve izciler, Miralay Esad Bey, Aynizade Tahsin Bey, Maarif Müdürü Saffet Bey, Teftiş Heyeti Reisi, Darüleytam Müdürü Selahattin Bey, Ziraat Müdürü Hikmet Bey'in huzurunda bir resmi geçit yapmıştır (Şekil 3.6). Günün anlamına uygun şekilde hoca efendi tarafından dua edilmiştir. İzcilerin ve öğrencilerin, memlekete hayırlı ve övgüye layık hizmetlerde bulunmalarını, Türk ve Müslüman ordusunun ise başarılı ve muzaffer olması için amin denilmiştir (Ağaç Bayramı, 1923c, 12 Mart).

Ağaç bayramına, Orman Mektebi Alisi hocası Esad Muhlis¹⁸ (Oksal) Bey ve mektebin öğrencileri de katılmıştır. İkdam gazetesinden (Dünkü Ağaç Bayramında, 1923, 12

¹⁷ Miralay: Albaylığa denk gelen Osmanlı Dönemi askeri rütbe.

¹⁸ Esad Muhlis Oksal (1888-1971), 1908 Halkalı Ziraat ve Orman Mektebi mezunu, Prusya ve Almanya'da eğitim görmüş Ordinaryüs Profesör unvanına sahip akademisyen.

Mart) öğrendiğimize göre törende Orman Mektebi Alisi adına Kemal¹⁹ isimli bir öğrenci şu konuşmayı yapmıştır:

Ormanlar, dünyanın en mühim bir uzvunu teşkil eder. Bunları pervasızca bir doğramak küreyi arzı öldürmek demektir.

Asrımızda ağaçlar birer birer dürülüp gitmekte ve genç ağaçlar dahi büyüme vakit bulamadan balta ve testerelerin kurbanı olmaktadır. Bir zaman gelecek ki küreyi arz üzerinde bir tek ağaç bile kalmayacaktır.

Dağlar ile denizin ihtişam ve güzellikleriyle boy ölçüşecek ormanlardır. Büyük bir ağaç adeta yanımızda yaşayan teneffüs eden bizim gibi his eder görünen bir insan değil midir?

Ağaç, kerim, lütufkâr ve faydalıdır. Ağacın bu cömertliği yalnız havayı temizlemesi, iklimleri yumuşatması, karma karışık şekilde havadan delicesine düşen bahar sellerine düzen vermesi, nehir yataklarını koruması değildir. Topraklardan azami istifadeyi temin gibi beşeriyetin en mühim meşguliyetini teşkil eden ziraatta ağacın konumu, düşünüldüğünden daha mühimdir.

Ağaç, havayı temizlediği gibi beşerin ahlakının iyileşmesine de yardım eder. Ağaç bize sabrı ve dayanışmayı gösterir. Bir çam dikmek dayanışmayı görmek demektir. Zira hayatın gölgesinden ve meyvelerinden istifade edecek her halde ilk sahibi değildir. Görüyoruz ki ağaç mukaddes, ilk insanlar ve ilk medeniyetler de kutsanmaya kadar yükseltilen ağaç hakkında yirminci asırda da dini kutsama bekliyoruz.

Fakat bu kutsama, insanlığa yakışır şekilde olsun. Güzel memleketimizin ağaçlarını muhafaza etmek lazımdır. Ağaçlar, ormanlar, cemiyetlerin memleketin malıdır. Sivil toplumların, orman ve ağaç sahiplerinin durum ve hareketlerini kontrol etmeye hakları vardır.

Ardından Vali Vekili Miralay Esad Bey bir konuşma yapmıştır (Dünkü Ağaç Bayramında, 1923, 12 Mart).

Memleketin kıymetli gençleri ve ilim ordusunun böyle hayırlı bir iş için burada toplanmalarından çok memnunum. Benimde bu surette, bu kıymetli gençliğin karşısında ve hayırlı işin başlangıcında bulunmayı şeref kabul ederim. Kahraman ordumuzun istiklal harbini ve son mücadelesi şüphesiz bundan cihanın en büyük vakası ve çarpışması olmuştur. Bu mukaddes savaş neticesinde memleketin nasıl kurtulduğu ve nasıl yeni bir devre-i hayat başlangıcında bulunduğumuzu hepimiz bilirsiniz. Bu yeni hayatta Türk milletini, yeni ve birçok vazifeler bekliyor. Bu vazifenin en birincilerinden olmak üzere bu gün bu ağaç bayramını yapıyor ve kutluyoruz.

Bir insan bir Türk nasıl kıymetli ise bir ağaçta öyle büyük bir kıymeti vardır. Bunun için ağaçlara hürmet lazımdır. Bir adam yaralandığı zamana ne kadar acı çekerse bir ağaç da

¹⁹ Ali Kemal Yiğitoğlu (1902-1955), 1923 Orman Mektebi Âlisi mezunu, Almanya’da eğitim görmüş Profesör ünvanlı akademisyen ve Amasya Milletvekili.

vücudunda açılacak bir yara dolayısıyla o kadar acı ceker olur. Aradaki fark insanın sızlanabilmesi ağacın ise için için acı çekmesidir.

Vali Vekili Esad Bey sözlerine, çıplak vatan olmaz, vatan ağaçtan abidelerle velhasıl süsü ile sevilir. Memleketin insana ne kadar ihtiyacı varsa ağaca da o kadar ihtiyaç vardır. Ağaçları çoğaltmak bir vazifedir. İnşallah, hayırlı bir teşebbüs bundan sonra her sene muntazaman devam eder temennisi ile sözüne son vermiştir (Ağaç Bayramı, 1923c, 12 Mart).

Şekil 3.6 : Kağıthane ağaç bayramında izciler resmi geçit yaparken (Ağaç Bayramı, 1923c, 12 Mart).

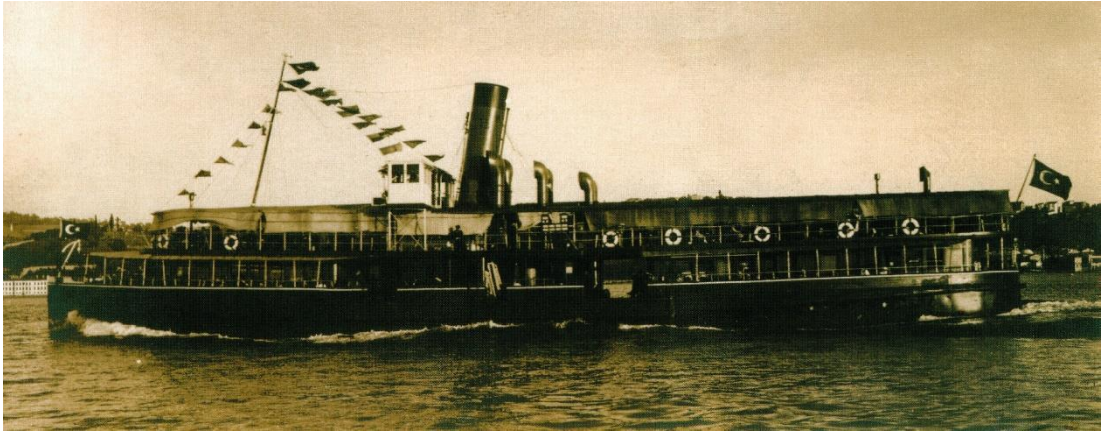
Fidan dikmek uzmanlık gerektiğinden doğru dikim yapılması için Orman Mektebi Alisi öğrencileri dikimlere eşlik etmiştir. İlk fidanı Vali Vekili Miralay Esad Bey dikmiş ve Aynizade Hüseyin Tahsin ile Maarif Müdürü Saffet Bey bunu takip etmiştir (Dünkü Ağaç Bayramında, 1923, 12 Mart).

Bando müziğinin eşliğinde öğrenciler ve izciler, yaklaşık 1.200 adet çam, akasya ve kestane fidanlarını toprakla buluşturmuştur. Fidan dikimi tamamlandıktan sonra Muavin Sami Bey'in gözetiminde sportif etkinliklerle vakit geçirilmiştir. Saat 15'de yapılan son bir geçit merasiminden ardından geri dönüşe geçilmiştir. Grup, valilik binasına gelindikten sonra dağılmıştır (Ağaç Bayramı, 1923d, 12 Mart).

İstanbul Maarif Müdürlüğünün tam kadro ağaç bayramına katılması bir kısım basın tarafından eleştirilmiştir. Vakit gazetesi “Maarif idaresi de bayram yapıyor” başlığıyla verdiği haberde, müdürlüğün tatil edilerek kapatılmasını doğru bulmamıştır (Ağaç Bayramı, 1923d, 12 Mart). Haber şöyle devam etmektedir: “Dün ağaç bayramı nedeniyle bazı okullar derslerini tatil ederek Kağıthane’ye gitmiştir. Bu faaliyet takdire şayandır. Ancak olayların heyecanından göremediğimiz bir nokta varsa o da Maarif idaresinin de büyükten en küçüğüne varıncaya kadar bu bayrama iştirak etmesidir. Bu durum idarenin kapılarını kapamaya mecbur etmiştir. Binanın önünden geçenler veya başvuru yapmak isteyenlerin, daire kapılarının kapalı olduğunu hayretle görmüştür.

İkinci ağaç bayramı-Kalender Ziraat Yurdu

Ağaç bayramının ikincisi, 14 Mart 1923 tarihinde Kalender Ziraat Yurdu’nda yapılmıştır. Şirket-i Hayriyye’nin 64 numaralı vapuru (Şekil 3.7) tören için tahsis edilmiştir (Dünkü Ağaç Bayramı, 1923a, 15 Mart). Sabah 9.30’ da köprüden hareketle Boğaziçi’nde muhtelif iskelelerden izcileri ve muhtelif mektep talebesini almıştır (Ağaç Bayramının İkinci Günü, 1923, 15 Mart). Ağırlıklı katılım Boğaziçi ve Üsküdar civarındaki okullardan olmuştur (Ağaç Bayramı, 1923b, 9 Mart). Öğrenciler, Yeniköy iskelesine ulaştıktan sonra yürüyerek Kalender Ziraat Yurdu’na geçmiştir. Vali Vekili Esad Bey işlerinin yoğunluğu nedeniyle bu törene katılmamıştır (Dünkü Ağaç Bayramı, 1923b, 15 Mart).

Şekil 3.7 : Talebeleri Kalender Ziraat Yurdu’na götüren 64 numaralı vapur (İDO Arşivi).

Bayram için Kalender Ziraat Yurdu yakın hazineye ait bir alan tahsis edilmiştir. Maarif Müdürü Saffet Bey’in ağaçların faydalarını anlatan konuşmasından sonra Orman

Mektebi Alisi talebesi²⁰ de benzer bir konuşma yapılmıştır. Ardından ilk fidan Saffet Bey ve Ziraat Müdürü Hikmet Bey tarafından dikilmiştir. Öğrenciler ile törene katılan hanımlar toplamda 2.000 fidanı toprakla buluşturmuştur. Tören sonrası grup Tarabya'ya gelmiş ve oradan vapura binerek akşamüzeri köprüden dağılmıştır (Ağaç Bayramının İkinci Günü, 1923, 15 Mart).

İkinci ağaç bayramında dikkat çeken iki husus vardır. Birincisi ağaçlandırmanın yapıldığı yerin hazine tarafından tahsis edilmiş olmasıdır. Bugünde aynı şekilde ağaçlandırılmak üzere tahsisi yapılan arazilerde çalışmalar yapılmaktadır. Diğer bir konu gazete haberinden törene katılan hanımların kim olduğu tam anlaşılmamıştır. Kız öğrenci mi? yoksa civarda ikamet eden bayanlar mıdır ? bu konu belirsizdir. Ancak bunların civarda ikamet eden hanımlar olduğu varsayımı daha güçlüdür zira kız öğrenciler için kız mektebi talebesi ifadesi kullanılmaktadır.

Üçüncü ağaç bayramı-Halkalı Ziraat Mektebi

Ağaç bayramının üçüncüsü, 18 Mart 1923 Pazar günü Halkalı Ziraat Mektebinde yapılmıştır. Sirkeci'den sabah saat 8.40'da hareket eden özel tren , İstanbul ve Kabataş Mektebi-i Sultani öğrencilerini alarak Halkalı istikametine doğru hareket etmiştir (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart). Ağaç dallarıyla süslenmiş 16 vagonan oluşan tren, muhtelif istasyonlara uğrayarak Fevziye Mektebi, Bakırköy Numune Mektebi ve yol üzerinde bulunan diğer öğrencileri almıştır. Tren, Halkalı Ziraat Mektebine en yakın yer olan Küçükçekmece'de durmuş ve yolcularını burada indirmiştir. Grup, Darüleytam bandosunun çaldığı müzikler eşliğinde yürüyerek mektebe ulaşmıştır. Halkalı Ziraat Mektebi idaresi ve öğrencileri, gelen grubu karşılamış ve okulu gezdirmiştir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 : Halkalı Ziraat Mektebi (İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphane Arşivi).

²⁰ Gazete, isim vermemekle beraber konuşan kişi yine Ali Kemal Yiğitoğlu olmalıdır.

Saat 12' de Hariciye Vekaleti (Dışişleri Bakanlığı) İstanbul delegesi Doktor Adnan (Adıvar) Bey, Halide Edip Hanım, İstanbul Kumandanı Selahattin Adil Paşa, Vali Vekili Miralay Esad Bey otomobillerle gelerek mektepçe hazır edilen öğle yemeğinde hazır bulunmuştur. Ayrıca törene Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey ve diğer bazı mebuslar (milletvekili) da katılmıştır (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart).

Yemekten sonra İstanbul, Kabataş ve Mercan Sultani izcileri, İzci Başbuğu²¹ Ali Hüseyin Bey'in gözetiminde bir tören geçidi yapmıştır (Dünkü Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart).

Fidan dikimine geçilmeden Adnan Bey, Hamdullah Suphi Bey, Vali Vekili Esad Bey ve son olarak Halide Edip Hanım tarafından gençliğe hitaben hararetli konuşmalar yapılmıştır (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart).

İlk fidan dikimi Maarif Müdürü Saffet Bey ile başlamış ve sonra her öğrenci bir çukur başına giderek çam fidanlarını dikmiştir. Dikilen çam fidanlarının tamamı okulun fidanlığında yetiştirilmiştir (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart). Halkalı fidanlığı, ülkemizde eğitim amaçlı kurulan ilk fidanlıktır (Kılıç ve Yılmaz, 2020).

Bayram için Ziraat Müdüriyeti tarafından 22.000 adet fidan hazır edilmiştir. Bunların önemli bir kısmı kavak fidanı olup mektep civarında örnek olarak kavak ağaçlandırması tesis edilmiştir (Halkalı, 1923, 18 Mart). Ayrıca mektebin deneme tarlalarında muhtelif fabrikalara ait traktör ve ziraat aletlerinin tanıtımı yapılmıştır (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart).

Birinci ve ikinci ağaç bayramında olduğu gibi törenin tamamı filme alınmıştır. Fidan dikim töreni saat 16.30'da tamamlanmıştır. Katılımcılar geldikleri gibi aynı trenle Sirkeci istasyonuna dönmüştür (Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart).

Zümrüd-i Anka gazetesi ağaç bayramın Hıdırellez gibi toplumun kabul edeceği önemli bir güne denk getirilmemesini mizahi şekilde eleştirerek hayali bir duyuru yapmıştır (Üçüncü Ağaç Bayramı, 1923, 19 Mart). Sözde, yetkili mercilerin üçüncü ağaç bayramını Hıdırellez günü kutlanmasına karar verdiğini bu bağlamda aydınlardan bir grubun öğrencilerle birlikte köprüden teknelere binip Hayırsız Ada'ya (Sivri Ada) gideceğini ve adanın her tarafına muhtelif fidanlar dikeceğini yazmıştır. Tüm bu işlere

²¹ Başbuğu: Eski Türklerde baş, başkan, komutan.

Cevat Rüştü Bey²² 'in nezaret edeceğini ve fidan dikildikten sonra dipleri bizzat Ahmet Haşım Bey tarafından kırba ile sulanacağını, şimdiden bazı aydınların hangi fidanları tercih edeceğinin belli olduğunu, buna göre:

Dava Vekili Haydar Rıfat Bey: Çam sakızı,

Terbiyecisi İsmail Hakkı Bey: Kavak,

Belediye azasından kömürcü Osman Efendi: Pırnal,

Belediye Başkanı Emin Ziya Bey: Tuğba,

Polis Müdürü Sadi Bey: Kızılcık,

Hahambaşı Efendi: Çağla badem,

Müfettiş Aziz Hüdayi Bey: Sünger,

Tunalı Hilmi Bey namına Besim Atalay Bey: Armut dikeceği ifade edilmiştir.

Benzer bir haber aynı gazetenin 5 Şubat 1923 tarihli sekizinci sayısında yayınlanmıştır. Bitki isimlerinin kişilerin duygu, düşünce ve meslekleriyle alakalı olduğu ancak bugün itibarıyla nasıl bir imada bulunduğu bilinmemektedir. Ancak 1910 yılında dönemin İstanbul Belediye Başkanı Suphi Bey'in emriyle sokak köpekleri toplanıp Sivri Ada'ya götürülmüş, hayvanlar açlık ve susuzluğa terk edilmiştir (Sungurbey, 1999). Gazete, hayvanlara bir daha kötülük yapılmamasını hatırlatmak ve özellikle aydınların hiçbir kötülüğe göz yummasını istemektedir. Bunun telafisi olarak adanın yeşillendirilerek hayırlı bir iş yapılmasını tavsiye etmektedir.

3.3.3 Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde yapılan ağaç bayramları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren ağaç bayramları, dört kritik aşama geçirmiştir. Bu dört dönemde, ağaç bayramlarının kutlanma amaçları aynı olmakla birlikte yöntemi, kutlama şekli, yöntemi ve dayandığı mevzuat açısından farklılıklar göstermektedir.

3.3.3.1 1924-1937 dönemi

Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Ancak Cumhuriyetin ilanının ilk yılları zor geçmiştir. İçeride ve dışarıda siyasi ve

²² Cevat Rüştü: Türk çiçek ve ziraat kültürü üzerine kitapları olan yazar.

ekonomik zorluklar yaşanmıştır. Halifeliğin kaldırılması, Şeyh Sait olayı, İzmir suikastı ve inkılapların bir kısım halk üzerinde tepki oluşturmaları gibi sorunlar güvenlik tedbirlerinin en üst düzeyde tutulmasına neden olmuştur. Bu bakımdan Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük çaplı ağaç bayramları yapılmamıştır.

15 Mart 1924 tarihinde Edirne'nin Enez ilçesinde Meriç kenarında halkın katılımıyla bir ağaç bayramı yapılmış ve 500 fidan toprakla buluşturulmuştur. Bayramda genç Cumhuriyetin şerefi ve başarısı için dualar edilmiştir (Enez, 1924, 16 Mart).

Aslında 1924 yılı ilkbaharı ciddi anlamda soğuk geçmiştir. Mart ayı içerisinde meydana gelen grip salgını okullarda eğitimin 10 gün ara verilmesine neden olmuştur (Mektepler, 1924, 27 Mart).

1925 yılı içerisinde ulusal basına yansımış ağaç bayramı tespit edilmemiştir. Ayrıca Ramazan ayının Mart ayına denk gelmesi okullarda eğitim saatinin bir ay boyunca kısaltılmasına neden olmuştur. Ancak en zor şartlarda bile kutlanmış olan ağaç bayramları yukarıda sayılan siyasal ve sosyal sebeplerden dolayı unutulmuş ve gündem dışında kalmıştır.

Ağaç bayramlarını yakından takip eden Tanin gazetesi 16 Nisan 1925 tarihinde Takriri Sükun Kanunu kapsamında kapatılmıştır. Hatırlanacağı üzere 1910 yılında Erzurum'da yapılan ilk ağaç bayramı da yine Tanin tarafından haber yapılmıştır. Yüksel'e (2017) göre Tanin'in sahibi Hüseyin Cahit Yalçın'ın, eski İttihatçılarla olan yakınlığı nedeniyle siyasal iktidarın kendisine ve gazetesine mesafeli bakılmasına ve kuşku edilmesine neden olmuştur.

Ağaç bayramlarının kutlanması hususunda çekilen sıkıntılar Siverek Milletvekili Kadri Ahmet Bey²³ (Kürkçü) ve arkadaşlarını harekete geçirmiştir. 1925 yılının Aralık ayında ağaçlandırmaya gereken önemin verilmesi ve yılda bir kere ağaç bayramı yapılması için kanun teklifi hazırlanmıştır. Ancak verilen kanun teklifi yeni bir orman kanunun yapılacağı düşüncesiyle komisyonlarda bir hayli bekletilmiştir. Bu dönemde Alman uzman Bernhard ve Fransız uzman Sabi, hazırlanacak orman kanununa altlık olacak ormancılık raporları hazırlamıştır.

²³ Kadri Ahmet Bey: Asker ve siyasetçi, Diyarbakır ve Siverek milletvekilliği yapmıştır. Soy ismi kanundan sonra Abdulkadir Kadri Kürkçü ismini kullanmıştır.

Yukarıda sayılan sosyal ve siyasi sebepler canlılığını korurken, insanları meydanlarda toplamak ve herhangi bir olaya sebebiyet vermeden töreni tamamlamak her zaman büyük risk oluşturmuştur. Buna rağmen Anadolu’da bir kısım yöneticiler sorumluluk olarak ağaç bayramlarının yapılmasını sağlamıştır. Örneğin 15 Nisan 1927 tarihinde Sivas genelinde bir ağaç bayramı tertip edilmiştir. İlçe, nahiye ve köylerde yeni ormanlıklar tesis etmek amacıyla fidanlar dikilmiştir (Sivas, 1927, 17 Nisan).

30 Mart 1928 tarihinde Cuma günü Bolu Göynükte ağaç bayramı düzenlenmiştir. İlçenin ilk bayramı olması nedeniyle kadın, erkek ve çocuk tüm halkın katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Orman Fen Memurları tarafından tertip edilen program kapsamında Belediye önüne toplanan halk, bir gün önce hazır ettikleri fidanlarını alarak bayrama iştirak etmiştir. İlçe kaymakamının kısa bir konuşması ile ağaç bayramının amacı izah edilmiş ve halkın gösterdiği alakaya karşı teşekkürler edilmiştir. Ardından ilçe müftüsü tarafından günün anlamı ve önemi doğrultusunda veciz bir dua yapılmıştır. İlk fidan kaymakam tarafından dikilmiş sonrasında memurlar ve halk ellerindeki fidanları önceden hazırlanmış çukurlara dikmiştir. Her mahalle teşkilatı oturdukları semtin güzelleştirilmesi için nüfus başına üçer ağaç dikmeye söz vermiştir. Göynük ağaç bayramında toplam 36.600 fidan dikilmiştir (Göynük, 1928, 8 Nisan).

Vakit gazetesinde Halil Halid (1928, 12 Ekim) isimli yazar İstanbul’da meydana gelen ve birkaç gün devam eden orman yangını üzerine “Ağaçlar Lazımdır” isimli bir makale yazmıştır. Yazısında ağaçların ve ormanların önemini anlattıktan sonra geçen yirmi seneden beri şurada burada ağaç bayramları yapıldığını, gazetelerde ağaçların önemi, korunması, yetiştirilmesi gibi teknik makaleleri okuduklarını, hatta ağaç yetiştirmenin fazileti hakkında ayet ve hadislerle nasihat ve vaaz dinledikleri halde çok bir şey değişmediğini ifade etmiştir. Aydınların gazete ve dergilerde kamuoyu oluşturmaları sonucunda Maarif Vekaleti harekete geçmiştir.

Orta Tedrisat Dairesi 11 Kasım 1928 tarihinde tüm okullara bir genelge göndererek ağaç dikilmesine önem verilmesini, uygun mevsimde okullarca ağaç ve çiçek dikilmesini istemiştir. Bakan imzalı genelgenin (CCA.92.446.1) içeriği şu şekildedir: Memleketimizin her tarafından ağaç ve çiçek yetiştirmeyi özendirmek için bahçeleri müsait olan mekteplerimizin bu hususa önemi vermesi gerekir. Bilhassa bu işlerde bizzat talebenin çalıştırılması kişisel gelişimine hizmet edecek ve olayı daha iyi tetkik

etmek, kavramak ve sevmek fırsatını verecektir. Bunun için bahçeleri geniş olan mekteplerde ağaç ve çiçek yetiştirmek ağaç dikmeye ve çiçek yetiştirme zamanlarında ve münasip saatlerde bahçenin gerek tanzimi ve gerekse bitkileri yetiştirme işlerinde talebeyi çalıştırmaları uygundur. Durumun tüm mekteplere tebliğini, ağaç dikilme mevsimindeki faaliyetlere ilgi gösterilmesi sağlamak ve elde edilecek sonuçları bildirmenizi rica ederim şeklinde genelge emirlenmiştir

Kadri Ahmet Bey'in 1925 yılında vermiş olduğu kanun teklifinin üzerinden 3 yıl geçmesine rağmen hala encümen komisyonlarında görüşülmesi sırasında konuyla bağlantılı başka bir ilginç durum yaşanmıştır. Ormancılık mesleğinde uzman kişiler, fidan ne zaman ve hangi mevsimde dikilmelidir tartışmasına girmiştir. İktisat Vekaleti (Ekonomi Bakanlığı) Orman Teşcir (Ağaçlandırma) ve Amenajman Müdürü Ahmet Mithat Bey ile İstanbul Orman Başmüdürü İzzet Bey, basın yoluyla birbirlerine cevap vermiştir (Bir Mesele, 1928, 13 Kasım). İzzet Bey İstanbul'da Şubat ve Mart aylarında ağaçlandırılma yapılırsa başarı sağlanacağını iddia etmesine karşın Ahmet Mithat Bey buna itiraz ederek ilkbahar ve sonbahar olmak üzere her iki mevsimde ağaç dikilebileceğini söylemiştir (Garsiyat Mevsimleri, 1928, 1 Aralık). Orman Mektebi Müdürü Oksal'da (1928, 16 Kasım) Akşam gazetesinde yazdığı bir makale ile tartışmaya katılmış ve konuyu bilimsel şekilde izah etmeye çalışmıştır.

Maarif Vekaleti 1929 yılının ocak ayında okullara bir tamim göndermiş, ağaç yetiştirme mevsimi girdiğinden dolayı mektep bahçelerine fidan dikilmesi ve her vilayette ağaç bayramları tertip edilmesi istemiştir (Mekteplerde Ağaç, 1929, 6 Ocak). Bu bağlamda Çankırı'da halkta ağaç dikme hevesini uyandırmak amacıyla Gazi ve Kurtuluş mektepleri civarında öğrencilerin de katılımıyla bir ağaç bayramı yapılması planlanmıştır (Çankırı, 1929, 12 Mayıs).

Bu dönemin en önemli özelliği Erzincan Kemah'ta Himaye-i Eşcar Cemiyeti (Ağaçları Koruma Derneği) kurulmuştur. Cemiyetin tüzüğünde, Erzincan ve ilçelerinde ağaç lehinde propaganda yapmak ve köylüye bilimsel şekilde ağaç yetiştirmek hedeflemiştir (Ağaç Yetiştirmek İçin Bir Cemiyet, 1929, 26 Mayıs). Kısa süre içerisinde birçok il ve ilçede teşkilatlanan cemiyet, İktisat Vekaleti'nin dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine bakanlık, bir tamim yayınlarak bakanlık çalışanlarının cemiyetin faaliyetlerine katılmasını istemiştir (Ağaçların Korunması, 1929b, 17 Haziran). Özellikle Kadri Ahmet Bey ve arkadaşlarının verdikleri kanun teklifi bir türlü resmîyet kazanmaması üzerine ağaçlandırma çalışmaları Himaye-i Eşcar Cemiyeti gibi sivil

toplum kuruluşları üzerinden yapılmıştır. Bu bağlamda Himaye-i Eşcar Cemiyeti'nin merkezi Ankara'ya alınmış, tüzük değişikliği yapılmış ve genel başkanlığına Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü Kaya getirilmiştir. Ayrıca cemiyet 1930 yılında 20 maddelik bir ağaç bayramı talimatnamesi hazırlayarak resmi gazetede yayınlanmasını sağlamıştır.

5 Nisan 1929 tarihinde Antalya Elmalı'da yapılan ağaç bayramı halkı 61 bin civarında kavak ve söğüt fidanı dikilmiştir. Köylerde orman ve ağaçların faydaları hakkında konferans tertip edilmiştir. Ağaç bayramı sonrası Yuva köylüleri halk oyunu ile etkinliği şenlendirmiştir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: Elmalı Yuva köyü ağaçlandırma bayramı (Elmalı'da, 1929, 1 Ağustos).

Gazeteci Yazar Çamlıbel (1929, 31 Ağustos) Hakimiyeti Milliye gazetesinde ağaç bayramları hakkında bir makale yazarak:

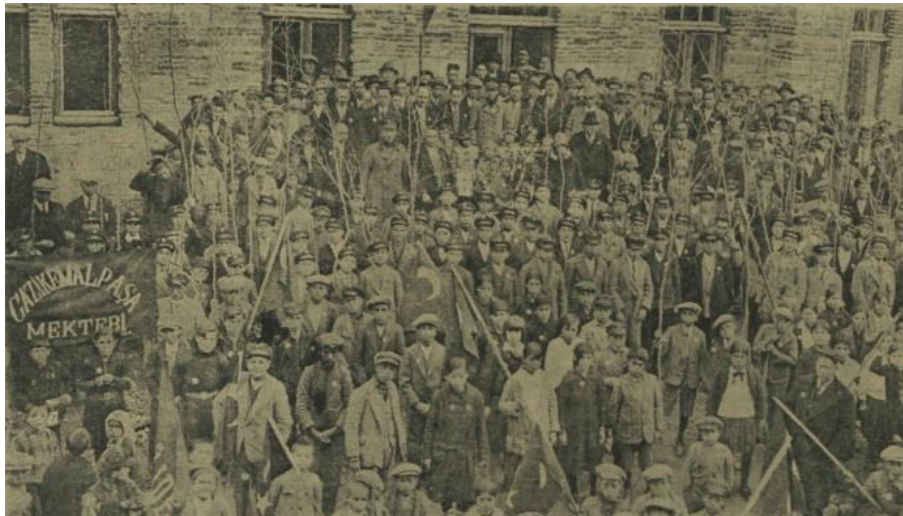
Mekteplerimizde, umumî harpten sonra, ismini işitmediğimiz bir ağaç bayramı vardı. Talebe, senenin muvafık bir gününde, başlarında muallimleri ve ellerinde dikecekleri fidanlar olduğu halde tepelere çıkarlar, kırlara yayılırlar, münasip gördükleri toprak üstünde istikbaldeki bir ormanın temelini kurarlardı. Her sene bir ağaç diken ve bir sene evvel diktiği ağacın filizlendiğini gören çocuk faydalı iş yapmağa küçük yaştan alışıyor demektir. Öyle sanıyorum ki geçen devirden zamanımıza intikal etmesi lâzım gelen yegâne bayram bu idi. Bunun da, sessiz, habersiz, ortadan kalkmış olduğunu görüyoruz. Yarım milyonu aşan bir talebe kalabalığının, sevinç, alâka ile iştirak edeceği ağaç bayramı hem yetişen neslin toprakla arasında bir bağ, hem de küçük bir zahmetle büyük faydalar temin eder.

1930 yılında Ankara Cebeci’de ikamet eden halkın katılımıyla bir ağaç bayramı yapılmış ve buradan geçen yolun her iki tarafını ağaçlandırmıştır. Dikilen ağaçlar halk tarafından gönüllü olarak sahiplenilmiştir (Resimlerimiz, 1930, 22 Mart). Aynı şekilde Bartın’da (Şekil 3.10) Cumhuriyet Mektebinin katılımıyla ağaç bayramı yapılmıştır (Resimlerimiz, 1930, 30 Nisan).

Şekil 3.10 : Bartın ağaç bayramı (Resimlerimiz, 1930, 30 Nisan).

1931 yılı Himaye-i Eşcar Cemiyeti’nin aktif olarak ağaç bayramları düzenlediği bir yıl olmuştur. Cemiyetin Dursunbey, Uşak, Kemah, Geyve, Sivas, Beyşehir gibi birçok şubesinin öncülüğünde ağaç bayramları yapılmıştır (Ağaç Koruma, 1931, 23 Mart). Kula, Uşak (Şekil 3.11), Demirci, Dursunbey, Göynük, Hendek, Kalecik ilçelerinde yapılan bayramlar ise bu yerlerin ilk ağaç bayramı olma özelliği taşınmaktadır (Ağaç Koruma, 1931, 3 Nisan).

Şekil 3.11 : Uşak ağaç bayramı (Ağaç Koruma, 1931, 3 Nisan).

1931 yılında Ankara’da yapılan Ziraat Kongresinde Tevfik Ali (1931) Bey’in sunmuş olduğu raporun ağaç bayramlarıyla ilgili bölümünde;

Ağaç bayramları bence ağaçlandırmayı temin için değil ağaç yetiştirmenin önemini anlatmak için faydalı bir propaganda aracıdır. Fakat biraz daha hazırlık yapılması şarttır. Şimdiye kadar bizde yapılan ağaç bayramlarının neticesini çıkartmak lâzım gelirse memleketimizde ağaç yetiştirmenin mümkün olmadığını anlamak lâzım gelir. Aşağı yukarı yirmi senedir memlekette yapılan ağaç bayramlarından yetişmiş bir tek ağaç yoktur. Bu konuda o kadar garip şeyler işittim ki bunun böyle olması normaldir. Hatta bir ağaç bayramında çamlardan koparılmış dalların fidan yerine dikildiği bile olmuştur. Bütün İlkokullarda ormanların fayda ve önemleri hakkında ders okunmalıdır. Her ilkokulun belirli bir ağaç bayramı sahası olmalıdır ve okullar buraya uzman gözetiminde dikecekleri fidanları orman idaresine her zaman kontrolü altında muhafaza ve idare edilmelidir. Böylece öğrenci kendisinin veya kendisinden önceki öğrencinin diktiği ağaçları göstererek işin fayda ve önemini anlamalıdır. Aynı zamanda bu şekilde her köy ve kasaba civarında yavaş yavaş ufak ağaçlıklar teşekküle başlar. Memleketin her tarafında senede bir ağaç günü yapmalıdır, o gün okullarda ve kamuya açık alanlarda, ağacın ormanın ehemmiyeti hakkında konferanslar vermek ve fotoğraflar göstermek suretiyle mümkün olduğu kadar halkın önemli bir kısmı aydınlatmaya çalışılmalıdır. Çünkü orman ve ağacın muhafazası milletin bir kısmıyla değil milletin tümüyle başarılabilecek bir iştir.

Tevfik Ali Bey, ağaç bayramının bir propaganda aracı olarak kullanılmasını istemektedir. Esas itibarıyla orman ve ağacının halkın tamamının desteğiyle korunabileceğini vurgularken, ağaç bayramlarının başarısı için uzmanların gözetiminde dikimlerin her yıl aynı yerde yapılmasını tavsiye etmektedir. Devamlılık ve başarı açısından bunu önemli görmektedir.

Yozgat’ta 1932 yılında yapılan ağaç bayramı bir önceki seneye göre daha görkemli kutlanmıştır (Yozgat, 1932, 14 Mart). Vali Ali Galip Bey’in himayesinde Belediye Başkanı ve Ziraat Memurunun gayretiyle şehrin ortasından geçen çay kenarına, binlerce söğüt ve kavak fidanı dikilmiştir. Diğer taraftan şehrin kuzeyinde bulunan Nohutlu dağına badem ekimi yapılmıştır (Yozgat, 1932, 26 Mart). Sahanın bugünkü durumu incelendiğinde Şekil 3.12’de gibi sahada badem ve başkaca yapraklı ağaçlar bulunmaktadır. Ancak saha birkaç kez yandığı için ağaçlar çok sağlıklı değildir.

Şekil 3.12 : Nohutlu dağına dikilen bademlerin bugünkü durumu (Kaynak: Ahmet SÜLBÜ).

Ağaç bayramında, toprağı tutma özelliğinin yanında meyvesinden faydalanılan bademin geçilmesi önemlidir. Zira Yılmaz (2013) kent bitkilendirmelerinde ekolojik uyum ve kültürel birikimin ihmal edilmemesini tavsiye etmektedir.

Konya Ereğli Belediyesi tarafından tesis edilen numune fidanlığında (Şekil 3.13), 1932 yılı içerisinde ağaç bayramı yapılmıştır (Ereğli, 1932, 7 Nisan).

Şekil 3.13 : Konya Ereğli ağaç bayramı (Ereğli, 1932, 7 Nisan).

Çankırı’da hava muhalefeti sebebiyle ertelenen ağaç bayramı, 14 Nisan 1932 Perşembe günü, büyük tezahürat altında yapılmıştır. Halk, asker ve öğrenciler bayrama iştirak etmiştir. Ağaç yetiştirmenin faydaları hakkında dağıtılan bildiri sonrasında ziraat memuru tarafından konuşma yapılmıştır. Daha sonra küçük öğrenciler kendi elleriyle fidanlarını açılan çukurlara yerleştirmiştir. İstasyon Caddesine, Hükümet binasının yan kısmına ve diğer yerlere çok sayıda fidan dikilmiştir (Çankırı, 1932, 18 Nisan).

Kınalıada İlkokulu öğretmeni Rasim Bey’in başkanlığında Ağaçları Koruma Cemiyeti kurulmuştur. Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, 1933 yılında ağaç bayramı kapsamında Edirne’den getirilen 250 akasya fidanı adanın sokaklarına dikilmiştir (Kınalıada, 1933, 31 Ocak).

Bandırma ve civarında meydana gelen hava muhalefetine rağmen Bandırma Kaymakamı Ragıp Bey’in öncülüğünde 24 Mart 1933 tarihinde ağaç bayramı yapılmıştır. Bayram münasebetiyle halk, asker ve öğrenciler ellerindeki fidanlarla birlikte meydana toplanmıştır. Ağaçların faydası ve önemi hakkında çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Ardından katılımcılar şehir bandosunun müzikleri eşliğinde dikim alanına giderek fidanlarını toprakla buluşturmuştur (Bandırma, 1933, 30 Mart).

13 Nisan 1933 Perşembe günü öğleden sonra Nevşehir’in Gülşehir ilçesinde halk, talebe, jandarma ve bütün memurlar ellerinde fidanlarla ve büyük sevinçlerle Kızılırmak kenarına akın etmiştir (Şekil 3.14). Cumhuriyet gazetesi yazarı Ahmet Lütü (1933, 6 Mayıs) Kızılırmak kenarındaki söğüt ağaçlarına beş altı bin ağaç daha ilave edilen ağaç bayramını şu şekilde anlatmaktadır: Üç günden beri hazırlanmakta olan ağaç dikme çukurları bir kolordunun açılmış ve serpilmiş muharebe siperlerini andırıyordu. İki üç bine varan halk üçer beşer ağaç dikmeye uğraşıyor, bir taraftan da davul ve zurna ile gençler milli oyunlar oynuyordu.

Şekil 3.14 : Nevşehir Gülşehir'de yapılan ağaç bayramı (Arapsun,1933, 6 Mayıs).

1933 yılında Trabzon'da parlak bir ağaç bayramı yapılması için Ağaç Koruma Cemiyeti tarafından program hazırlanmış ve toplantılar yapılmıştır. Ziraat Mühendisi Hakkı Mahir ve Orman Mühendisi Turgut beylerle, Ağaç Koruma ve Ziraat Odası Başkanı Tayyar Bey, ağaç dikilecek yerleri gezerek dikilecek fidanların cinslerini ve yerlerin özelliklerini tespit etmiştir. Ağaç bayramına askeri birlikler, jandarma ve okulların katılması kararlaştırılmıştır (Ağaç Dikme İşi, 1933, 12 Nisan).

1933 yılında Konya Akören'de yapılan ağaç bayramı hayli heyecanlı geçmiştir. Nahiye Müdürü Fuat Bey ile Kadri Bey ağacın önem ve ihtiyacından uzun uzun bahsetmiştir. Bayram münasebetiyle muhtelif semtlere 800 civarında fidan dikilmiştir. Ayrıca Akören'e bağlı köylerden temsilciler davet edilmiş ve 2.000' e yakın ağaç dikilmiştir. Akören'de Süleyman isimli vatandaş ağaç bayramı dolayısıyla yazdığı şiiri okumuştur (Konya, 1933, 16 Nisan).

“İşte bak meydana toplanmış koca bir kitle halk

Bir yanda erkânı hükümet bir yanda yavrucuklara bak

Böyle bayramlara cümleyi kavuştursun cenabı hak

Bugün bizim ağaç bayramı, Akviran (Akören), ayağa kalk”

1933 yılı içerisinde sürekli hava muhalefeti yaşanan Giresun'da ağaç bayramı ancak Mayıs ayı içerisinde yapılabildiği. Giresun Valiliği himayesinde Kışla meydanında yapılan tören çok sayıda vatandaş katılmıştır (Giresun, 1933, 17 Nisan).

Aynı şekilde Erzincan'da da havaların kötü gitmesi nedeniyle ağaç bayramı gecikmeli olarak 1933 yılı Mayıs ayında yapılmıştır. Belediyenin istidlâk ettiği sahada yapılan törene Vali, komutanlar, daire amirleri, memurlar, tüm okullar ve Erzincan halkı katılmıştır. Ağaç bayramında fidan dikiminin yanında birçok eğlence de yapılmıştır (Erzincan, 1933, 22 Mayıs).

Erzincan'ın komşusu Sivas'ta yerel basın, halkın ilgisini çekmek için her fırsatta bayramdan bahsederek ilgiyi artırmak istemiştir. Ayrıca ilanlar yapılmak suretiyle bir hafta evvel halkın bayramdan haberdar olması sağlanmıştır (Ağaç Bayramı, 1933, 2 Mayıs). Fakat 1933 yılın soğuk geçmesi, Sivas gibi rakımı yüksek yerlerde Mayıs ayının sonuna doğru bayram yapılmasına imkan vermiştir. Sivas'ta yapılan ağaç bayramına şehir halkı başta olmak üzere, askerler, okullar düzenli sıralar halinde, ellerinde dikilmeye hazır fidanlarla sokaklardan geçerek dikim yapılacak alana gitmiştir (Sivas, 1933, 27 Mayıs).

Cumhuriyetin 10. yılında özellikle içe dönük siyasi ve soysal sorunlar aşılmış gözükmektedir. Resmi makamların ve halkın katılımıyla ağaç bayramlarının rahat bir şekilde kutlanma ortamı oluşmuştur. Bu dönemin en önemli sorunu dikilecek fidanların kalitesidir. Gazete haberlerine göre bayramlarda kullanılan fidanlar çoğunluğu halkın kendi imkanıyla temin ettiği fidanlar olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca fotoğraflar incelendiğinde halkın elindeki fidanların çıplak köklü ve çelikten üretilmiş yapraklı fidanların olduğu görülmektedir. Tefik Ali Bey'in Ziraat Kongresine sunmuş olduğu raporunda, çam dalları dahi fidan olarak dikilmiştir açıklaması durumun vahametini göstermektedir.

Samsun Halkevi Köycüler ve Neşriyat şubeleri tarafından 1934 yılı Mart ayı başında Derecik köyünde ağaç bayramı yapılmıştır. Genç ve yaşlı tüm halkın katıldığı törende Halkevi bandosu millî havalar çalmıştır. Merasimde ağaç dikmenin faydalan ve teknik yöntemler hakkında köylüye izahat verilmiş ve dikilen ağaçların muhafazası temin edilmiştir (Samsun, 1934, 1 Mart).

Antalya'da 1934 yılı Mart'ın ikinci Cuma gününde Çirkinoba'da yapılacak ağaç bayramı için hazırlıklar yapılmıştır. Ayrıca Çakırlar köyünde tesis edilecek Numune

fidanlığının da sürümü yapılmış ve ağaçlandırılmaya uygun hale getirilmiştir (Antalya, 1934, 3 Mart).

Ulukışla'da 30 Mart 1934 Cuma günü bütün kasaba ağaç bayramı yapmıştır. Halk şehir civarında ağaç yetiştirmeye müsait bütün sahalara, caddelere, spor sahası etrafına ağaç dikmiştir. Ağacın kıymeti ve faydası hakkında konuşmalar yapılmıştır (Ulukışla, 1934, 5 Nisan).

Giresun'da 1934 yılı Nisan ayı içerisinde ağaç bayramı yapılmıştır. Alay meydanı ve şehir haricinde yeni yapılan kışla civarına törenle çok sayıda fidan dikilmiştir (Giresun Bayramı, 1934, 21 Nisan).

Ağaç bayramlarında adını sıkça duyduğumuz Sivas'ta 20 Nisan 1935 tarihinde büyük bir ağaç bayramı yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin haberinde anlaşıldığına göre şehrin tamamı ağaç bayramına iştirak etmiştir (Sivas, 1934, 20 Nisan).

Gazeteci Yunus Nadi (1935, 6 Eylül), Bütün Türkiye ormanlı bir ülke olabilir mi? başlıklı makalesinde, Avrupa'nın her tarafı yeşil olduğunu bizde ise maalesef ormana karşı ilgi alaka yoktur diyerek sözü ağaç bayramlarına getirmiştir. Son 20-25 yıldır yer yer ağaç bayramı yapıldığını ancak bu bayramlarda gelişigüzel temin edilmiş fidanların açık alanlara günü birlik heyecanla dikildiğini belirtmiştir. Yunus Nadi sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Diktiğimiz fidanlara biraz su bile veririz. Hatta bunların yanı başına birer sırk bağladığımız bile olur. Bütün bu işlerle bayramı kutladıktan sonra büyük iş görmüş adamların memnurluğu ile evlerimize döneriz ve ertesi günden başlayarak diktiğimiz fidanları unutturuz. Yavaş yavaş mahalle çocukları giderler, bizim fidanlardan taklit süvari oyunları için kendilerine at ve yanlarına bağladığımız sırkklardan çelik çomak yaparlar. Arabacıya hayvanı sürmek için kırbaç lazımsa o fidanlardan bir tanesini rahat rahat çeker çıkarır, memnun memnun kullanarak kendi işini görür. Ötekini hayvan yer, berikini insan koparır.

1935 yılında Ziraat Vekaleti (Tarım Bakanlığı), ormancılık politikasını yeniden belirlemek amacıyla Almanya'dan uzman getirmek için hareket geçmiştir. Müşavir olarak çalışacak uzmanlardan istenen başka bir görev ise Atatürk tarafından davet edilen Prusya kökenli Alman uzman ormancı Bernhard'ın öncülüğünde hazırlanmış olan orman kanunu taslağını incelemektir (Senenin Bir Günü, 1935, 16 Temmuz).

Bernhard yasal boşluk sebebiyle ormanların tahrip edildiğini görmüş ve bir an önce orman kanununun çıkması için çaba sarf etmiştir. Ekselenasları hitabıyla Atatürk'e yazdığı mektupta "Eğer bütün Türkiye ormanları istismara terkedilecekse bu taktirde

Türk Devletinin herhangi bir orman kanununa da ihtiyacı yoktur.” diyerek durumun ciddiyetini bildirmiştir. Bernhard tahrip edilen ormanların geri kazanılması ve halkta orman sevgisini yeniden tesis etmek için ağaç bayramları konusuna önem vermiştir. Gümüş’e (2018) göre bu maddelerin amacı, ağaçlandırmayı teşvik ve orman sevgisini artırmak için kanuna eklenmiştir. Bu konu 3.2 Mevzuat bölümünde detaylıca işlenmiştir.

3.3.3.2 1937-1956 dönemi

3116 sayılı Orman Kanunu 8 Şubat 1937 tarihinde mecliste kabul edildikten sonra 1 Haziran 1937 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun 84 ve 85. maddesi ağaç sevgisi ve ağaç bayramlarıyla ilgili olarak çıkmıştır. Ağaç bayramlarını kanunlaştırma çabası, 1913 yılında Nazır (Bakan) Mehmet Celal Bey ile başlamış, Kadri Ahmet Bey ile devam etmiş ve nihayet 1937 yılında başarıya ulaşmıştır.

Gazeteci-Yazar Peyami Safa (1937), Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde orman kanunu ile alakalı olarak duyduğu sevinci payladıktan sonra topraklarımıza orman tohumunu atmadan önce, kalplere ağaç sevgisinin tohumlarını atmalıyız demiştir.

Manisa dağı eteğinde yangın yeri olan eski Musevi mahallesinde 4 bin çukur kazılmış, İstanbul, İzmir ve Turgutlu’dan getirilmiş olan ağaçlar Vali ve halkın katılımıyla dikilmiştir (Manisa, 1937, 13 Mart).

Denizli’de Halkevi bir ağaç bayramı tertip etmiştir. Bayrama şehir ve köylülere pek çok kişi gelmiştir. Törende ağaç sevgisi ve köy kalkınması hakkında köylülere çeşitli öğütler verilmiştir. Törene avcılar, bisikletçiler ve dağ spor kulübü de iştirak etmiştir (Ağaç Bayramı, 1937, 3 Mart).

Biga’da ağaç bayramı çok güzel ve eğlenceli bir şekilde kutlanmıştır (Şekil 3.15), binlerce halk dağıtılan ağaç fidanlarını büyük bir memnuniyet içinde gösterilen yerlere dikmiştir (Biga, 1937, 24 Mart).

Şekil 3.15 : Biga ağaç bayramı (Biga, 1937, 24 Mart).

Burhaniye’de toprak ve ağaç bayramı 22 Mart 1937’de yapılmıştır. Halka ağaç ve toprak sevgisini anlatmak maksadıyla Ziraat Memuru İrfan Ertan, Zeytin Bakım Memuru Cengiz merkezdeki iki mektepte konferanslar vermişler ve her iki mektebe çam ve akasya ağaçları dikilmiştir (Burhaniye, 1937, 20 Nisan). Burhaniye’de yapılan ağaç bayramı aynı zamanda toprak ve ağaç bayramı ismi ile yapılan ilk tören olma özelliğini taşımaktadır.

Gazeteci Yunus Nadi (1937, 21 Haziran), Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde, yalnız senenin belirli bir gününde fidan dikmekten ibaret olan bir ağaç bayramının tekrar modaya dönüştüğünü yazmıştır. Özellikle dikilen fidanların bakımları düzenli yapılmadığından şikâyetçi olan yazar fidanların kurduğunu ve böylece ağaç bayramından arzu edilen sonuçlar elde edilemediğini belirtmiştir. Yunus Nadi, ağaç dikmekten daha önemli hususun bakım ve koruma olduğunu vurgulamıştır.

Hatırlanacağı üzere Yunus Nadi benzer eleştirileri 1918 ve 1935 yıllarında da yapmıştır. Ancak Yunus Nadi, 1929 yılı verilerine göre Ayancık’ta (Sinop) faaliyet gösteren Zingal Şirketinin hissedarı ve yabancı ortaklarının Türkiye temsilcisidir (Kaya ve Yılmaz, 2018). Birben’e göre (2006) Zingal şirketi ticari kaygılarla ormanları ciddi oranda tahrip etmiştir. Bu durum aslında Yunus Nadi’nin yazdıklarıyla çelişkili bir konumda kalmasına neden olmuştur.

1938 yılında Zonguldak'ta yapılan ağaç bayramına şehrin ileri gelenleri, ziraatçılar, ormancılar, belediye ve il genel meclis, parti ve halkevi mensuplarıyla büyük bir kalabalık törene katılmıştır. Topluluk önde bulunan şehir bandosu eşliğinde Ankara köprüsüne giderek Ankara yolu üzerine ağaçlar dikmiştir (Zonguldak, 1938, 9 Mart).

1938 yılı içerisinde Bolu'nun İstanbul-Ankara anayolu üzerinde bulunan Borazanlar, Paşaköyü, Tatava, Yumrukaya köylerinde ağaç bayramı kapsamında yol ağaçlandırılması yapılmıştır. Bayrama Vali, Halkevi kolları ve vatandaşlar katılmıştır. Dikilen fidanlar etiketlenmiş ve bakımını üstlenen kişilerin isimleri deftere kayıt edilerek muhtara teslim edilmiştir (Bolu, 1938, 21 Mart). Bayramda davul ve zurnalar da bulunmuş çoluk çocuk, kadın, erkek bu bayrama katılarak ağaç dikme merasiminden sonra her köyün delikanlıları ve ihtiyarları millî oyunlar oynamışlardır (Bolu, 1938, 3 Nisan).

Ağaç bayramları aynı zamanda toplumsal duyarlılığın göstergesi ve dayanağı olmuştur. Bursa Mudanya sahilinde ağaçların kesimini engellemek için ağaç bayramları örnek gösterilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin haberinde: “Her tarafta ağaç bayramı yapılan şu sırada bizim belediyenin bu hareketin tam zıddına giderek o güzelim ağaçları ortadan kaldırıyor” şeklinde eleştiri vardır (Bolu, 1938, 3 Nisan).

Çanakkale'de 10 Mart 1938'de ağaç bayramı yapılmıştır. Bayram Vali Atıf Ulusoğlu, komutanlar ve askeri birlikler, memurlar ve öğrencilerin katılımıyla heyecanlı şekilde kutlanmıştır. Vali Ulusoğlu, ziraat müdürü, orman müdürü ve kültür direktörü tarafından ağaçların kıymet ve ehemmiyeti, hayat ve medeniyet bakımından pek önemli olduğu hakkında söylevler söylenmiş ve müteakiben hazırlanmış olan fidanlar, halk, okullar ve askerlerimiz tarafından dikilmiştir (Çanakkale, 1938, 27 Mart).

Diyarbakır'da ise ağaç bayramı münasebetiyle Ziraat Müdürü Halil Yardımcı tarafından ağaç sevgisine dair Halkevinde bir konferans verilmiştir. Kadri Kemal Kop tarafından da ağacın rolü hakkında bir konuşma yapılmıştır. İstasyon caddesine ve Yenişehir sahasına pek çok ağaç dikilmiştir (Diyarbakır, 1938, 1 Nisan).

Kütahya ağaç bayramında ağacın kıymeti hakkında konuşmalar yapıldıktan sonra ilk fidan vali tarafından dikilmiştir. Böylece Hisar ve Hıdırlık mevkileri ağaçlandırılmıştır. Ayrıca bayram münasebetiyle şehrin muhtelif yerlerine yüzlerce ağaç dikimi yapılmıştır (Kütahya, 1938, 2 Nisan).

Afyon'da ağaç bayramı Cenkçi mevkiinde parlak bir şekilde kutlanmıştır. Bayrama, öğrenciler ve çok sayıda halk iştirak etmiştir. Vali bu münasebetle bir konuşma yaparak ağaçların kıymet ve ehemmiyetinden bahsetmiştir. İlk fidan Vali tarafından dikilmiştir. Sonrasında öğrenciler ve vatandaşlar ağaç dikmiştir (Afyon, 1938, 19 Nisan).

Şekil 3.16 : Çankırı ağaç bayramı (Çankırı, 1938, 22 Nisan).

Çankırı'da 1938 yılında yapılan ağaç bayramı Subaşı mevkiinde yapılmış ve buraya yüzlerce ağaç dikilmiştir (Şekil 3.16). Ulus gazetesi, ağaç bayramının Subaşı'nda yapılmasındaki amacın buranın güzel bir mesire yeri haline getirilmek istenmesi olarak değerlendirilmiştir (Çankırı, 1938, 22 Nisan).

Tekirdağ' da ağaç bayramı kutlanmış, başta vali olmak üzere kurum müdürleri, tüm öğretmen ve öğrenciler ağaç bayramı için hazır edilmiş sahaya giderek çok sayıda fidan dikmiştir (Tekirdağ, 1939, 23 Şubat).

Adana'da ağaç bayramı Güneşli Mektebinde kutlanmıştır. Bayrama kalabalık bir halk ve öğrenci grubu iştirak etmiştir. Konuşmalar ve şiirlerde ağacın önemi ve ağaç sevgisi üzerinde durulmuştur (Adana, 1939, 26 Şubat).

Ulus gazetesinden Baydur (1939, 28 Şubat) bir okuru tarafından ağaç bayramları hakkında yeteri destek olmuyorsunuz eleştirisine karşın şunları yazmıştır:

Ankara stepinde her yeşeren ağaç çetin tabiata karşı kazanılmış bir zafer ve yaz sığağında bir parça gölge büyük bir teselli olduğundan dolayı değil, fakat her ziraat memleketi için ağaç bütün zirai servetlerin kaynağı olduğu kanaatiyledir ki Ulus ve muharrirleri onu daima mevzuların en ehemmiyetlisi telâkki etmişler ve gönüllerde ağaç kültürünü kökleştirmek için bıkmadan, usanmadan yazmışlardır. Vazifeleri bitmiş midir? Asla.

Nasuhi Baydur aldığı mektubu uzman bir kişiye okuttuğunda, uzmanın ağaç bayramları hakkındaki tespiti ilginçtir. Uzmana göre yapılan dikimler adeta fidanın cenaze gibi defnedilmesinden ibarettir. Uzman sözlerini şu şekilde tamamlamıştır: “Bir çukur kazıp içine fidan yerleştirmekle iş bitmiş olsaydı dağ taş orman kesilirdi. Tabiatın müsait olmadığı yerlerde ağaç yetiştirmek iyi niyetle beraber gübre, su, itina ve sabır da ister”

Manisa Alaşehir ağaç bayramı kapsamında İzmir ve Manisa'dan getirtilen 3.000 adet fidan ile Bornova Ziraat Mektebinden alınan çam fidanları halka dağıtılmıştır. Kemaliye ve Derbent köylerindeki hava gözlem kulelerinin etrafına ve yeni kurulan göçmen köyüne 2.000 ağaç dikilmiştir (Alaşehir, 1939, 3 Nisan).

1939 yılında Samsun Vezirköprü Halkevinin tertip etmiş olduğu toprak ve ağaç bayramı Adatepe köyünde yapılmıştır. Bütün otobüsler, otomobiller ve araçlar kasaba halkını köye taşıırken atlı ve yaya sporcularla bir kısım halkta ellerinde fidanları olduğu halde köy yolunda davul zurna çalarak bayram yerine gitmiştir. Kaymakam B. Tevfik Kılıçaslan, bayramın daha kapsamlı olmasını için devlet memurlarını, ticaret, ziraat ve sanayi odaları vb. kuruluşlarını, ilçe merkezindeki ve civar köylerdeki okulların tamamını ve köylüleri ağaç bayramına iştirak ettirmiştir. Adatepe köy meydanı bayraklarla, defne dalları ile ağaçlarla süslenmiş ve orta yere çadırlar kurulmuştur. Tören saat 10'da hep bir ağızdan söylenen İstiklal Marşı ile başlamıştır. Ardından Kaymakam B. Tevfik Kılıçaslan, Ziraat Müdürü ve Adatepe Köyü Muhtarı tarafından ağacın ehemmiyet ve kıymetini anlatan konuşmalar yapılmıştır. Bundan sonra vatandaşlar önceden açılmış çukurlara yanlarında getirdikleri fidanları dikmiştir. Bu esnada Halkevinin hazırlatmış olduğu levha sahaya dikilmiştir. Bir saat kadar istirahat ve öğle yemeği yenildikten sonra programın öğleden sonraki kısmına geçilmiştir. İlk defa Gazi ve Merkez İlkokul öğretmenlerinin katkılarıyla oluşturulan öğrenci grubu spor hareketleri gösterisi yapmıştır. Bundan sonra köylüler arasında halat çekme

yariřması, bayrak yariřları, yaya ve atlı hız ve dayanıklılık yariřları yapılmıřtır. Műsabakalarda birinci, ikinci ve űçűncű gelenler Halkevi tarafından űdűllendirilmiřtir (Vezirkűprű, 1939, 17 Nisan).

Aydın'da 1939 yılında aēaē bayramı Pınarbařı Orman Numune Fidanlıēında yapılmıřtır (řekil 3.17). Bařta Vali olmak űzere kadın erkek halk ve űērenciler tűrene iřtirak etmiřtir. Tűrende konuřmalar yapılmıř, aēaē bayramının ehemmiyeti ve aēaē sevgisi anlatılmıřtır. Bundan sonra hazırlanan yerlere tohum ekimi yapılmıřtır. Tűrenin ikinci bűlűműnde Belediyenin řehir koruluēu yapacaēı yere dikilmiř ve buraya fidan dikilmiřtir (Aydın, 1939, 14 Nisan).

şekil 3.17 : Aydın aēaē bayramı (Aydın, 1939, 14 Nisan).

Aydın'da yapılan aēaē bayramında bir ilk yařanmıř ve ileride dikilecek fidanların yetiřmesi iēin tohum ekimi yapılmıřtır. Bugűnde Orman Genel Műdűrlűēű farkındalık oluřturmak iēin anaokulu ve ilkokul ēaēındaki űērencilere tohum ekimi yaptırmaktadır.

Benzer bir etkinlik, 2018 Yılı ēocuk Fuarına katılan İstanbul Orman Bűlge Műdűrlűēű tarafından gerēekleřtirilmiřtir. “Gelecek Tohumda Saklı” sloganı ile ēocuklara toprak havuzda tohum ekimi ve fidan dikimi yaptırılmıřtır (řekil 3.18).

Şekil 3.18 : Gelecek Tohumda Saklı etkinliği (OGM Arşivi).

Bursa Valisi Refik Koraltan 1940 yılının 21 Mart'ını ağaç bayramı olarak ilân etmiştir. Bayram günü başta il merkezi olmak üzere ilçe, nahiye ve köylerde bando eşliğinde fidan dikilmesi talimatlanmıştır. Ağaç bayramında Bursa merkezinde bulunan Temenyeri'ne²⁴ önem verileceğini okuyan ve aslen Bursalı olan ünlü karikatürist Cemal Nadir Güler (1940, 14 Mart) yapılacak tören için şunları söylemiştir:

Ben çocukken de aynı merasim yapılırdı. Kaç kere bütün mektep tabur olduk Temenyeri'ne gittik, tarif üzere fidanlarımızı diktik. Bugünkü merasim bizim devrimizden kalma dal budak salmış ağaçların gölgesinde yan gelip oturma bayramı olmalıydı. Fakat ismi geçen yer halâ çırılçıplaktır ve işte yeniden bir teşebbüs daha! Bizim oğlan bina okur, döner döner gene okur sözünü hatırlatan bir vaziyet. Yalnız bu durum Bursa'ya mahsus değil. Kaç sokağımıza, meydanımıza kaç sefer ağaç dikildi, muhafaza edilmedi. Delik kalburla su taşır gibi, mütemadiyen yenisi! Hararetle başlayıp neticeyi getirememek, muhafaza edememek, tahripkârlığın önüne geçememek maalesef esaslı zaaflarımızdan birini teşkil ediyor. Emeklerimizi heba ediyoruz. Yalnız yapmak kâfi olmadığını, yaptıktan sonra baki kılmak için de bazı tertibat almak icap ettiğini evvelâ kafalarımıza ve nihayet ananelerimiz arasına sokmak mecburiyetindeyiz

demıştır. Fakat burada vurgulanmak istenen umutsuzluk değildir, bir gerçeğin açık bir şekilde ifadesi ve çözümün gösterilmesidir. Yunus Nadi, Dr. Tefik Ali, Nasuhi

²⁴ Temenyeri: Bursa'nın Yıldırım ilçesinde, Gökdere'nin kenarında bulunan park

Baydur ve Cemal Nadir gibi aydınlarımız bunları zaman zaman söylemekten çekinmemiştir.

16 Nisan 1940 tarihinde Manisa'da ağaç bayramı yapılmıştır. Önde şehir bandosuyla birlikte büyük bir kalabalık ağaçlandırılacak sahaya gitmiş ve 25 bin fidanı toprakla buluşturmuştur. Törende Vali Faik Türel, Parti ve Halkevi reisleri de hazır bulunmuştur. Ağaçların dikilmesi sonrasında 6 numaralı parti ocağında hazırlanan büfede misafirlere çay ve pasta ikram edilmiştir (Manisa, 1940, 17 Nisan).

İzmir Kültürpark'ta 1940 senesi fuar hazırlıklarına devam edilirken geniş bir botanik bahçesi hazırlanmıştır. Botanik bahçesinin tanzimine başlanırken Kültürpark'ta bir ağaç bayramı yapılmış, Vali B. Etem Aykut, müstahkem mevki komutanı Tuğgeneral Mahmut Berköz, Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz ve daireler müdürleri hazır bulunmuştur. Tören İstiklal Marşı ile başlamış ve sonra Orman Mühendisi B. Cevad Sansoy ağaç ve ormanın kıymeti hakkındaki konuşmasıyla devam etmiştir. Ardından fidan dikimine geçilmiştir (İzmir, 1940, 19 Nisan).

1941 yılında Ağaç ve Toprak bayramı Ankara Halkevi Köycülerinin tertibiyle Ankara'nın 30 km uzağında bulunan Susuz köyünde kutlanmıştır. Programa katılacaklar sabah saat 8.30 da otobüslerle Halkevinin önünden hareket etmiştir. Köyün önündeki geniş düzlükte davullar, zurnalar çalınmış ve neşe içinde misafirler karşılanmıştır. Susuz'a yakın köylerin halkı da bayram yerinde toplanmıştır. Etimesgut, Sincan, Saray, Kazan ilçe ve köyleriyle diğer civar köylerin öğrencileri kafieler halinde bayraklarını dalgalandırarak ve marşlar okuyarak bayram yerine gelmiştir. Tören saat 10'da İstiklal Marşının okunmasıyla başlamıştır. Ardından Halkevi Köycülük kolu reisi Dr. Remzi Gönenç açılış konuşması yapmıştır. İkinci olarak Halkevi Köycülerinden Halil Sezai Erkut, köy meydanında yapılan bu samimî ve manalı toplantının önemine işaret ederek uluslararası olaylar karşısında Türk köylüsüne düşen vazifeyi hatırlatmıştır. Halil Sezai Erkut'tan sonra Tarım Makineleri bölümünde okuyan Hasip Olcay ve Refet Şölen de birer konuşma yaparak günün anlam ve önemine vurgu yapmıştır. Köy Muhtarı, bütün köylüler adına misafirlerine teşekkür edip törenin kendi köylerinde yapılmasından dolayı fevkalâde memnun olduklarını bildirmiştir. Ayrıca bugünün dünya hâdiseleri içinde memleketimizin vaziyetini ve hükümetin tavsiyelerini göz önünden ayırmayarak çalışacaklarına dair bütün köylüler adına söz vermiştir. Konuşmalardan sonra köyle yol arasında bulunan sahaya akasya ve muhtelif cins meyve fidanları dikilmiştir (Şekil 3.19).

Şekil 3.19 : Ankara Susuz ağaç bayramında dikilecek fidanlar (Toprak ve Ağaç, 1941, 24 Mart).

Törenin ikinci bölümünde cirit ve güreş müsabakaları yapılmış ve Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün bir kenarda açtığı ziraat sergisi gezilmiştir. Sergide enstitünün muhtelif sahalardaki çalışmalarını gösteren örnekler, bilhassa köylünün işine yarayacak makinelerden küçük modeller teşhir edilmiştir. Son olarak Halk Müziği Cemiyeti temsil heyeti tarafından köylülere bir orta oyunu gösterilmiştir (Toprak ve Ağaç, 1941, 24 Mart).

1943 yılı Ankara toprak ve ağaç bayramı Yüksek Ziraat Enstitüsü öncülüğünde Sincan, Etimesgut ve Kalaba'da yapılmıştır (Şekil 3.20). Törenlere Ziraat Vekili (Tarım Bakanı) Şevket Raşit Hatiboğlu, Ziraat Vekaleti Müsteşar ve Genel Müdürleri, Enstitü hoca ve öğrencileri ve civardaki yakın köylüler katılmıştır. Kabala köyündeki tören İstiklal Marşının okunmasıyla başlamıştır. İlk konuşma Enstitü Rektörü Süreyya Genca tarafından yapılmıştır. Konuşmasında:

Sayın Vekilim, muhterem misafirlerimiz ve köylü hemşerilerimiz; Bugün Yüksek Ziraat Enstitüsü ailesi toprak bayramını sizinle beraber kutlamak için köyünüze geldik. Hemşerilerim; biz size yabancı değiliz, hepimiz sizin içinizden yetişmiş kimseleriz. Ve biz bununla büyük gurur duyarız. Yüksek Ziraat Enstitüsü talebelerinin köyle ilgisi yalnız bugün başlamıyor, yüzlerce talebemiz her sene tatil zamanında yurdumuzun her tarafına köylere dağılıyor ve Türk köylüsünün bütün işleriyle yakından alâkadar oluyor, onları işlerinde aydınlatıyor. Başımızda bulunan büyük adamın ve bütün Cumhuriyet büyüklerinin en zevkli amaçlarından biri de, Türk köylerinin yeşilliklerle bezenmesi, ağaçlanması ve sizin neşeli ve

refahlı olmanızdır. Ancak bunun çabuk gerçekleşmesi sizin elinizdedir. Ağaç dikmekle iş bitmez, dikilen ağacı sulamak, korumak ve büyütmek size düşer. Biz bu seneden itibaren köyünüzde bu işi ele almış bulunuyoruz. Sizden gördüğümüz yardımlara göre önümüzdeki senelerde bu ağaçlandırma işini daha geniş ölçüde yapmaya karar vermiş bulunuyoruz. Hepinizin toprak bayramını kutlar, neşe ve sağlık dilerim.

Rektör Süreyya Genca'dan sonra Ziraat Fakültesi Dekanı Profesör Vamık Tayşî da bir konuşma yapmıştır. Son olarak Ziraat Vekili Şevket Raşit Hatiboğlu söz alarak:

Aziz arkadaşlarım; Enstitü Rektörümüz ve Ziraat Fakültesi Dekanımız toprak ve ağaç bayramının manasını güzel sözlerle pek iyi belirttiler: Ben bunlara çok şeyler katacak değilim. Yalnız kısaca şunları söylemek isterim: Biz eskiden beri yurdunu seven ve toprağına bağlı olan bir milletiz. Şu yaşadığımız çağda milletimizin başardığı inkılâplar da toprağıımızda kökleşmektedir. Bizim istiklalimizin asıl büyük dâvası, yeni bir medeniyete ulaşmaktır. Bu medeniyet her şeyden evvel toprak kültürlerine dayanan bir medeniyet olacaktır. Tekniğimizin de, iktisadımızın da temeli topraktır. Ve biz toprakta köklü bir millet olarak kalacağız. Toprak ve ağaç bayramını bu duygularla benimsiyoruz. Ben de bu duygularla hepimize toprak ve ağaç bayramınız kutlu olsun, derim.

İlk fidan Ziraat Vekili Şevket Raşit Hatiboğlu tarafından dikilmiştir. Ardından Yüksek Ziraat Enstitüsü, Veteriner, Orman ve Ziraat Fakülteleri öğrencileri köylülerle beraber yollardaki çukurlara fidan dikmiştir. Ayrıca Kalaba köyü ve civar köylülere 2.000 den fazla meyve fidanı dağıtılmıştır.

Şekil 3.20 : Ankara Kabala ağaç bayramı (Toprak ve Ağaç, 1943, 4 Nisan).

Toprak ve Ağaç Bayramı vesilesiyle köy okulunda hazırlanan sergi, köylü kadınlarının ilgi ve alakasını çekmiştir. Sergide köy elişleri, dokuma tezgâhları, sütçülük âletleri, arı kovanları bulunuyordu. Ayrıca Veteriner Fakültesi tarafından hayvan sağlığını koruyan ilâç ve aşular hazırlanmış, derilerin işlenmesine ait örnekler konmuştur. Serginin her kısmında bulunan hoca ve talebeler isteyenlere izahat vermişler ve ayrıca Ziraat Enstitüsü ve Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği tarafından çıkarılan çeşitli kitapçıklar dağıtılmıştır. Öğle yemeği kırdan hep birlikte yenmiş ve folklor gibi çeşitli eğlencelerle tören tamamlanmıştır (Toprak ve Ağaç, 1943, 4 Nisan).

Şekil 3.21 : Ankara Kabala ağaç bayramında faydalı aletlerin tanıtımı (Toprak ve Ağaç, 1943, 4 Nisan).

Aslında bu aletlerin köylere kadar getirilip tanıtılması (Şekil 3.21), Orman Genel Müdürlüğünün 1957 yılında Köy Kalkınma Şubesi kurulmasına zemin oluşturmuştur. Bu birim daha sonra Orman Köyleri Dairesi ve nihayet ORKÖY Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür. Orman köylülerinin kalkınması için her türlü kredi desteği sağlayan Orman ve Köy İlişkileri Daire Başkanlığı halihazırda Orman Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışmaktadır.

Elâzığ'da toprak ve ağaç bayramı kutlandıktan sonra orman fidanlığına gidilerek fidanlık gezilmiştir. Katılımcılara fidanlıkta yetiştirilen fidanlar hakkında bilgi verilmiştir (Elazığ, 1943b, 21 Nisan).

Ağaç bayramlarının hafızalarda kalacak şekilde farklı etkinliklerle kutlanması fikrine Orman ve Av Dergisi öncülük etmiştir (Ağaç Bayramı, 1943, 1 Mayıs). Dergi yazarları ağaç bayramının ziraatçı, halkevi veya ormancı gibi bir grubun bayramı olmadığını bilakis Türk Milletine ait olduğunu vurgulamıştır. Fakat bununla birlikte ormancuların bayramda daha çok görev almaları istenmiştir. Ülkenin ağaçlandırılması görevi ziraatçıdan çok ormancıyı ilgilendirir ikazında bulunulmuştur. Ağaç bayramının, ağacı toprağa dikmekten ziyade ağaç sevgisini beyinlere dikmek için kutlanan bir gün olduğunu anlatmak ve bunun için farklı alternatiflerin geliştirmesi tavsiye edilmiştir.

Giresun Karakaya yatılı okulunun bahçesinde ağaç bayramı kutlanmış ve dikilen fidanların bakımı birinci sınıfta okuyan 100 öğrenciye emanet edilmiştir (Karakaya, 1944, 26 Nisan).

1945 yılında Afyon Sincanlı'da (Sinanpaşa²⁵) ağaç bayramı yapılmıştır. Törene Afyon valisi, ziraat müdürlüğü ile orman revir teşkilâtına mensup mühendis ve memurlar katılmıştır. Ayrıca Sincanlıların yanı sıra Burdur Bucak'tan kalabalık bir vatandaş grubu hazır bulunmuştur. Törende yapılan konuşmalarda, ağacın faydaları, memleketin ağaca olan ihtiyacı ve korunması için herkese düşen görevler belirtilmiştir. Ardından önceden hazırlanmış çukurlara 1.500'e yakın akasya, dut ve akçaağaç fidanları dikilmiştir (Afyon, 1945, 26 Mart).

1948 yılında Ankara Bağlum'da bir ağaç bayramı kutlanmıştır. Tören başlamadan önce Halkevi ve Belediye Başkanı B. Dr. Ragıp Tüzün ve Ziraat Enstitüsü ile Tarım Bakanlığı mensupları da Bağlum'a gelmiştir. Tören saat 10'da İstiklal Marşı ile başlamıştır. Köycülük kolundan Profesör H. Cemal Alagöz Halkevi adına töreni açarak bu toplantının ve bayramın manasını anlatmış, memleketin köy dâvası, su dâvası, sıtma dâvası gibi büyük dâvaları yanında bir de ağaç ve orman dâvası bulunduğunu söylemiştir. Ağaç ve ormanın yaşayışımızdaki önemini belirtirken memleketimizin bir orman memleketi olması için bugünkünün iki misli ormana muhtaç bulunduğumuzu söylemiştir. 1937 de çıkarılmış olan orman kanununun kapsamı ve önemini izah etmiş, ormanlarımızın işletilme ve korunmasında halkla devletin işbirliği yapması gerektiğini, millette ağaç sevgisi oluşturma ve geliştirme hususunda bütün kültür müesseselerimizin, halkevlerinin, gazetelerimizin gayret sarf etmeleri lâzım geldiğini belirtmiştir. Profesör B. Cemal Alagöz'den sonra Ziraat

²⁵ TBMM'nin 27.05.2004 tarih ve 5180 nolu kararı ile isim değişikliği yapılmıştır.

Enstitüsü hocalarından B. Sabahattin Özbek güzel bir konuşma ile ağaç ve ormanın önemini anlatmış ve nasıl ağaç dikileceğini açık bir şekilde dinleyicilere tarif etmiştir. Köylülerden B. Ali Karaduman samimî bir konuşma ile Bağlum'un tören yeri olarak seçilmiş bulunmasından dolayı köylünün memnurluğunu belirtmiş ve misafirlere teşekkür etmiştir. Bağlum ilkokulu öğrencileri tarafından şiirler okunmuş ve eğlenceli müsabakalar yapılmıştır. Öğretmenleriyle birlikte törene katılan Üçüncü Ortaokul izcilerinden bir grup da millî oyunlar oynamışlar ve şarkılar söylemiştir. Buradan sonra Halkevi temsil kolu tarafından neşeli bir orta oyunu oynanmıştır. Grup halinde ve Ziraat Enstitüsü öğrencilerinin yardımıyla getirilen ağaçlar dikilmiş. Tavukçuluk Enstitüsü'nün sergisi gezilmiştir (Ağaç Bayramı, 1948, 12 Nisan).

1948 yılında ormancılık adına ilginç bir gelişme ise ünlü romancı Kerime Nadir'in Ormandan Yapraklar isimli eseri yayınlanmıştır. Romanda bir türlü kavuşamayan iki eski sevgili arasında cereyan eden olaylar ve ormancuların çalışma koşulları anlatılmıştır. Zira romanın erkek kahramanı Mennan Düzce Orman İşletme Müdürü olarak tasvir edilmiştir. Kerime Nadir bu romanıyla ormancılığın tanıtımına önemli katkı sağlamıştır. Muhtemelen eserin yazılmasında orman teşkilatının teşviki olmuştur.

Yukarıda örnekleri verilen bu dönemin karakteristik özelliği ağaç bayramlarının kanun kapsamında kutlanmış olmasıdır. Kuruluş amacı ağaçlandırma ve ağaç bayramı olan Himaye-i Eşcar Cemiyetinin yerini Halkevi almıştır. Diğer bir değişiklik ise ağaç bayramı, toprak bayramı ile birlikte birleştirilmiştir. Böylece bayramın yeni ismi "Toprak ve Ağaç Bayramı" olmuştur. Törenler, resmi bayramı niteliğinde üst düzey protokolün katılımıyla yapılmıştır. Bu dönemi anlamak için ulusal basına yansımış bir kısım haberlerden örnekler verilmiştir. Asıl üzerinde durulması gereken konu, ilk ağaç bayramından beri orman teşkilatı neredeyse hiç ev sahibi olmamış, çoğunlukla katılımcı düzeyinde kalmıştır.

Halil Kutluk, Milli Mücadele Dönemi'nde yapılan üç günlük ağaç bayramında aktif rol almamış ormancılar için şu eleştiriyi yapmıştır: "Ağaç Bayramlarında, asıl vazifeli olması gereken ormancılardan tek kişinin bile bu konuda lâfî ve fiilî hareketi tespit edilmemiş olması, insan üzerinde bugün dahi bir hayli üzüntü yaratmaktadır." (Kutluk, 1964)

Benzer şekilde Ataman (1952) ise eleştirisini şöyle dile getirmiştir:

Orman kanununa göre her sene ağaç bayramı yapılır. Vele ki kanuna girmese bile bizim bu işlerde ön ayak olmamız icap ederdi. Yurdun her tarafında aynı heyecan ve şevkle bu bayramın kutlanması gerekirken, işittiğime göre bu iş Ankara'da, yalnız ziraatçiler derneği tarafından, lâyık olduğu ehemmiyet gözetilmeyerek yapılmıştır.

Ancak bu gibi eleştirilerin yanından iyi örnekleri de görmek gerekir. Bergama Orman İşletme Müdürü Etem Nahit Bilen (Şekil 3.22), 1949 yılında sorumluluk alarak görev alanı içerisinde kalan ilçe ve köylerde ağaç bayramı tertip etmiştir. Bergama merkezinde yapılan ağaç bayramına İzmir Valisi Sabri Adal ve mülki idare amirleri katılmıştır. Aynı törenler Bergama, Aliğa, Menemen ve Dikili ilçeleriyle Zeytinadağ, Çandarlı ve Kozak köylerinde yapılmıştır. Törenlerin tamamı fotoğraflanmış ve albüm haline getirilmiştir. Bursa Ormancılık Müzesinde sergilenen albümde tören sırasında yapılan konuşmalar bulunmaktadır. Ayrıca Etem Nahit Bilen benzer faaliyetlerin yapılması için meslektaşlarına şu satırları yazmıştır.

Sayın Meslektaş,

Sen de bölgede ağaç bayramı yap ve ağacı halka sevdire ki davamızın kazanabilelim. Unutma ve bil ki sevilen şey korunur. Mıntıkanda bu bayramlardan daha büyüğünü yapabileceğine inan. Korkma, yılma her yerde ağacı sevdirmeyi bir vazife bil! Mesleğin propagandaya ihtiyacını takdir et. Korkma, çekinme, nutuk söyle, konferans ver, yazı yaz. Hiç olmazsa kendi muhitinde ağaç sevgisini yarat.

Şekil 3.22 : Bergama Orman İşletme Müdürü Etem Nahit Bilen (Bursa Ormancılık Müzesi Arşivi).

Bergama Orman İşletme Müdürlüğünce yapılan ağaç bayramları (Şekil 3.23), ormancılık tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Ağaç bayramlarının ormancuların yönetimine geçmesinde bir diğer etken ise orman fidanlık sayısının artması ve ağaçlandırma çalışmalarının hız kazanmasıdır. Buralarda elde edilen tecrübeler ağaç bayramlarında yapılan dikimlerin başarısını artırmıştır.

Şekil 3.23 : Bergama ağaç bayramına katılan öğrenciler (Bursa Ormancılık Müzesi Arşivi).

Orman Fakültesi hocalarından Uslu (1952) ülkenin ağaçlandırma çabalarına farklı bir yorum getirmiştir. Ağaçlandırmanın, şehirli ve olgun kitle tarafından önemli bir dâva olarak benimsenmedikçe köylülerin konuyu tam kavrayamayacağını ve yabancı kalacağını söylemiştir. Ağaç sevgisinin oluşturulması için ilkokuldan başlamak gerektiğini ve bu gibi hareketlerin çocuk psikolojisi üstünde müspet ve kalıcı tesirler uyandıracığını ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda ormancılığa ait dersler koymasını memnuniyetle karşıladığını ancak derste öğrenilenlerin ağaç bayramlarında uygulamaya dönüştürülmesini istemiştir.

Tarım Bakanı Nedim Ökmen ormanların korunması ve ormancılığın geliştirilmesi için tüm valiliklere bir tamim göndermiştir. Tamimde, ormancılık çalışmaları sırasında bakanlık mensuplarıyla sıkı bir işbirliği yapılmasını ve konuyla sürekli alakadar

olunması istenmektedir (Tarım Bakanı, 1953, 1 Şubat). Ayrıca Nedim Ökmen ağaç bayramlarında daha çok fidan dikileceğini beyan etmiştir (Bu Sene, 1954, 14 Ocak).

Bu haberlerden anlaşıldığı üzere ağaç bayramlarının önünde iki engel vardır. Birincisi yeterli sayıda kaliteli fidan ikincisi ise ağaçlandırılan yerlerin korunması için gereken işbirliği eksikliğidir.

1955 yılı Ankara ağaç bayramı Anıtkabir’de yapılmıştır. 19 Mart günü yapılan tören, Ankara Valiliği, Belediye Başkanlığı, Ziraat Vekaleti ve Orman Genel Müdürlüğünün ortak çalışmasıyla tertip edilmiştir. Törene ilgili dairelerde çalışan memurlar ile Ankara merkezindeki okulların öğretmen ve öğrencileri katılmıştır. İlk önce Anıtkabir’de Atatürk’ün manevi huzurundaki saygı duruşu yapılmış ardından Harp Okulu bandosu İstiklal Marşını çalmıştır. Törende Vali ve Belediye Başkanı, ağaç sevgisini ve ağacın değerini anlatan konuşmalar yapmıştır. Ankara Orman Başmüdürü H. Avni Özden ise ormanlar hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Fidan dikimi sonrasında Ankara Kız Lisesi öğrencileri şiir okumuştur (Anıtkabir, 1955, 1 Nisan).

İstanbul’da ise farklı etkinliklerle ağaç bayramı kutlanmıştır. İlk olarak Gülhane’de yapılan çiçek ve bahar bayramına iştirak edilmiştir. Burada açılan sergi sayesinde broşürler dağıtılmış ve ormanın faydaları hakkında afişler asılmıştır. Gülhane Parkında getirilen sinema makinesi ile propaganda filmleri gösterilmiştir. Ayrıca Beyazıt ve Taksimden hareket eden iki büyük otobüs, İstanbul gazetecilerinden bir grubu Bahçeköy Örnek Orman İşletmesinin davetlisi olarak, Belgrad ormanlarına götürmüştür. Ağaç ve Orman haftası için işletme tarafından gazetecilere izahat verilmiş ve Belgrad ormanı gezdirilmiştir. Aynı akşam İstanbul Radyosundan Vali Fahrettin Kerim Gökay orman haftası ile alakalı bir konuşma yapmıştır (Orman Haftası, 1955, 1 Temmuz).

Görüldüğü üzere orman teşkilatı 1950’lerden sonra klasik ağaç bayramları yapmak yerine ağaç ve orman sevgisini farklı yöntemlerle anlatmanın yollarını aramıştır. Anıtkabir’de ağaç bayramı, ilkokul çağındaki çocuklara orman temalı hediyeler dağıtılması, benzer etkinliklere katılım ve gazetecilerin orman işletmelerine davet edilmesi bu çabaların en güzel örneklerindedir.

3.3.3.3 1956-1972 dönemi

Bu dönemde 3116 Sayılı Orman Kanunu kaldırılmış yerine 1956 tarihli 6831 Sayılı Orman Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yeni yasada, ağaç bayramlarının kanunla

kutlanmasına dair maddeler kaldırılmıştır. Bunun yerine 62. Madde gelmiş böylelikle ağaç sevgisini yurtta yaymak, kökleştirmek için film göstermek, afiş ve broşürler neşretmek görevi doğrudan Orman Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

1956 yılında Orman Genel Müdürlüğü bu madde kapsamında, Ağaç Sevenler Cemiyeti'nin 25 şubesi ile birlikte 116 yerde ağaç bayramı düzenlemiştir. Jeneratörlü 3 seyyar sinema ekibiyle 445.000 kişiye ormancılık hakkında filmler gösterilmiştir. Ormancılık eğitimi ve propagandası için okullarda dağıtılmak üzere 4 çeşit afiş, 11 çeşit eğitim broşürü, takvim, pul ve kurutma kâğıdı bastırılmış ve 50.000 adet eğitim dosyası tanzim edilerek köy okullarında dağıtım yapılmıştır. Ayrıca uzman ekipler tarafından okullarda çeşitli konferanslar verilmiştir.

Ülkemizde teknik ormancılık eğitiminin başlamasının 100. yılı anısına 17 Kasım 1957 tarihinde başlamak üzere çeşitli etkinlikler yapılmıştır. 100. Yıl Kutlama Komitesi yurt genelinde ağaç bayramları yapılması için aldığı kararı 15 Orman Başmüdürlüğünde bildirmiş ve uygulanmasını sağlamıştır. Sonbahar olmasına rağmen İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere ağaç bayramları kutlanmıştır.

Yine 62. Madde doğrultusunda ağaç sevgisini yaymak amacıyla bahçeleri müsait olan okul, kışla veya civarlarında tahsis edilebilecek arazilerde hazırlanacak programlarla her yıl fidan dikilmesi için 1958 yılında bir talimatname hazırlanmıştır. Tarım, Milli Eğitim ve Milli Savunma Bakanlığının müşterek hazırladıkları Okullar ve Askerî Birliklerle yapılacak Müşterek Ağaçlama Talimatnamesi isimli düzenlemenin 10, 15 ve 16. Maddeleri gereği tüm faaliyetlerin orman haftası içerisinde yapılması kararlaştırılmıştır. Burada en önemli husus ilk defa 1940 yılında Türkiye Ormancılar Cemiyeti tarafından gündeme getirilen orman haftası kavramı, talimat içerisinde yer almıştır. Böylece bir günlük arazi programı ile kutlanan ağaç bayramlarının yerine bir haftayı kapsayacak etkinliklerin önü açılmıştır.

Yund (1958) talimatı şu şekilde özetlemiştir:

Ağaç bayramlarında dikilen fidan adedinin fazlalığı kadar, bunların muhafazası ve bakımının da istenilen gayeye azami derecede hizmet edeceği göz önünde tutulmasını, yurdun ekonomik ve sosyal hayatında çok ehemmiyetli bir faktör olan orman davasına hizmet edecek olan bu faaliyete azami ehemmiyet verilmesi istenmektedir.

Söz konusu talimatın okullarda uygulanması için Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı imzasıyla ek bir tamim yayınlanmıştır (Maarif Vekaleti, 1959, 1 Nisan). Bu kapsamda

İlk ve Orta dereceli okulların orman haftasından yeteri kadar faydalanması için öğretmen ve ilgili öğrenci kollarının gerekli hazırlıklarını yapması istenmiştir. Yapılacak etkinlikler dört başlık altında toplanmıştır. Özetini çıkardığımız tamim aşağıdaki gibidir:

I- Ormanların önemi vurgulanacak, ekonomik faydaları anlatılacak ve ormanların artırılması ve korunması için tedbirlerden bahsedilerek, Tarım, Biyoloji, Tarih, Hayat Bilgisi, Türkçe, Coğrafya, Resim, derslerinin birer saati ağaç, orman ve tabiatı koruma konularının işlenmesine tahsis edilecektir.

II- Ders içi ve ders dışı faaliyetler esnasında birinci madde kapsamında konuşmalar yapılacak, yazılar okunacak ve şarkılar söylenecektir.

III- Orman haftası ile ilgili olarak hazırlanan yazı, resim ve sloganlar sınıflarda ve okulun diğer müsait yerlerinde teşhir edilecektir.

IV- Bahçesi veya çevresi müsait okullarda ağaç dikme işine önem verilecektir. Bu husustaki başarının tesbitinde dikilecek fidan miktarından ziyade, tutacak olan fidan sayısının gözönünde tutulacağı bilhassa unutulmamalıdır.

Tamim başarı kriteri olarak çok fidan dikmek yerine dikilen fidanın yaşaması vurgusunu yapmıştır. Bu durum aynı zamanda Kerim Yund'un yukarıda söylediği sözlerle örtüşmektedir.

Ağaç bayramlarında veya ağaçlandırma sahalarında elde edilecek başarı, kaliteli fidan yetiştirmekle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda 1950 yılından itibaren orman fidanlıklarının sayısı artırılmış ve fidan üretim kapasitesi 12 milyondan 60 milyona yükseltilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi [TBMMZC], 1959).

Kırklarelinde yapılan 4 yıllık ağaçlandırma planı çerçevesinde Elmacık köyü sırtlarında ağaç bayramı tertip edilmiştir. Köylü ve öğrencilerin katıldığı törende İşletme Müdürü Esat Taştan bir konuşma yapmıştır. Aynı sahaya yıl içerisinde 200 bin fidan dikilmiştir (Kırklareli, 1962, 9 Nisan).

Erzincan'ın Kemah ilçesine bağlı Kardere köyü, imece usulüyle köy sorunlarını çözmek için 1950'li yıllarda bir dernek kurmuştur. Kardere köyüne 20 hektarlık orman tesis etmek için 1962 yılında ağaç bayramı düzenlenmiştir (Şekil 3.24). Bu kapsamda köyün üst tarafına 65.000 baden, 7.000 huş, 5.000 çam fidanı ile 1.000 civarında

karaağaç ve iğde fidanı dikilmiştir (Kardere, 1965, 8 Eylül). Hatırlanacağı üzere Kemah ilçesi aynı zamanda Himaye-i Eşcar Cemiyeti'nin kurulduğu yerdir.

Şekil 3.24 : Kardere köyünde halk fidan diyor (Kardere, 1965, 8 Eylül).

1963 yılında Bitlis Ahlat'ta Kurban Bayramı ile Ağaç Bayramı birlikte kutlanmıştır. Kaymakam Mecit Sönmez himayesinde Muş Orman Fidanlığından temin edilen fidanlar halkın katılımıyla toprakla buluşturulmuştur (Ahlat, 1963, 8 Mayıs).

Hikmet İkbâl'in kurucusu olduğu İyi Ahlak Derneği, 1963 yılının Aralık ayında "İl, İlçe, Bucak ve Köylerde Ağaç Bayramı Yapınız" şeklinde gazetelere mütevazî ilanlar vermiştir (İl, İlçe, 1963, 24 Aralık). Burada amaç insanları incitmeden yılbaşı için ağaç kesmeyiniz, ağaç dikişiniz! mesajını vermektir.

1960'lı yılların başında Orman Genel Müdürlüğü, ormancılığın tanıtımı için ünlü yapımcı Lütfi Akad'a belgesel hazırlama teklifi götürmüştür. Lütfi Akad teklifi heyecanla kabul etmiş ve "Orman belgeseli beni bütün kirlere arındırır ümidiyle bu işe girdim." demiştir. "Tanrının Bağışı Orman" belgeseli 25 Ocak 1964 tarihinde gösterime girmiştir (Akad, 2004).

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü 1967 yılında ağaç bayramı düzenlemiştir. Üniversite kampüsü içerisinde yapılan törende Rektör Kemal Kürdaş:

Vatanımızda boş toprakları ağaçla örtmeyi ödenmesi gereken kan borcu gibi bir borç olarak kabul ediyorum. Üniversitemiz altı yılda kendi arazisinde 12 milyondan daha fazla ağaç dikmiştir. Ayrıca çevremizde bulunan okul, cami ve askeri birliklere yüzbinlerce fidan yardımında bulunduk. Gelecek yıllarda ağaçlandırılmamış sahamız kalmayacaktır.

şeklinde bir konuşma yapmıştır (Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 1967, 4 Aralık).

2 Haziran 1968 tarihinde yapılan yerel seçimler nedeniyle ağaç bayramları ve benzeri etkinliklerin hiç birisi yapılamamıştır. Tüm etkinlikler seçim yasaklarına takılmıştır (Ağaçlandırma Bayramı, 1968, 1 Nisan).

Ağaç bayramlarıyla ilgili ilginç bir gelişmeyi Hukuk Profesörü Bülent Nuri Eren dillendirmiştir. Bülent Nuri Eren Türkiye Ormancılar Cemiyetinde yaptığı bir konuşmada, İnönü (Türk) Ansiklopedisi için ağaç bayramları bölümünün yazılması için teklif aldığını belirtmiştir (Aynı Olayları, 1969, 1 Şubat). Ancak yapılan incelemede söz konusu ansiklopedi içerisinde ağaç bayramı bölümü bulunamamıştır.

Takvimler 1969 yılını gösterdiğinde Avrupa Tarım Konfederasyonu'nun (CEA) Helsinki'de yaptığı XXI. Genel Kurul toplantısında, İspanya delegasyonu tarafından Dünya Ormancılık Günü ihdas edilmesini ve tüm uluslararası paydaşlarla işbirliği yapılması teklifi gelmiştir. 1971 yılının Ekim ayında İspanya'nın Santa Cruz de Tenerife'de yapılan XXIII. Genel Kurulunda ise söz konusu teklifin desteklenmesi ve uluslararası organizasyonlarla birlikte çalışma kararı alınmıştır.

Ardından CEA'nın Başkanı, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı (FAO) Genel Direktörüne, Avrupa Konseyine, OECD'nin Genel Sekreterlerine ve Avrupa Ekonomik Birliği (Avrupa Birliği) Başkanlığına müracaat ederek 21 Mart gününün Dünya Ormancılık Günü olarak desteklenmesini istemiştir. Bu tarihin seçilmesinde en önemli kıstas kuzey yarım kürede ilkbaharın güney yarım kürede ise sonbaharın birinci günü olmasıdır.

FAO, 6-25 Kasım 1971 tarihleri arasında Roma'da yaptığı toplantının 16. oturumunda, 21 Mart'ın Dünya Ormancılık Günü olarak desteklenmesini ve bu maksada uygun üye milletlerin iş birliği yapması tavsiye etmiştir.

Abdülkadir Karahan²⁶ dünya ormancılık günü için seçilen tarihin, Türk tarihi açısından önemli olduğunu şu sözlere ifade etmiştir: "Türk ve İran tarihlerinde güneşin, Hamel Burcuna girdiği, Nevruz adıyla adlandırılıp bir bayram niteliği de kazanan bu Şemsî yılbaşının ormancılık gününe denk gelmesi en azından güzel bir rastlantıdır" demiştir (Karahan, 1985).

²⁶ Abdülkadir Karahan (1913-2000): İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yüksek İslâm Enstitüsü ve Kahire Ayn Şems Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmıştır.

3.3.3.4 1972-2019 dönemi

FAO'nun dünya ormancılık günü kararından sonra ağaç bayramı, orman haftası gibi kavramların birbirine karışmaması için ormancı uzmanlar kamuoyunu zaman zaman bilgilendirmiştir.

Gülgün (1972) Orman ve Av Dergisinde çıkan makalesinde, dünya ormancılık günü, orman haftası ve ağaç bayramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirtmiştir. Orman haftası veya ağaç bayramını, değişik yer ve zamanlarda kutlanan bağımsız faaliyetler olarak tarif etmiştir. Buna karşın dünya ormancılık gününün daha kapsamlı ve evrensel olduğunu söylemiştir.

Daha açık bir ifadeyle dünya ormancılık günü, aynı anda dünyadaki her türlü iletişim araçlarını kullanarak geniş kitlelere ormancılık problemlerini anlatmaktır. Özellikle orman ürünlerinin üretimi ve tüketimi, toprak ve doğanın korunması ile ilgili problemler, ormanların sağladığı rekreasyonel imkanların kullanılmasından doğan sorunları ve yaban hayatı ile ilgili problemleri gündem etmektedir.

23 Kasım 1972 tarihinde Kamu Ağaçlandırmaları ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Kararnameler, 1972). Buna göre kurumların yapacakları çalışmalar protokolle tespit olunacak ve tüm işlemler işbirliği içinde gerçekleşecektir. Yönetmeliğin 18. Maddesine göre orman teşkilatının önereceği ağaçlandırma sahalarının birinde ağaç bayramları kutlanacaktır. 19. Maddeye göre ise orman haftası içerisinde okul ve kırsalalarda ormancılık konularında programlar yapılacaktır.

Geçmişte yaşanan kaliteli fidan sorunu 1950'li yıllardan sonra bertaraf edilmiş ancak kurumlar arası işbirliği sorunu devam etmiştir. Bu yönetmelikle birlikte koordinasyon ve eşgüdüm sorunu çözülmüştür. Törenlerin ağaçlandırma sahalarında yapılacak olması ayrıca bir avantaj sağlamış, bakım ve tamamlamalar uzman ekiplere bırakılmıştır. Haliyle başarısız olma riski çok düşük seviyelere inmiştir. Bu tarihten sonra orman haftası ve ağaç bayramları, hafızalarda farkındalık oluşturma arayışına bürünmüştür.

Eskişehir'de 1973 yılında çok sayıda öğrencinin katılımıyla Kocakır ağaçlandırma sahasında ağaç bayramı yapılmıştır. Diğer törenlerden farklı olarak bu törende ambalajında ormanla ilgili atasözleri içeren şekerler dağıtılmıştır (Eskişehir, 1973, 1

Nisan). Kocakır ağaçlandırmaları başarılı olmuş bugün itibarıyla bir kısmı Kent Ormanı bir kısmı ise Osmangazi Üniversitesi sınırları içerisinde kalmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. Yılı kutlamaları, ağaç bayramlarına da yansımıştır. 1973 yılında yapılan törenlerde kuruluş teması öne çıkmıştır. Örneğin Kahramanmaraş merkez Karacasu Kapıçam'da ağaçlandırılacak saha, Cumhuriyet Ormanı olarak planlanmış ve ilk fidanlar ağaç bayramında dikilmiştir. Törene TRT haber ekibi ve TRT Çukurova Radyosu gelmiştir (Kahramanmaraş, 1973, 1 Nisan). Bu sahalar bugün şehir ormanı ve tabiat parkı olarak hizmet vermektedir.

1975 yılı Adana'da Kamu Ağaçlandırma Kurulu toplantısında önemli kararlar alınmıştır. Adana merkez için orman haftasının Şubat ayında yapılması kararlaştırılmıştır. Yüksek rakımlarda yer alan ilçeler için yöresel takvim belirleme yetkisi verilmiştir. Çukurova Üniversitesi kampüs ağaçlandırmaları ağaç bayramlarıyla birlikte yapılacaktır. Milli Eğitim Müdürlüğünce okullarda orman temalı resim, şiir ve kompozisyon yarışmaları düzenlenecektir. Müftülük ise ağaç ve orman yetiştirmenin yararları konusunda vaaz ve hutbelerde nasihatte bulunacaktır.

70'li ve 80'li yıllarda kutlamalar sadece ağaç bayramı ile sınırlı kalmamış bilakis Orman Haftası kapsamında her gün değişik program yapılmasına özen gösterilmiştir. Kitle iletişim araçları kullanılarak orman ve ormancılık tanıtılmıştır. Propagandaya önem verilmiştir.

24 Nisan 1983 tarihli Milliyet gazetesinin Anlamlı Günler köşesinde bir okur, ağaç bayramının yalnız bir veya birkaç ağaç dikmek olmayacağını, mevcut ağaçların kaynağı olan ormanlarımızın bakımı ve ıslahını da yapmak bir ağaç dikmek kadar eşdeğerdir olduğunu ifade etmiştir (Anlamlı Günler, 1983, 24 Nisan). Vatandaşın bu yorumuyla beraber bir asırdan fazladır kutlanan ağaç bayramlarının amacına ulaştığı söylenebilir. Vatandaş bir adım daha öteye giderek ormanlara sahip çıkmanın gereği olarak ormanlara bakım yapmak ve orman köylülerine her türlü desteği vermek gerektiğinin altını çizmektedir. Şekil 3.25'de dikimleri 1986 yılında ağaç bayramı ile başlamış olan Bolu Gerede ağaçlandırma sahasının önceki ve sonraki fotoğrafları görülmektedir.

İstanbul'da 1986 yılı orman haftası etkinliklerinde farklı bir etkinlik olarak orman koşusu yapılmıştır. Dört kategori düzeyindeki yarışmalara, 20 kulüpten 177 sporcu katılmıştır. Koşu sonucunda, Genç kızlardan (2.000 m): Öznur Dursun (Beşiktaş),

Büyük kızlardan (3.000 m): Arzu Sungur (Şişe Cam), Genç erkeklerden (5.000 m): Nurali Eycan (Tekel) ve Büyük erkeklerden (6.500m): Mehmet Kuş (Galatasaray) yarışmayı kazanmıştır (Orman Bayramı, 1986, 24 Mart). Ertesi yıl ise koşunun yanında Arçelik, Galatasaray, Güneş Sigorta ve İstanbul Üniversitesinin bayan voleybol takımının katıldığı dördümlü turnuva yapılmıştır (Orman Koşusu, 1987, 12 Mart). Görüldüğü üzere geçmiş yıllarda ana teması ağaç bayramı olan orman haftası kutlamaları 80'li yıllardan sonra özellikle büyükşehirlerde değişik bir boyut kazanmıştır.

Bu gelişmeler ışığında Orman Genel Müdürlüğü, Ağaç Bayramı Yönetmeliğini son olarak 1996 yılında güncellemiştir. Yönetmelik orman haftası kutlamalarını, toplumun geniş bir bölümüyle paylaşmak için, doğa ve çevre koruması ile ilgili çalışmalar yapan vakıf, dernek ve kooperatif başkanlarını ve ildeki muhtarlar derneği başkanını kutlama kuruluna dahil etmiştir.

Şekil 3.25 : Bolu Gerede 1986 yılı ağaç bayramı ve aynı yerin güncel görüntüsü (OGM Arşivi).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 21 Aralık 2012 tarihli 67/200 sayılı kararı ile 21 Mart gününü Uluslararası Ormancılık Günü olarak kabul etmiştir. Karar gerekçe olarak FAO'nun 25 Kasım 1971 yılındaki tavsiye kararı ve Genel Kurulun 2006 ile 2011 görüşmeleri temel alınmıştır. Üye ülkeler arasında çeşitli tarihlerde, yerel düzeyde ve birbirinden bağımsız olarak kutlanan ormancılık günleri bu karar ile birleştirilip uluslararası boyut kazandırılmıştır. Karara göre bu tarihte başta fidan dikimi olmak üzere toplum üzerinde farkındalık oluşturacak sanat, fotoğraf ve film gibi kutlamaların yanında sosyal medya faaliyetlerin de yapılması istenmiştir.

İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü 2017 yılında “Engelsiz Orman” sloganıyla engellilere yönelik ağaç dikim etkinliği yapmıştır. Yine 2018 yılında “Doğa Renksiz Kalmasın” projesiyle görme engelliler yönelik benzer bir etkinlik yapmıştır (Şekil 3.26).

Şekil 3.26 : Görme engelli öğrenci sözlü destekle fidan dikiyor (OGM Arşivi).

7 Kasım 2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile her yıl 11 Kasım'ın “Milli Ağaçlandırma Günü” olarak kutlanması kabul edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı, 11 rakamını baz alarak 11.ayın 11.günü saat 11.11'de 11 milyon fidan toprakla buluşturma kararı almıştır. Bu kapsamda birçok lokasyonda törenler yapılmıştır. Ayrıca Çorum'da farklı bir etkinlik yapılmış ve 3 bin kişi bir saat içerisinde 303 bin

150 fidanı dikmeyi başarmıştır. Bu yarış aynı zamanda bir saatte en fazla fidan dikme dünya rekoru kazandırmıştır. Rekor, Guinness tarafından tescil edilmiştir (Şekil 3.27).

Şekil 3.27 : Sertifika töreni (OGM Arşivi).

Ancak Milli Ağaçlandırma Günü'nün ülke genelinde aynı tarihte kutlanması uzmanlar arasında yeni tartışmalara neden olmuştur. Benzer bir tartışma 1928 yılında İstanbul'da yapılacak ağaç bayramları için yaşanmıştır. Tartışmanın ana konusu, fidan dikimi için gereken iklim şartlarının ülkenin her yerinde aynı olmadığı yönündedir.

3.4 Ağaç Bayramına Yönelik Mevzuat Çalışmaları

3.4.1 Osmanlı Dönemi mevzuat çalışmaları

Ülkemizde ağaçlandırma yapılması ile ilgili ilk mevzuat 1840 yılında yürürlüğe giren 22 maddelik Orman Layihasının 17. Maddesinde “Genç ağaçların uzun ve güzel olması için etrafındaki dalların reisler tarafından koruculara ayklatıp ormanların açık olan yerlerine, ilkbaharda reis ve korucular fidan diktirmeli ve tohum ektirmeli ki yavaş yavaş orman dolsun.” şeklinde hüküm yer almıştır. Ancak layihanın ömrü uzun sürmemiş ve 11 ay sonra yürürlükten kaldırılmıştır (Kılıç ve Ok, 2019). Devamında çıkarılan mevzuatlarda (1858 tarihli Arazi Kanunu, 1862 tarihli İkinci Orman Layihası ve 1870 tarihli Orman Nizamnamesi) ağaçlandırma veya ağaç bayramlarıyla ilgili maddeler yer almamıştır.

1913 yılında göreve gelen Ticaret ve Ziraat Nazırı Mehmet Celal Bey ilk iş olarak mevcut ormanları tahribattan kurtarmak ve çıplak alanları ağaçlandırmak için kolları sıvamıştır. Bu kapsamda 19 Şubat 1913 tarihinde “Orman Yetiştirilmek Üzere Vilayete Yazılan Tahriratı Umumiye” isimli bir belge hazırlanarak tüm vilayetlere

gönderilmiştir (Orman Yetiştirmek, 1913). Belgede, ormanların kötü muameleye maruz kaldığını ve bunun sonucu olarak erozyon ve sel baskınlarının yaşandığını, halkın tezek yaktığını ve bilakis bu organik gübrenin tarımda lazım olduğu ifade edilmiştir. Çözüm olarak her yerleşim yerinde üç beş dönümlük sulanabilir arazi ayrılarak fidanlık kurulması ve masrafların da karşılanması istenmiştir. Orman Umum Müdürlüğü tarafından köy ve kasabalarda orman yetiştirilmesi için “Orman Yetiştirmek Usulü” isimli talimat kitapçığı basılarak dağıtımı sağlanmıştır (Anonim, 1913).

Ayrıca bu talimat ile yetinilmeyip ağaçlandırma, fidanlık ve ağaç bayramı için kanun teklifi verilmiştir. Kanun taslağında her Osmanlı vatandaşının senede beş fidan dikmesi veya diktirmesi istenmiştir (Ağaç Garsı, 1913, 18 Şubat). Avusturyalı gazeteci Hertl (1917, 16 Mart), Mehmet Celal Bey’in Amerika örneğinden hareketle ağaç bayramlarını kanunlaştırmak istediğini yazmıştır. Ancak Mehmet Celal Bey’in kısa süren bakanlık görevi sebebiyle ağaç bayramı kanunlaşmamıştır.

Aynı tarihlerde Hoca Ali Rıza Efendi tarafından hazırlanan ve yürürlüğe girmeyen Orman ve Mera Kanun taslağında ağaç bayramlarıyla ilgili hükümler mevcut değildir (Kutluk, 1967). 1918 senesinde Alman uzman Veith’in hazırladığı orman kanunu taslağında da ağaç bayramlarıyla ilgili madde bulunmamaktadır (COA.DH.UMVM.150.26). Aslında Veith, ağaç bayramlarına önem veren bir uzman olduğu halde kanun taslağında ağaç bayramlarına yer vermemesi düşündürücüdür. Muhtemelen ağaç bayramlarının kanunla değil sivil bir anlayışla yapılmasını istemiştir.

3.4.2 Milli Mücadele Dönemi mevzuat çalışmaları

Milli Mücadele Dönemi’nde Büyük Millet Meclisi İcra Vekiller Heyeti imzalı 197 maddelik orman kanun taslağı hazırlanmış ve 27 Eylül 1922 tarihinde meclise sunulmuştur. Taslağın 11. bölümünün 135-143 maddeleri ağaçlandırmaya ayrılmıştır. Ancak taslağın bu bölümünde veya başka bölümlerinde ağaç bayramıyla ilgili hükümlere rastlanılmamıştır (CCA.5.26.8). 1923 yılı Ocak ayında toplanan İzmir İktisat Kongresinde ağaç bayramları yapılması hususunda tavsiye kararı alınmıştır. Bu duruma göre ağaç bayramları kanunla değil sivil inisiyatifle kutlanması istenmektedir.

3.4.3 Cumhuriyet Dönemi mevzuat çalışmaları

Cumhuriyete giden yolda İzmir İktisat Kongresi yapılmış ve meclis 4. dönem olarak 1 Mart 1923 Perşembe günü açılmıştır. Açılış konuşması Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında, 250 maddelik yeni bir orman kanununun uzmanlarca hazırlandığını ve meclise takdim edildiğini söylemiştir (TBMMZC, 1923).

Cumhuriyet 29 Ekim 1923’de ilan edilmiş ancak meclis henüz yeni bir orman yasası çıkaramamıştır. Yürürlükte bulunan 1870 tarihli Orman Nizamnamesi günün şartların göre çok geri kalmış olduğu için yeni bir yasanın hazırlıklarına devam edilmiştir.

Ziraat Vekaleti 11 Haziran 1341²⁷ tarihli Ceride-i Havadis gazetesinde “Ormanlarımızın Hüsn-ü Muhafazası ve Yeniden Teşcir ve Teksiri” isimli bir tamim yayınlamıştır (Tamimler, 1925, 11 Haziran). Dört maddeden oluşan talimatta Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşlettirilmeleri hakkındaki kanun kapsamında mukaveleli ormanlarda açılmış veya seyrekleşmiş yerlerin derhal ekim veya dikim yoluyla ağaçlandırılması istenmektedir. Orman memurlarından ağaçlandırılacak sahalara için ayrıntılı cetvel ve kroki hazırlayarak vakit kaybetmeden çalışmalara başlanması talimatlanmıştır. Hayvan zararlarını önlemek için tedbirler alınması ve ağaçlandırılmış yerlerin titizlikle korunması istenmiştir. Ancak talimatta fidanların veya tohumların nasıl ve nereden temin edileceği belirtilmemiştir. Muhtemelen talimatın çıkış amacı mukavele ile işletilen yerlerin tahrip edilmemesi için dolaylı bir önlem gibi durmaktadır. Zira ormanda açma veya seyrekleşme olduğu takdirde orman memuru gerekli belgeleri hazırlayacak, ekim ve dikim yoluyla ağaçlandırma yapılacak ve bu çalışmalar başmüdür veya müfettişler tarafından kontrol edilecektir.

Siverek Mebusu Kadri Ahmet Bey ve arkadaşları, 24 Aralık 1925’de ağaçlandırma için müstakil bir kanun teklifi vermiştir. Teşcir isimli 2/516 numaralı teklif, 7 Haziran 1926 tarihinde meclis gündemine alınarak görüşülmüştür (TBMMZC,1926).

Kürsüye gelen Kadri Ahmet Bey kanunun hazırlanma gerekçesini şu şekilde anlatmıştır:

Arkadaşlar, zannedersem beş altı satırlık gerekçe metninde bu kanunun niçin düşünüldüğünü ve ne için teklif edildiğini arz etmişimdir. Binaenaleyh teklifim üç dört encümeden geçerek,

²⁷ Miladi takvime göre 11 Haziran 1925.

düzeltilmiş ve uygulanması mümkün olan yönleri düşünülmüş ve son olarak Dahiliye Encümeninin görüşü müzakere edilmektedir. Bazı arkadaşlar biz ağaçları kesmek mecburiyetindeyiz gibi söz söyledi. Bazıları da uygulanması mümkün değildir dediler. Nasıl oluyor ki; Beyefendiler bundan evvel bizden ayrılan birçok memleketlerde, orada görev yapan arkadaşlarımız bilirler ki, çöl denilecek bazı yerler vardır ki Konya, Ankara ve Kırşehir gibi yerlerden daha yeşillik ve daha güzel manzara arz eder. Oralar buralardan daha susuzdur. Bu arz ettiğim yerler oralardan daha sulu olduğu halde ağaçsız bir manzara teşkil etmektedir. Ağaç yetiştirmek hususunda tok durmak ne dereceye kadar doğru olur bilemem, Ziraat Encümenine tekrar iade edilsin pekâlâ... Fakat Ziraat Encümeni düşünülmüş, taşınmış uygulanması mümkün olan şeyleri buraya yazmış. Rasih Beyefendi arkadaşımız çok endişe ettiler. Fakat bu kanun teklif edileli üç ay oldu. Encümene lütfen teşrif edip aydınlatabilirdi ve istifadeye değer güzel fikirlerinden encümen de faydalanırdı.

10-15 arkadaşın uygun gördüğü ve buraya yazdığı bir kanunu, uygun değildir ve tatbik edilmez diyerek reddetmek doğru değildir. Bunu ivedilikle teklif etmekteki amacımız önümüz sonbahardır. İlbahara kadar hazırlıklar yapılır ve gelecek sene başlanır ve dikilir. Arkadaşlar tarafından fidan nasıl dikilecek, kim dikecek gibi sorular soruluyor, bu sorulara rağmen aşağıdaki maddeleri okumadıkları anlaşılıyor. Zannedersen bunun noksanı yoktur (belediyeler yapsın sesleri). Bunun aslında belediyesi vs. yoktur. Memleketin her yerinde bize orman lâzımdır. Yalnız süs bahçesi lâzım değildir. Bu kanun teklifimi orman için arz etmişimdir. Memleketin havasını ve sağlığını düzenlemek için arz edilmiştir. Encümendeki arkadaşlar bunu belediyelerde olsun istemişler, tarafımdan arz edilen kanun teklifini tetkik ve değerlendirecek olursanız görürsünüz ki teklifim herkes içindir. Hatta şimdi askerleri de ayrı tutmamak için bir önerge verdim. Onların da buldukları garnizonlar dahilinde gösterilecek yerlere ağaç dikmeleri kapsamlı bir vatan görevi gibi düşünülmüştür. Arzu buyurursanız kabul edersiniz, arzu etmezseniz büsbütün reddedilir. Ve memleketimizde çöl halinde kalır.

Kadri Ahmet Bey iki konu üzerinde durmaktadır. Birincisi, yakın bir zamana kadar bizim topraklarımız olan yerlerin iklim şartları daha kötü olmasına rağmen kısa sürede yeşile büründüğünü bizde ise ihtiyacımız yokmuş gibi tok durulmasını anlamadığını söylemiştir. Antalya Mebusu ve Encümen üyesi Rasih Bey'in kanun teklifi hakkındaki endişesinin gereksiz olduğunu vurguladıktan sonra Rasih Bey'in Encümene gelip bilgi vermesi gerektiği halde gelmediğini söyleyerek ince bir şekilde eleştirmiştir. Diğer bir taraftan kanunun çıkması için niçin acele edildiğini açıklamaya çalışmıştır. Konuşma esnasında belediyeler yapsın gibi itirazların duyulması ise durumun zorluğunu göstermektedir. Halbuki Kadri Ahmet Bey, ağaçlandırma çalışmalarını herkes tarafından sahiplenmesi gereken vatan görevi olarak görmektedir. Kadri Ahmet Bey bunları yapmazsak memleket çöl olmaya mahkum olacaktır uyarısıyla konuşmasına son vermiştir.

Kadri Ahmet Bey ve arkadaşlarının hazırladığı kanun teklifinin metni şöyledir:

Memleketin uğramış olduğu ihmaller arasında ormanların tahribi ve ağaçlandırmaya gerekli önemin verilmemesi vardır. Bu yüzden muhtelif iklimlere sahip vatanımızda mevsim ve yetiştirme şartlarının zorluğu yanında kuraklığın devamı neticesinde kaliteli ürün alınamaması tarımımızın mahvına sebep olmaktadır.

Bundan başka ormansız yeşilliksiz kalmış olan birçok bölgemiz çöl manzarası göstermekte ve insanların sağlığı üzerinde pek acı tesir bırakmaktadır. Bu sebeptendir ki yeni baştan ekim ve dikimle ağaçlandırma yapmalıyız. Yani her gün sobalarımızda imha ettiğimiz ormanların, sanayiide ve inşaatta kullandığımız odun hammaddesini karşılamak fikriyle gerekli tedbirleri almazsak ileride yapılacak masrafın ve çekilecek sıkıntılarında fayda vermeyeceği ve milli servetin önemli bir kısmının da dışarıya çıkmasına sebep olacağımızı hakka yemin ederek şimdiden acil ve esaslı tedbirleri almaya mecbur olacağımızı arz ediyorum.

Ancak ağaçlandırma konusu ormanlardan faydalanan herkes tarafından karşılanacak genel ve ciddi bir görev olmalıdır. Kapsamlı bir vatan vazifesi olduğu için hükümet ve belediyelerin halihazırdaki gayreti kısa sürede istenen orman zenginliğini sağlamayacak ve buna bağlı yağmur yağmayacağı için tarımsal üretim olmayacaktır. Her sene yapılan kesimlere karşı bir tedbir alınmış olamayacaktır. Vatanımızın temiz havasını, manzarasını ve tarımsal kabiliyetini özellikle sulama açısından bakarak miktarını birkaç misli daha artırmak ve bunu kısa sürede başarmak için millet arasında bir ağaç bayramı oluşturmak ve bu vesile ile genel kollların gücünden faydalanmak amaca ulaşmak için yeterli gibi düşünülmüştür (CCA, 3.15.3).

Kanun teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 12 Aralık 1926 tarihli 17. oturumda görüşülmüş ve Layiha Encümeni'ne gönderilmiştir. Layiha Encümeni'nden sonra Ziraat Encümeni'ne havale edilmiş fakat Kadri Bey bu aşamada teklifini geri alarak bazı tadilatlar yapmıştır. Daha sonra 3 Ocak 1927 tarihli 20. oturumda kanun teklifi tekrardan görüşülmüştür. 6 Ocak 1927 tarihli 21. oturumda son olarak Dahiliye ve Ziraat Encümeni'ne gönderilmiştir.

Kadri Ahmet Bey'in düzenleyip tekrar encümene gönderdiği kanun teklifinin maddeleri şunlardır:

Madde 1- Kasaba ve şehirlerin, belediye sınırları dışında gerekli görülen yerlerde orman kurmak üzere her sene iklimin durumuna göre bir günü o bölgenin ağaç bayramı günü olarak tespit ve ilan olunur.

Madde 2- Gerek ağaç bayramı gününün tespiti gerekse ağaçlanacak orman mahali ile bunun için gerekli fidan, çelik ve tohumun miktarının tayini ile tedarik edilmesi, ekim ve dikim yönteminin tespiti özel olarak oluşturulacak özel kurul tarafından kararlaştırılır. Bu karar ağaç bayramı gününden dört ay evvel alınır ve onaylanması için Ziraat Vekaletine arz olunur.

Madde 3- Özel kurul o yerin en büyük mülki amirinin veya vekilin başkanlığında toplanarak Orman ve Ziraat Müdürü veya memurlarıyla Ziraat Odası ve Vilayet Encümeni'nden seçilmiş birer üyeden oluşur ve bu şekilde görev yapar.

Madde 4- Ağaç dikme bayramı günlerinde silah altında bulunmayan hasta ve malul olmayan 16 yaşından 40 yaşına kadar Türk uyruklu her erkeğin özel kurul tarafından gösterilmiş olan yere tekniğe uygun şekilde en aşağı üç ağaç dikmeye mecburdur. Bu mükellefiyeti yapamayacak olanlar özel kurulun kararıyla tespit edilen bir yevmiye bedelini ağaç vergisi olarak bayramı gününden evvel söz konusu kurula ödemeye mecburdur. Ağaç dikme gününde mükellefiyetini nakden veya bedenen veyahut özel bir bedel ile ödememiş olanlardan Tahsili Emval (Amme Alacaklarının Tahsili) Kanununa göre iki yevmiye bedeli bir meblağ alınarak özel kurul tarafından aynı amacı uygun olarak sarf olunur. Bu şekilde biriken meblağ Ziraat Bankasına emaneten tevdi olunur.

Madde 5- Ağaç bayramı günlerinde ekilecek tohumu ve dikilecek fidanı veya çelikleri yetiştirilmek üzere Özel İdare tarafından bütçeye bir fidanlık tesisi bölümü eklenecektir. Ziraat Vekaleti de fidan ve tohum veya gerekli görülen yardımlarla işbu teşebbüsü takviye eder. Bu ağaççıkların muhafazası ve hayatlarının sürdürülmesi Özel İdare'nin görevlerinden olup jandarma, köy bekçisi ve köy ihtiyar heyetinin nezaret ve muhafazasına terk olunur.

Madde 6- Ağaç dikilmiş ve tohum ekilmiş yerleri tahrip edenler, tahribine sebep olanlar, fidanları kıranlar ve fidanları söken veya söktürenlerden tazminattan başka ayrıca yirmi liradan elli liraya kadar nakdi cezaya hüküm ve istifa olunur.

Madde 7- Bu kanunların uygulanması Dahiliye ve Ziraat Vekaletlerinin iştirakiyle bir talimatname tanzim olunur.

Madde 8- İşbu kanun yayımlandıktan sonra yürürlüğe girer.

Madde 9- İşbu kanunun hükümlerinin uygulanmasında Dahiliye ve Ziraat Vekaletleri görevlidir (CCA, 3.15.3).

Kadri Ahmet Bey'in kanun teklifi, 11 Şubat 1928 ve 3 Mayıs 1928 tarihli oturumlarda İktisat Vekilinin yakında yeni bir orman kanununu meclise sunacağı gerekçesiyle askıya alınmıştır (TBMMZC, 1928). İktisat Vekilinin önceliği 1870 tarihli Orman Nizamnamesini yürürlükten kaldırmak ve yerine çağdaş bir orman kanunu getirmektir.

Ancak Kadri Ahmet Bey'in teklifinde ağaçların aşırı korunacağı ve ağaç kesiminin engelleneceği endişesi ve uygulanması mümkün olmayacak kanun teklifinin belediye hizmeti dahilinde görülmesi isteği ciddi direnç oluşturmuştur. Bununla birlikte 16-40 yaşları arasındaki erkeklerin en aşağı üç fidan dikme zorunluluğu ve yapılmadığı takdirde parasal ceza verilmesi gibi maddelerin varlığı teklifin reddedilmesinin ana sebebi olmuştur.

Alman uzman Bernhard'ın katkılarıyla 1937 yılında 3116 Sayılı Orman Kanunu yürürlüğe girmiştir. Cumhuriyet rejiminin genel anlayış ve karakterine uygun ormancılık 3116 sayılı Orman Kanunu ile başlamıştır (Gülen ve Özdönmez, 1981). Kanunun 84 ve 85. Maddesi ağaç sevgisi, fidan dikimi ve ağaç bayramlarıyla alakalı olarak düzenlenmiştir.

Madde 84: Ağaç sevgisini körpe ve genç dimağlara kuvvetle aşılacak için bütün ilk ve orta mekteb talebelerile askerlere ağaçların faydalarını zihinlere yerleştirecek dersler okutturulması, bahçeleri müsaid ise mekteb ve kışlalarda her yıl ağaç diktirilmesi ve bunların korunması için Ziraat Vekâleti ile birlikte Millî Müdafaa ve Maarif Vekâletleri bir program hazırlayıp tatbik ederler.

Madde 85: Her vilayette valiler senenin muayyen mevsiminde ağaç bayramı tertip etmekle mükelleftirler. Bu bayramlarda her vatandaş avlusuna, yol kenarlarına, boş yerlere ağaç dikmeye ve bunları koruyup yetiştirmeğe davet olunur. Fazla ağaç yetiştirenlere mükâfatlar verilir. Bayramın ne zaman başlayacağı, kaç gün devam edeceği ve ağaç yetiştirenlerden kimlere ne miktar mükâfat verileceği vilayet idare heyetlerince tespit ve ilân edilir. Hususî idareler, belediyeler, köy ihtiyar heyetleri bu bayramlar için lüzumu olacak fidanları ve verilecek mükâfatı temin ve tedarik ederler. Ziraat Vekaletinin fidanlıklarından da mümkün mertebe istifade olunur.

Ağaç bayramlarının ülkemiz gündemine girdiğinden beri yapılmak istenen ve arzu edilen konular 84. Madde sayesinde kanun kapsamına alınmıştır. Böylece ağaç sevgisi, fidan dikimi ve bakım işleri Eğitim ve Savunma Bakanlıklarıyla ortak programlar çerçevesinde yapılacaktır.

Mehmet Celal ve Kadri Ahmet beylerin ağaç bayramı konusundaki mücadeleleri olumlu sonuç vermiş ve nihayet 85. Madde ile kanunlaşmıştır. Ayrıca Kadri Ahmet Bey'in teklifinde yer alan cezalandırıcı hükümler gitmiş bunun yerine davet edici, teşvik edici ve mükafatlandırıcı bir anlayış gelmiştir.

Ormanların korunmasını ve devlet eliyle işletilmesini öne alan 3116 Sayılı Orman Kanunu ile ormanları devletleştiren 1945 tarihli 4785 Sayılı Kanun toplumda ciddi huzursuzluklara neden olmuştur. Ormanların sürdürülebilir bir şekilde yönetmek amacıyla 1950 yılından sonra yeni bir orman kanunu çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda 6831 sayılı Orman Kanunu 31 Ağustos 1956 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3116 Sayılı Orman Kanunununda ağaç bayramıyla ilgili maddeler var iken 6831 sayılı Kanunda ağaç bayramları açıkça zikredilmemiştir. Sadece 84. Madde kendisini korumuş ve yeni kanunda biraz geliştirilerek 62. Madde olarak çıkmıştır.

Madde 62: Ağaç sevgisini yurtta yaymak, kökleştirmek için filim göstermek, afiş ve broşürler neşretmek suretiyle Orman Umum Müdürlüğünce propaganda yapılması ve bütün ilk ve orta mektep talebeleriyle askerlere ağaçların faydaları hakkında dersler okutturulması, bahçeleri müsait ise mektep ve kışlalarda veya civarında bu maksat için tahsis edilecek sahalarda her yıl ağaç diktirilmesi ve bunların korunması için Ziraat Vekaletiyle birlikte Milli Müdafaa ve Maarif vekaletleriyle Başvekalete (Başbakanlık) bağlı alâkalı umum müdürlükler bir program hazırlayıp tatbik ederler.

Yurtta ağaç sevgisini yaymak amacıyla, sahaları uygun olan okul kışla ve kamu kuruluşlarıyla birlikte her yıl ağaçlandırma yapmak için 1972 yılında "Kamu Ağaçlandırmaları ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği" Resmi Gazete'nin 23 Kasım 1972 tarihli sayısında yayınlanmıştır. 6831 sayılı Orman Kanununun 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66 ve 67. maddeleri dikkate alınarak işbu yönetmelik hazırlanmıştır. Özellikle 65. madde hükümlerine göre temin edilebilecek fidanlarla, hazırlanacak plan ve program esasları dairesinde her yıl ağaçlandırma yapılması, korunması ve bu amacın gerçekleşmesi için ilgili Bakanlık ve kuruluşların işbirliği yapması istenmektedir. Ayrıca her yılın ilkbaharında, yörenin iklim koşullarına göre tespit edilecek bir

haftanın orman haftası olarak ilan edilmesi ve bu hafta içerisinde uygun olan ağaçlandırma sahasının birinde ağaç bayramı yapılması talep edilmektedir. Bu süreçte okullarda resim, şiir, afiş, slogan, kompozisyon vb. yarışmaların düzenlenmesi ve dereceye girenlerin ağaç bayramında ödüllendirilmesi tüm etkinliklerin TRT başta olmak üzere kitle iletişim araçlarıyla duyurulması önerilmektedir.

1996 yılında mevcut yönetmelik “Orman Haftası ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği” ismiyle güncellenmiştir. 22 Ağustos 1996 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan yönetmeliğin amacı, orman ve ağaç sevgisini artırmak; Orman Haftası, Ağaç Bayramı ve Dünya Ormancılık Günü kutlamalarına katılacak kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler işbirliğinin yapılmasını sağlamaktır. Bir önceki yönetmelikle karşılaştırıldığında başlıktaki Kamu Ağaçlandırmaları yerine Orman Haftası ibaresi gelmiştir. Ayrıca 1972 yılında FAO tarafından kutlanması tavsiye edilen Dünya Ormancılık Günü ibaresi yönetmelikte yer almıştır. Yönetmelik orman haftası kutlamalarını, toplumun geniş bir bölümüyle paylaşmak için, doğa ve çevre koruması ile ilgili çalışmalar yapan vakıf, dernek ve kooperatif başkanlarını ve ildeki muhtarlar derneği başkanını kutlama kuruluna dahil etmiştir. Bahsi geçen etkinliklerin düzenlenmesinde sekreteryaya görevi yerel ormancılık birimlerine verilmiştir.

Ayrıca ülkemizde ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarıyla orman sahasını ve ağaç servetini çoğaltmak, toprak, su ve bitki arasında bozulan dengeyi yeniden tesis etmek amacıyla 1995 yılında Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu çıkarılmıştır (Kanunlar, 1995). Kanunun isminde “milli” ve “seferberlik” terimlerin var olması erozyonla mücadelenin milli seferberlik ruhuyla sürdürüleceğini göstermektedir. Bu kanunun uygulanması için 1996 yılında yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmelikte, mücadele kapsamında kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişiliklerin yapacakları işler açıklanmıştır.

3.5 Ağaç Sevgisi İçin Yapılan Yayınlar

3.5.1 Osmanlı Dönemi’nde yapılan yayınlar

Osmanlı Dönemi’nde, ağaç bayramlarından bahseden ilk yayın 1906 yılında Servet-i Fünun dergisinde Ağaç Şenlikleri ismiyle yayınlanmıştır.

Makelede ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan zararların yeniden orman yetiştirmekle bertaraf edileceği ve bunun da birkaç yolu olduğu söylenmiştir. Özellikle

öğrencilere ormanların faydasını anlatmak ve orman sevgisini gönüllere işlemek gerektiği hatırlatılarak, Amerika’da ve sonra Avrupa ülkelerinde ağaç şenlikleri yapıldığı bahisle evlilik, doğum ve yaş günleri gibi özel günlerde ağaç dikilmesinin adet olduğu yazılmıştır. Ayrıca Amerikalı gazeteci Morton’un öncülüğünde “yevmi eşcar” yani ağaç günü kutlandığı hatta bu adetin (uygulamanın) çeşitli Avrupa ülkelerinden örnek aldığından bahsetmektedir.

1914-1919 yılları arasında ülkemizde Ticaret ve Ziraat Nezareti Orman Müşaviri olarak görev yapan Veith, ormanların faydalarını anlatan Fevaaid isimli bir makale hazırlamıştır. Söz konusu makale 13 Aralık 1915 tarihli Ticaret ve Ziraat Nezareti Mecmuası’nın 55-57 sayılarında yayımlanmıştır. Almanca rapor Mübahat Bey tarafından dilimize tercüme edilmiştir (Kılıç, 2020). Veith makalenin sonuç bölümünde:

Bunun için Türk halkına uygun araçlarla ormanların önem ve faydalarının anlatılması gerektiğini, en başta okullarda çocukların kitaplarına masallar, fıkralar konmasını önemle tavsiye etmiştir. Daha büyük yaştaki gençlere ise ormanlara karşı bir sevgi oluşturmak için orman gezileri, kendilerine diktirilecek ağaçların yine kendileri tarafından muhafaza ettirilmesi, ormanlar yakınında eğlence alanlarının yapılmasını istemiştir.

3.5.2 Milli Mücadele Dönemi’nde yapılan yayınlar

3.5.2.1 Ağaç Dikelim isimli kitap

Ağaç Dikelim kitabı Halkalı Ziraat Mektebi Alisi hocası Ali Rıza Bey (Erten) ile Ahmet Tevfik Bey (Göymen) tarafından hazırlanmıştır. Kitabın yazılmasındaki asıl amaç ağaç ve orman sevgisinin uyandırmak ve okullarda bunun için kulüp vb. teşkilat kurulmasını sağlamaktır. 12 Mart 1923 tarihinde başlayan üç günlük İstanbul ağaç bayramlarında her öğrenciye 16 sayfalık söz konusu kitapçık dağıtılmıştır. Kitapçığın giriş kısmında Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya ait tebrik telgrafi mevcuttur.

“Ağaç bayramınızı kutlarım. Hayata ait her teşebbüs vatanın kurtuluş ve refahına yönelik bir adımdır. Müteşebbisleri takdir ederim.”

Devamında “On ağaç dikmeyen bir ağaç kesmemeli” uyarısı dikkat çekmektedir.

Ağaç yetiştirmekle ilgili İslam Peygamberinin Hadis Şerifleri eklenmiştir. Ayrıca ağaç ve orman hakkında başkaca söylenmiş güzel ve özlü sözlere yer verilmiştir.

Kitapçık içerisinde, ağaç nedir ? köyde ağaç, evde ağaç, kırdan ağaç dağlarda ağaç ve ormanlar, ormanların iklim üzerine tesiri, ormanların yağmur üzerine tesiri, ormanların kaynak suları üzerine tesiri, ormanların sel ve taşkın üzerine tesiri, ağaçların çoğaltılması ve ormanların güzelleştirilmesi gibi konulara yer verilmiştir.

Kitapçığın son bölümünde kurulması tavsiye edilen ağaç dernekleri için 14 maddelik örnek tüzük taslağı eklenmiştir.

Tüzük

Madde 1. (...) Mektebin muallimleri ve halihazır ve eski mezunları gaye ve maksatları aşağıda yazılı bir cemiyet tesis etmişlerdir.

1.1. Memlekette ağaçların çoğaltılması ile ormanların iyileştirilmesi ve korunması hususunda elbirliği ile çalışılmasını temin etmek

1.2. Ağaç ve ormanların sosyal, sağlık, sanayi, tarımsal menfaat ve faydaları hakkında halkı aydınlatmak. Bunlar için dersler konferanslar tertip etmek kitap ve kitapçık yayınlamak.

1.3. Ağaç yetiştirme yöntemlerini uygulamalı olarak halka öğretmek

1.4. Kuşların himaye ve korunması gerekliliğini halka anlatmak.

Madde 2. Cemiyet Üyeliği

Cemiyet üyeliği iki türdür: faal, fahri.

Faal üye, cemiyetin etkinliklerinde fiilen çalışan kişidir. Fahri üye ise bilhassa nakten yardım yaparak hizmet eden kişidir.

Madde 3. Himaye Heyeti

Cemiyet Himaye Heyeti aşağıdaki kişilerden oluşur.

1. Mahalli Maarif Müdürü
2. En büyük Orman Memuru
3. Mahalli en büyük Ziraat Memuru
4. Mahalli en büyük İdare Memuru

Madde 4. Yönetim Kurulu

1. Mektep Muallimlerinden bir kişi

2.Faal veya fahri üyelerinden üç kişi

3.Yine üyeden bir idari memur

Madde 5. Cemiyetin Gelirleri

1.Fahri üyelerin yıllık aidatları

2.Devlet yardımı

3.Diğer yardımlar

Cemiyete nakten olduğu gibi tohum, ağaç ve alet ve edevat gibi aynı yardımları da kabul eder.

Madde 6. Cemiyetin Kasadarı

Cemiyetin sorumlu bir kasadarı olacaktır. Kasadarın üyeden olması şart değildir.

Madde 7. Cemiyetin Çalışmaları

Cemiyet hükümetin ve arazi sahiplerinin müsaadesi ile devlet ve özel arazide ağaçların artırılması ve ormanların tesisiyle ilgili çalışmalar yapar

Madde 8. Cemiyetin İç Tüzüğü

Cemiyet çalışmalarını bir iç tüzükle idare eder.

Madde 9. Proje ve Rapor

Cemiyet her sene bir defa genel kurul yapar . Yönetim Kurulu bir senelik çalışmalar hakkında tanzim ettiği raporu ile gelecek sene için hazırlanan projeyi okur. Konular genel kurulda müzakere edilir ve karara bağlanır. Yönetim Kurulu çoğunlukla oluşturulur. Yeni yönetim kabul olunan projeyi uygulamakla sorumludur.

Aynı kişi ve yönetim tekrardan seçilebilir.

Genel Kurulun kabul ettiği rapor ve projenin birer suretleri ... ormanların idaresini üstlenmiş olan en yüksek makama takdim olunur.

Madde 10. Cemiyetin Giderleri

1.İdare memuruna maaşı

2.Kasadarı maaşı

3.Tohum, alet ve fidan satın alınması ve korunma giderleri

4.Faal üyelerden en çok hizmet etmiş iki kişiye mükafaat ve hediye giderleri

Madde 11. Oy Kullanma Hakkı

Oy kullanabilmek için 12 yaşını doldurmuş olmak gerekir. Bu yaşa gelmemiş üyeler görüş beyan ederler. Ancak oy kullanamazlar.

Madde12. Genel Kurul

Cemiyet genel kurulu en az senede bir defa toplanır ve harcamaları tetkik eder.

Madde 13. İstifa ve İhraç

Cemiyetin maksatlarına hizmet etmeyenler istifaya davet olunurlar. Cemiyet maksatlarına aykırı hareket edenler ihraç olunurlar.

Bu kararın verilebilmesi için beş üyenin vereceği öneri ile genel kurul tarafından verilir.

Madde 14. Cemiyetin Feshi

Herhangi bir sebeple cemiyet feshedilecek olursa cemiyetin eşya ve parası ... tevdi olunur.

Sonuç

Memleket için pek faydalı olan bu cemiyetlerin teşkiline biran evvel teşebbüs edilmesi aydın gençlikten özellikle temenni edilir.

3.5.2.2 Ağaç Dikmek ve Zeriyyatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia isimli kitap

Divanı Muhasebet Kontrol Memuru (Sayıştay Denetçisi) Ahmet Nazmi Bey sosyal hastalıklarımıza çare eserleri olarak sağlık, tarım, sanayi, sosyal ve ekonomik meselelere dair geniş yelpazede eserler hazırlamıştır. Eserlerini Emraz-ı İctimaiyemize Deva Küllüyatı (Sosyal Hastalıklarımıza Çare Eserleri) başlığı altında toplamıştır. Bu eserlerin birincisi, Ağaç Dikmek ve Zeriyyatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia isimli kitaptır. Bugünkü Türkçe ile tam karşılığı Ağaç Dikmek ve Tarım Yapmanın Dini ve Sosyal Faydaları ve Bu Konudaki Faydalı Bilgiler şeklinde tercüme edilebilir. Kitabın önemli bir bölümü ağaç, tarım, rızık, insanlığa faydalı olmak vb. konulardaki hadis şeriflerin Arapça ve Türkçe açıklamalarından oluşmaktadır. Kalan bölümlerinde ise ağaç yetiştirmenin sağlık, teknik ve sosyal faydaları, ağaççılık hakkında bazı bilgiler, ormanlardan nasıl faydalanılır, ormancılık, ağaç-orman, orman yangınları, ormanlarımızdan

faydalanmamız, ormanların faydası gibi başlıklar altında kısa bilgiler verilmiştir. 1923 yılında İstanbul'da basılan kitap toplam 62 sayfadan oluşmaktadır.

3.5.3 Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yayınlar

3.5.3.1 Ağaç Dikmek isimli kitap

1923 yılında Ahmet Nazmi Bey tarafından yayınlanan Ağaç Dikmek ve Tarım Yapmanın Dini ve Sosyal Faydaları ve Bu Konudaki Faydalı Bilgiler kitabı 1928 yılında genişletilmiş baskı olarak tekrar yayınlanmıştır. Yeni baskıda kitabın başlığı Ağaç Dikmek şeklinde kısaltılmıştır. Alt başlık olarak Ağaç dikmenin faydaları ve teknik yöntemleri yazılmıştır. Genişletme kapsamında Orman Müşaviri Veith'in 1915 tarihli Fevaid isimli makalesi kitaba eklenmiştir. Ayrıca meyve ağaçları konusunda geniş bilgiler verilmiştir.

3.5.3.2 Ağaç Sevgisi isimli kitap

Başvekalet Neşriyat (Başbakanlık Yayın) memuru Halim Baki Bey, halka ağaç sevgisini aşılacak amacıyla bir kitap çalışması yapmış ve Ağaç Koruma Cemiyetine hibe etmiştir (Ağaç Sevgisi, 1932, 27 Ocak). Halim Baki Bey'in Ağaç Sevgisi isimli kitabı 1933 yılında yayınlanmıştır.

Kitabın önsözü Gazi (Atatürk) Orman Çiftliği Müdürü ve Kastamonu Mebusu Tahsin Bey tarafından yazılmıştır. İkinci önsöz olarak Orman Umum Müdürü Bekir Bey şu satırları yazmıştır: "Halim Baki Bey'in yazıları tetkik edilmiş ve gerek metnlerinin fenni esaslara tevafuku, gerek mündericatinin vuzuh ve canlılığı her cihetten takdire şayan görülmüştür."

Kitapta ağaçların özellikler, faydaları, doğa ve toplum üzerine olan etkileri ve ekonomiye olan katkısı çok güzel şekilde anlatılmıştır. Orman Müşaviri Veith'in Fevaid makalesi yine bu eserde de yerini almıştır. Ünlü Şair-Yazar Necip Fazıl Kısakürek'in Hakimiyeti Milliye'de çıkan Söğüt isimli yazısı eklenmiştir. Eserde ağaç bayramları için özel bölüm ayrılmıştır (Halim Baki, 1933).

3.5.3.3 Diğer yayınlar

Orman Genel Müdürlüğü, orman haftasında yapılan etkinlikleri zaman zaman kitapçık şeklinde yayınlamıştır. Farkındalık oluşturmak için dereceye girmiş şiir, kompozisyon ve resimler kitapçıkta yer almıştır. Aynı şekilde Milli Eğitim Genel Müdürlüğü

okullarda dağıtılmak üzere benzer kitapçıklar hazırlatmıştır. Yine Diyanet İşler Başkanlığı ağaç ve orman sevgisini artırmak için yayınlar hazırlatmıştır. Dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Tural Kara Orduları ve Hedefleri isimli kitabında ağaçlandırma çalışmalarına yer vermiştir (Tural, 1964).

3.6 Ağaçlandırma İçin Kurulan Dernekler

3.6.1 Osmanlı Dönemi'nde kurulan dernekler

Osmanlı Dönemi'nde çevre, orman ve doğa için kurulan ilk dernek “Ada Çamlarını Muhafaza ve Teksir Cemiyeti” isimli kuruluştur. 1916 yılında kurulan derneğin isminden de anlaşılacağı üzere ana gayesi İstanbul civarında bulunan ada çamlarının bakımı, korunması ve artırılmasıdır. Kurucuları arasında Prens Abbas Halim, Defteri Hakan-i Nazırlığı (Tapu ve Kadastrodan sorumlu Devlet Bakanlığı) yapmış Ziya Paşa, Adliye Nazırlığı yapmış Necmeddin Molla Bey (Kocataş), Muhasebatı Umumiye (Sayıştay) Müdürü Faruk Bey, Saraylar Müdürü Sezai Bey, Ada Belediye Başkanı Anastaş, Ramiz Bey, Baytar Umum Müdürlerinden Cafer Fahri (Dikmen) ve Sinyosoğlu yer almaktadır. Cemiyetin, 1917 yılında yayınlanmış 55 maddelik tüzüğü mevcuttur (Kılıç, 2020).

3.6.2 Milli Mücadele Dönemi'nde kurulan dernekler

Ankara'da meclisin açılmasıyla birlikte Anadolu'nun şehir ve kasabalar ile çıplak mahallerin ağaçlandırılması için kanun teklifi hazırlanmıştır. Yerleşim yerlerinin en büyük mülkiye memurunun başkanlığında oluşturulacak olan ağaç derneklerinin bekasını ve faaliyetlerini temin zımında 27 Kasım 1920 hazırlana kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 5 Ocak 1921 tarihli oturumda okunup zabıtlara geçirilmiştir (CCA.185.275.1). Ardından Ankara'da bir ağaç derneği kurulmuştur. Amacı; meyveli-meyvesiz ağaçlarını artırmak ve bu suretle memleketin çıplak ova ve bayırlarını ağaçlandırarak sıhhat ve güzellik açısından büyük faydalar sağlamaktır. Ancak bu amacın önündeki en büyük engel dikilebilecek fidan kıtlığıdır.

Ankara'nın ağaçlandırılmasında çalışan dernek mensupları mecburen ağaçların çok olduğu yerlerden fidanları sökerek taşımış veya çelikten dikimler yapmıştır. Fakat Ankara'nın ağaçlandırılması için çok sayıda fidan gerektiği anlaşılması üzerine Ankara Ağaç Derneği kalıcı bir çözüm için fidanlık kurmayı düşünmüştür (Ağaç Dernekleri, 1921, 13 Mart).

Gazeteci Ahmet Celalettin (1921, 14 Mart), Anadolu’da satın alınabilecek fidanlar birkaç özel bahçelerde ve Alman uzmanlar tarafından demiryolları idaresi için kurulan Eskişehir, Pasiyan ve Vezirhan fidanlıklarında bulunduğunu söylemiştir. Kaldı ki fidanlar pahalı ve az sayıdadır. Bu sebeple öncelikle yapılacak işin fidanlık tesis etmek olduğunu yazmıştır. Öneri olarak kaliteli fidan üretmek için gerekirse dört beş sene beklenmeli ve başarılı olmak için bu fidanlar ile ağaçlandırmalar yapılmadık teklifini ileri sürmüştür.

Bu bağlamda Ankara Ağaç Derneği bir ilki gerçekleştirerek yapacağı faaliyetlere gelir sağlamak için sinema gösterimi yapmıştır. Bununla birlikte haftada iki defa da çocuklar için de ücretsiz hizmet vermiştir. Ulusal basın, benzer gösterimlerin Maarif Vekaleti işbirliği yapılarak tüm okullarda çocukları eğlendirerek faydalı bilgilerin verilmesini istemiştir (Ağaç Dernekleri, 1921, 13 Mart).

3.6.3 Cumhuriyet Dönemi’nde kurulan dernekler

3.6.3.1 Ağaç Muhipleri Cemiyeti

İstanbul Belediye Başkanı Muhittin Bey’in öncülüğünde 1928 yılının Mayıs ayında Ağaç Muhipleri Cemiyeti kurulmuştur. Günümüz Türkçesi ile Ağaç Sevenler Derneği anlamına gelen kuruluş halk nezdinde ağaca karşı ilgi, alaka ve sevgi uyandırmayı amaçlamıştır. Şeref Nuri Bey (1928), cemiyetin senenin belirli bir gününün ağaç bayramı olarak kabul edilmesini ve o gün tüm halkın davet edilerek fidan dikmesini sağlamak olacağını belirtmiştir. Bundan başka konferans vb. etkinliklerle halkı ağaç konusunda bilgilendirmek lüzumundan bahisle “işte Ağaç Muhipleri Cemiyeti sürekli ve faydalı faaliyetler yapacak ve Fransız şairin dediği gibi orman vatanın kalbidir sözünü gönüllere yerleştirecektir.” demiştir.

3.6.3.2 Himaye-i Eşcar Cemiyeti

Ormancılık tarihinde ağaçlandırma ve ağaç bayramı konusunda en başarılı dernek hiç şüphesiz Himaye-i Eşcar Cemiyeti (Ağaçları Koruma Derneği) olmuştur. Osmanlı Devleti Dönemi’nde kurulan Himaye-i Etfal (Çocukları Koruma) ve Himaye-i Hayvanat (Hayvanları Koruma) cemiyetleri fikrinden esinlenerek 20 Şubat 1928 yılında Kaymakam Hamdi Nafi Bey’in öncülüğünde Kemah’ta (Erzincan) kurulmuştur.

Daha önce birçok yerde görev yapmış Kaymakam Hamdi Nafi Bey (Şekil 3.28), Kemah ilçesine atandığında tahrip edilmiş bir doğayla karşılaşmıştır. Aslında manzara önceki görev yerlerinden farklı değildir. “Ekonominin temeli ağaçtır” fikrinden hareketle cemiyete dayalı bir teşekkül kurmayı hedeflemiştir. İlçenin ağaç sevenlerini bir okulda toplayarak cemiyet kurma fikrini anlatmıştır. Okulun küçük odasında uzun tartışmalar sonucunda Kemah Himaye-i Eşcar Cemiyeti kurulmuştur. Ana gayesi memlekette meyveli-meyvesiz ağaçları korumak ve çoğaltmaktır. O senenin soğuk geçmesi ve hayvanların yem bulamaması gibi aksi durumlar cemiyetin önemini bir kat daha artırmıştır. Kemah’ın köylerinde ilk yılda 40 bin fidan dikilmiştir. 800 dönümlük alanda akasya tohumları ekilerek ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. Ayrıca meyve ağaçlarına yönelik bir fidanlık kurulmuştur. Bu çalışmalar gazeteler aracılığıyla tüm memlekete duyurulmuştur. Böylece cemiyetin çalışmaları takdir toplamış ve yeni yeni üye ve taraftar kazandırmıştır (Hamdi Nafi, 1929). Dönemin İktisat Vekili Rahmi Bey yurt gezileri sırasında Kemah’a uğrayınca cemiyetin faaliyetlerinden haberdar olmuştur. Rahmi Bey kısa sürede yapılan faaliyetleri takdirle karşılamış ve cemiyetin tüm yurtda faaliyet göstermesi için merkezinin Ankara’ya alınmasını rica etmiştir (Ağaçların Himayesi, 1932, 23 Eylül).

Bunun üzerine 25 Mart 1929 tarihinde kongre yapılarak tüzük genişletilmiştir (Hamdi Nafi, 1929). Alınan kararlarla cemiyetin yeni ismi Türkiye Himaye-i Eşcar Cemiyeti olmuştur.

Şekil 3.28 : Kaymakam Hamdi Nafi Bey (Soma, 1934, 9 Kasım).

Cemiyetin kuruluş amacı Hakimiyeti Milliye (Himaye-i Eşcar Cemiyeti, 1929, 5 Mayıs) gazetesinde şu şekilde yayınlanmıştır:

Memleketimizin en mühim gelir kaynaklarından ve yurtdışına yaptığımız ihracat maddelerinin en mühimlerinden birisi de ağaçlardan elde edilen ürünler (incir, fındık vb) olduğu malumdur. Memleketimizin birçok yerlerinde meyvalı ve meyvesiz ağaçlar pek çok olduğu halde diğer yerlerindeki dağlar, ovalar, tarlalar, nehir kenarları boş ve ağaçsızdır. Memleketimizin bugün ağaçtan elde ettiği faydalar memleketimizin kabiliyetinden pek azdır. Diğer taraftan mevcut ağaçlar dikkatsizlikten ve hayvanatın zarar vermesi yüzünden harap olmaktadır, İşte memleketimizin bu kıymetli serveti artırmak ve halkımızın ağaçtan yaptığı istifadeyi azamî miktara yükseltmek için Himaye-i Eşcar Cemiyeti kurulmuştur.

Bu cemiyet her tarafta arazinin durumuna göre yetişmesi lâzım galen ağacı çoğaltması için fidanlıklar tesis edecek ve burada yetişecek fidanın aşıladıktan sonra halkımıza tevzi edecek, boş ve çıplak araziye sun'î usullerle ağaçlandıracak köylerimizi, dağlarımızı yeşillendirecek ve ağaçların muhafazası için çalışacaktır. Cemiyetimizin yapacağı işlerden birisi de su kenarlarında kavak, söğüt gibi çabuk yetişen ve herkesin her zaman işine yarayan ağaçları çoğaltmaktır. Memleketimizin her tarafında şehirlerimizde, köylerimizde birçok akarsular vardır bunların etrafında sayısız ağaçlar yetişebilir; böyle olduğu halde bu derelerin kenarları ekseriya ağaçsızdır. Burada bulunan köylerde ekseriya odunsuzluktan müşkülât çekerler. Halbuki bu ağaçları yetiştirmekte müşkülât yoktur. İş yalnız kavak ve söğüdün dalını kesmek ve bu dalları bu ağaçların yanına dikmektir; bundan sonra artık hiç bir masraf ve zahmet yoktur. Bir aile reisi doğan her çocuğu için köyünün yanındaki dereye bir kaç yüz ağaç dikse çocuğu büyüyünceye kadar ağaçlar da büyür ve çocuğu çalışacak çağa gelince kendine yapacağı iş için hazır bir sermaye bulur ve hayata atıldığı zaman sermaye bulmak müşkülâtından kurtulmuş olur. Bu kadar az emekle bu kadar çok faydayı kaçırmamak lâzımdır. Tarlalarımızın etrafına, derelerimizin kenarlarına meyvalı, meyvesiz ağaçlar dikelim; ağacın en kısa zamanda çok fayda veren en kârlı bir iş olduğunu daima düşünelim.

Cemiyetin, su kenarlarında kavak ve söğüt gibi çabuk yetişen ağaçların çoğaltmasını istemesi çok önemlidir. Zira ülkemizde bulunan akarsular, göller ve sulak alanların kenarlarındaki bitki örtüsü birçok yerde antropojen etkiler sebebiyle daralmış veya tamamen ortadan kalkmıştır. Yılmaz (2011) bu gibi hassas alanların özel olarak korunarak restore edilmesini tavsiye etmektedir. Bu alanlarda yapılacak iyileştirmeler aynı zamanda biyolojik çeşitlilik ve yaban hayatı içinde önemli olacaktır.

İktisat Vekaleti, cemiyetin çalışmalarına destek olmak için bir tamim yayınlamıştır. Birçok yerde şubesi bulunan cemiyetin faaliyetlerine bu tamimle birlikte taşra bakanlık personelinin çalışmalara katılmaları istenmiştir. Tamimle birlikte şube sayısında ciddi artışlar olmuştur (Ağaçların Korunması, 1929, 17 Haziran).

Cemiyet, Ankara'ya taşındıktan sonra 1929 yılının Aralık ayında İktisat Vekaleti binasında genel kongre yapılmıştır. Yeni yönetim, İzmir Milletvekili Rahmi Bey

(Köken), Edirne Milletvekili Faik Bey (Kaltakkıran), Halkalı Ziraat Mektebi eski hocası ve Mardin Milletvekili Ali Rıza Bey (Erten), Konya Milletvekili Hamdi Bey (Dikmen), Devlet Şûrası (Danıştay) üyesi Süreyya Bey (Özek), Ziraat Bankası Meclisi İdare üyesi Zeki Bey, Ankara Fidanlık Müdürü Fahri Bey²⁸ (Bük), Erzurum Milletvekili Aziz Bey ve Kemah Kaymakamı Hamdi Bey'den oluşmuştur.

Ardından Genel Başkan Rahmi Bey (1930, 7 Ocak) imzalı “Ağaçları korumak millî bir borçtur” başlığıyla bir bildirge yayımlanmıştır. Rahmi Bey, cemiyetin daha iyi hizmet vermek için merkezini Ankara'ya taşıdığını ve kısa süre içerisinde yeni bir yönetimle çalışmalara başladıklarını bildirmiştir. Ayrıca Başvekil (Başbakan) İsmet İnönü'nün cemiyetin fahri başkanlığını kabul etmesinden dolayı mutluluğunu dile getirmiştir. Sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Malum olduğu üzere ormanlar bir memleketin en mühim servet kaynaklarından biri olduğu gibi ziraatın da en mühim dayanağıdır. Bazı seneler müthiş seller yüzünden en feyizli ovalarımızdaki ürünlerimizin mahvolduğunu üzüntüyle görürüz. Bunun yegâne sebebi, ormanlarda ve bilhassa meyilli arazide ağaçların yakılarak, kesilerek tarla haline konmasından ve yağmur sularının bu açılmış tarla topraklarını sürükleyip ovalara indirmesindedir. Her sene binlerce dönüm en kuvvetli arazimizin bereketli yetiştirme kudretini dağlardan gelen bu taşlı kumlu seller azaltmakta ve ekilmiş tarlaları bozarak yeniden tohum atmak mecburiyetini doğurmaktadır ve temizlenmiş nadas edilmiş tarlalar birçok zararlı bitkilerin tohumlarıyla bozulmaktadır. Yer, yer biriken sel sularının teşkil ettikleri gölcükler de köylerin sıhhatini bozmaktadır. Medenî memleketler bu afetlerin önüne geçebilmek için ziraat ıslahatında evvela suların tanzimini düşünerek orman mahallerinde düzensiz kesimlerin ve tahribatın önüne geçmek için en kuvvetli inzibat tedbirleri almışlardır. Orman mıntıklarında nüfus iskânını men ve hayvan otlatması zarar vermeyecek yerlere yönlendirmiştir. Bilhassa dik meyilli araziye muhafaza ormanlarına terk ederek su kaynaklarını kurutan, dere ve nehirlerin sularını azaltan, iklimin itidalini bozan hallerin önüne geçmişler ve bentler, kanallar, cetveller açarak suların tahrip kuvvetini istihsali iki üç misli arttıran ve emniyet altına alan feyizli bir kudret haline koymuşlardır. Memleketimizde de ilim ve fennin bu kesin gerekliliği nazarı dikkate alan hükümetimizin orman ve su siyasetinde esaslı bir programla faaliyete başladığı malûmunuzdur. Halkta uzun senelerin bıraktığı fena itiyatları gidererek yerine ağaç sevgisi uyandırmak için hükümetin giriştiği büyük mücadeleye halkın kendiliğinden doğan teşkilatlarla iştirak etmesi zaruridir. Cemiyetimiz işte bu mühim maksat ve gayeleri temin etmek azimle çalışmaya başlamıştır.

²⁸ Fahri Bük: 1921 Orman Mektebi Alisi mezunu, 1937 ve 1939 yıllarında iki kez Orman Genel Müdürlüğü ve Tarım Bakanlığı Müsteşarlığı yapmıştır. 1946 yılında Bursa'dan Milletvekili seçilmiştir.

Rahmi Bey, ormanların faydasından bahsederek tarımın teminatı olarak yine ormanları göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde tarımın iyileştirilmesi ve suların korunması için öncelikle ormanların iyileştirilmesiyle işe başlandığını beyan etmiştir. Bu kapsamda ülkemizde de benzer teknik çalışmaların hükümetçe yapıldığını, cemiyetin ise çalışmalara sivil toplum anlayışıyla destek verdiğini ifade etmiştir.

1930 yılında Hükümet, halka ağaç yetiştirmeyi ve haşaratla mücadeleyi öğretmesi için cemiyet hesabına 5.000 bin lira ve Vakıflar ise 2.000 lira vermeyi taahhüt etmiştir (Cemiyet, 1930, 4 Aralık). Aynı yılın ortalarında Dahiliye Vekili Şükrü Kaya tüm vilayetlere Himaya-i Eşcar Cemiyeti'nin teşkilatlanmasını için bir resmi yazı göndermiştir. Cemiyetin yönetimine ziraat ve orman müdürleri ile memurlarının katılması istenmiştir. Bu görevlilerce vatandaşa ağaçların iyi muhafaza edilmesi ve ağaç yetiştirme usullerinin öğretilmesi ile mevsiminde ağaç bayramları kutlanması emirlenmiştir (Ağaç Bayramı, 1930, 10 Ağustos).

Himaye-i Eşcar Cemiyeti kısa süre içerisinde 20 maddelik ağaç bayramı talimatnamesi hazırlayarak 20 Kasım 1930 yılında Resmi Gazete'de yayınlanmasını sağlamıştır (Talimatnameler, 1930).

1.Himaye-i Eşcar Cemiyeti şubeleri tarafından ağaçların çoğaltılması, dikilmesi, muhafazası ve ağaç muhabbetinin uyandırılması maksadıyla her sene ağaç bayramları tertip olunacaktır.

2.Ağaç bayramları günü, iklim şartları nazarı dikkate alınarak sonbahar veya ilkbaharda olmak üzere mahallî, ziraat, orman, müdür ve memurlarının, bulunmayan yerlerde ağaç işlerinde mütehassıs olan kişilerin görüşleri alındıktan sonra şube yönetimleri tarafından tatil günlerinden birisine isabet etmek üzere tespit ve ilan olunur.

3.Ağaçlar özel mülkte bulunmayan herkese açık arazi ile belediyelere ve özel idarelere ait olan veya özel mülkiyetin bu maksat için cemiyete bağışladığı ve mümkün olduğu kadar suya yakın bulunan yerlere dikilir.

4.Mülkiyeti Himaye-i Eşcar Cemiyetine ait olmayan ve fakat ağaç bayramlarında cemiyet yardımıyla ağaçlandırma yapılan yerlerin bakım ve muhafazasını ve ağaçlardan gelecekte faydalanma şekillerini şubelerimiz ilgili idarelerle anlaşarak bir mukavele ile tespit etmelidir.

5.Ağaçların dikileceği yerlerde çukurlar, bayram günü olarak tespit edilen günden en az bir ay evvel dikilecek fidanların miktarına göre hazırlanmış bulunmalı ve her fidan için bir kazık tedarik edilmelidir.

6.Bayramda dikilecek fidanlar mümkün olduğu kadar ağaç bayramı yapılacak mntıkadan veya ona en yakın bir mevkiden tedarik edilmeli ve fidanların uzmanların bilgisi ve gözetiminde teknik bir şekilde çıkarılıp nakledilmesine ve derhal dikilmesine ve ileride yaprak ve meyvesinden veya ahşabından istifade edilecek nevilerin tercih edilmesine çalışılmalıdır. Mesela dut, badem, ceviz, kestane, fındık, antep fıstığı, çam fıstığı, kavak, söğüt, akasya ve sıcak mntıklar için okalptüs vb. gibi.

7.Fidanlar dikilmeden evvel dikilmeye uygun olup olmadıkları birinci maddede gösterilen kişiler tarafından muayene edilmelidir.

8.Ağaçların nasıl dikileceği bayram yerinde bulunan halka uzmanlar tarafından anlatılır ve gösterilir. Bundan sonra fidanlar yukarıda yazılan uzmanların gözetim ve talimatı altında dikilir ve her fidanın yanına evvelce tedarik edilmiş kazıklar konup çukurlar kapatılır. Çukurlara birer teneke su döküldükten sonra fidanlar kazıklara bağlanır.

9.Ağaç bayramlarından istenilen gayeye erişebilmek için ağaçlanan yerin insan ve hayvan tecavüzünden kesinlikle muhafaza edilmesi şartı olduğuna göre ağaçlanan yerin imkanlarına göre çaltı, çit, duvar, ve dikenli tel gibi engellerle çevrilmeli ve korucular veya mümkün ise istihdam edilecek özel bir bekçi tarafından sürekli gözetim ve muhafaza altında bulundurulmasına bilhassa dikkat ve itina edilmelidir.

10. Fidanlar ilk dikildiği sene sık sık, müteakip senenin yaz aylarında ve özellikle kurak senelerde ihtiyaç nispetinde sulanmalıdır.

11. Ağaçlanan yerin bütün ihtiyaçları devamlı olarak temin için cemiyet, üyelerden birini seçip yerin sorumlusu olarak görevlendirir.

12. Şubelerimiz senelik bütçesinde bu programın tatbiki için bir fasıl açarak lazım gelen ödeneği temin etmelidir. Genel Merkez, ağaç bayramları için münasip miktarda nakdi yardımda bulunmaya çalışacaktır.

13. Halka ağaç muhabbetinin telkini ve ağaç dikim ve bakımının öğretilmesi, hastalıklardan ve tecavüzlerden korunması ve ağaç cinslerinin ıslahı ve çoğaltılması gibi gayelerle teşekkül eden cemiyetimiz ağaç bayramlarında ilgi ve alakayı yüksek

derecede meydana getirmek istediğinden okullardan öğretmen ve öğrencileri, asker ve memurların ve bütün memleket ahalisinin iştirakleri, her türlü ilan ve yardım imkanlarından yararlanarak temin edilmeli ve bilhassa yayınlar yapılmalı ve icap eden yerlerde konferanslar verdirilmelidir.

14. Bayram günü ağaç dikilen yerlerde ağaç mevzuu üzerinde etkili konuşmalar yapılmalıdır.

15. Cemiyet şubeleri ağaç bayramlarında bu programın tatbiki ve genel faaliyetin temini için mahallin en büyük mülkiye memurunun başkanlığı altında çalışmalıdır.

16. Ağaç bayramlarında cemiyetin yayınları, halka ücretsiz dağıtılmalıdır.

17. Ağaç bayramları her sene yapılacağına göre; ağaçlandırılacak sahanın büyüklüğü ve şubenin gücüne göre senelere ayrılmış bir program ve bir plan hazırlanmalıdır.

18. Ağaç bayramları cemiyet için özel bir gün olduğundan o gün hazırlanan rozetler mektep talebeleri tarafından dağıtılır.

19. Bu esaslar üzerine mahallince yapılacak ağaç bayramları programı bilgi amaçlı olarak cemiyetin genel merkezine bildirilmelidir.

20. Bayram gününde dikilen ağaçların cins ve miktarlarına ve talimatın hükümlerine uygun bir rapor bayramdan sonra genel merkeze gönderilmelidir.

Bu talimata göre uzmanların görüşü alınarak ilkbahar veya sonbaharda her yıl ağaç bayramı yapılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda ağaçlandırılacak sahanın büyüklüğüne ve şubenin gücüne göre bir plan yapılması, dikilecek fidanların yakın yerlerden alınması ve uzman gözetiminde dikilmesi, dikilecek fidanların meyvesinden veya kerestesinden faydalanabilecek cinslerden seçilmesi istenmektedir. Bayram sonrasında yapılacak işler özetlenmiştir. Ana amaç ağaç bayramlarını gelenek haline getirip ülke çapında eşgüdüm içerisinde kutlamaktır.

Himaye-i Eşcar Cemiyeti 2 Aralık 1930 tarihinde Ankara'da genel kurul yapmıştır. Toplantıda 1929 çalışma faaliyetleri ve parasal harcamalar ibra edilmiştir. 1930 ve 1931 faaliyet bütçesi okunmuştur. Cemiyet tüzüğünde yine bazı değişiklikler yapılmıştır.

Gelirler faslında, Ziraat Bankası tarafından 5.000 lira, Vakıflar İdaresinden 2.000 liralık destek yardımı ile üye aidatları ve diğer yardımlar faslından ise temin edilecek 3.000 lira ile toplam 10.000 liralık çalışma bütçesi kararlaştırılmıştır.

Bundan sonra Antalya Orman Mühendisliğine tayin olan Genel Merkez Üyesi Mithat Bey'in yerine Ankara Valisi Nevzat Bey'in üye yapılması teklif edilmiş ve kongrece kabul edilmiştir.

Ayrıca cemiyetin ismi Ağaçları Koruma Cemiyeti olarak değiştirilmiştir (Ağaç Koruma Cemiyeti, 1930, 3 Aralık). Cemiyet kelimesi o gün için kalmıştır ancak ileriki yıllarda o da değişmiştir. Cemiyetin ismi değiştikten sonraki mührü Şekil 4.29'deki gibi olmuştur.

Şekil 3.29 : Cemiyetin mührü (CCA.80.526.10.).

Bu durum Şair Halil Nihad Boztepe'yi üzmüştür. Dilde sadeleştirme adı altında yapılan yanlışları o günün şartlarında Ağaç Kasidesi ile anlatmaya çalışmıştır.

Kaside şöyle başlamaktadır;

Himaye-i Eşcar Cemiyeti Reisi Rahmi Bey Efendiye

Nasıldı ismi o cemiyetin, unuttum bak!

Unutmasam da ne müşkül aruza uydurmak!

Evet, Himaye-i Eşcar... geldi vezne hele!

Düşüş denir buna lâkin... ya bir geleydi gele!

Ağırlıklı hicivlerle dolu kasidenin tamamı 1500 beyitten oluşmaktadır (Boztepe, 1931).

Ağaç Koruma Cemiyeti 1931 yılında kamu yararına çalışan dernek hüviyeti kazanmak için İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunmuştur. İktisat Vekili Mustafa Şeref Bey²⁹

²⁹ Mustafa Şeref Bey: Eğitimci, hukukçu ve siyasetçi, 1917 yılında Ticaret ve Ziraat Nazırı olarak atanmıştır. Ülkemizin ilk orman amenajman planı ve ilk orman fidanlığı onun döneminde yapılmıştır (Kılıç, 2020).

başvuruyu üst birimlere iletirken cemiyet hakkında “milli iktisadın bu sahadaki inkişafına (gelişimi) ve halkın nefine (faydasına) hadim (hizmetkar) bulunması” şeklinde takdirlerini bildirmiştir. Ancak talebi inceleyen Şurayı Devlet (Danıştay), cemiyetin kamu yararına çalışan dernek özellikleri taşımadığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir (CCA.80.526.10).

Bu süreçte Ağaç Koruma Cemiyeti yapılan ağaç bayramlarının amacına ulaşması için şubelerine bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Özellikle bayramlardan müspet ve faydalı bir netice çıkmaz gibi olumsuz düşüncelerin oluşmaması için bayram yerinin iyi hazırlanmasına, fidanların sulanması ve korunması için azami dikkat edilmesi istenmiştir. Ayrıca ağaç sevgisinin artmasına yönelik propaganda yapılması tavsiye edilmiştir. Buna göre aşağıdaki maddelerin uygulanması doğru olacağı vurgulanmıştır:

1.Küçük yaştaki çocukların dimağına ağaç bilgi ve sevgisini yerleştirmek için mekteplerde ve bilhassa muallim mekteplerinde tedrisat esnasında ağaç mevzuu üzerinde muallimlere söz söylettirmek, talebeleri vazifeye hazırlamak kompozisyon yarışmaları yaptırmak.

2.Çocuklara ağaç dikim ve bakımını öğretmek için mekteplerde bahçeler yaptırmak ve çocukları bu bahçelerde bilfiil çalıştırmak.

3.Kışlalarda ağaç bilgisini askerlere öğretmek ve ağaç sevgisi uyandırmak için 14 Şubat 1930 tarihli kanun hükümlerinin tatbikini temine çalışmak. Askerlik hizmetlerinde bulunanların müsait bulunduğu zamanlarda buldukları yerin ziraat müesseseleri tarafından tatbiki olarak öğretilir.

4.Muhitin ihtiyacına göre arzu edilen ağaç mevzularının örneğin meyveli meyvesiz ağaç dikiminin, bakımının, gülcülüğün, ipek böcekçiliğinin hastalıklar ve haşeratla mücadelenin, aşıcılığın, bağcılığın, meyvelerin muhafazası, toptan ve perakende ambalaj usullerinin dünya piyasalarında rağbet görecektir şekilde meyve kurutma ve konserve usullerinin öğretilmesi için ziraat müdür veya memurluklarında ve mekteplerinde halka mahsus kurslar açmak.

5.Hutbelerde ağaç mevzuuna dair yazılan parçaları daima tekrar ettirmek veya mahyalarda cümleler yazdırmak.

6.Bölge içerisinde yetişen fidan ve meyvelerden sergiler açmak.

7.Program dahilinde yayım yapmak, el ilanları veya duvar levhaları yaptırmak ve dağıtmak.

8.Mekteplerde veya sair münasip görülecek yerlerde müsamereler, konferanslar verdirmek.

9.Sinamalarda filminden evvel veya film aralarında bu mevzular üzerinde kısa ve açık yazılarla propaganda yapmak ve mümkün olursa bu mevzular üzerinde filmler yaptırmak.

10.Radyolarda mütehassıslara zaman zaman konferanslar verdirmek. Burada ancak esasları yazılan ve şubelerimiz tarafından daha pek çok teferruatı bulunabilecek olan bu talimatnamenin tamamını tatbiki sayesinde memleketimizde ağaçların çoğalacağı cinslerinin ıslah edileceği ağaç sevgisi uyandıracığı ve yapılan tahribat ve zararların önüne geçileceği kesindir (Ağacı Sevelim, 1931, 1 Ağustos).

Ağaç Koruma Cemiyeti, kamu yararına çalışır dernek statüsü kazanmak için uzun bir savunma hazırlamış ve yeniden başvuru yapmıştır. 16 kabule karşın 4 ret oyla 16 Nisan 1932 tarihinde kamu yararına çalışır dernek statüsü kazanmıştır (CCA.80.526.10).

Cemiyetin merkez ve taşra yönetimlerinde asil ve yedek olarak birçok ormancı görev yapmıştır. Fahri Bük, Ali Kemal Yiğitoğlu, Halil Erkut, Halil Kutluk ve İbrahim Kutlutan ilk akla gelenlerdir. Ankara Fidanlık Müdürü iken cemiyetin kuruluşunda görev alan Fahri Bük, Genel Başkan Yardımcılığına kadar yükselmiştir.

1930'lı yıllarda etkin olan cemiyet, 1940'lı yıllarda aynı başarıyı gösterememiştir. Bu süreçte kutlanan ağaç bayramlarında Halkevleri Köycülük Şubesi daha fazla öne çıkmıştır. 1949 yılı sonunda hükümetin hazırladığı 1950 bütçesi kapsamında dernekler verilecek yardımlar konusunda tasarrufa gidilmiş ve Ağaç Koruma Derneği'ne verilen 10 bin liralık ödenek iptal edilmiştir (Bazı Kurumlar, 1949, 4 Aralık). Bu tarihten sonra derneğin gazetelere yansımış herhangi bir faaliyetini mevcut değildir. Muhtemelen tasarruf tedbirinden sonra dernek faaliyetine son vermiş ve kapanmıştır.

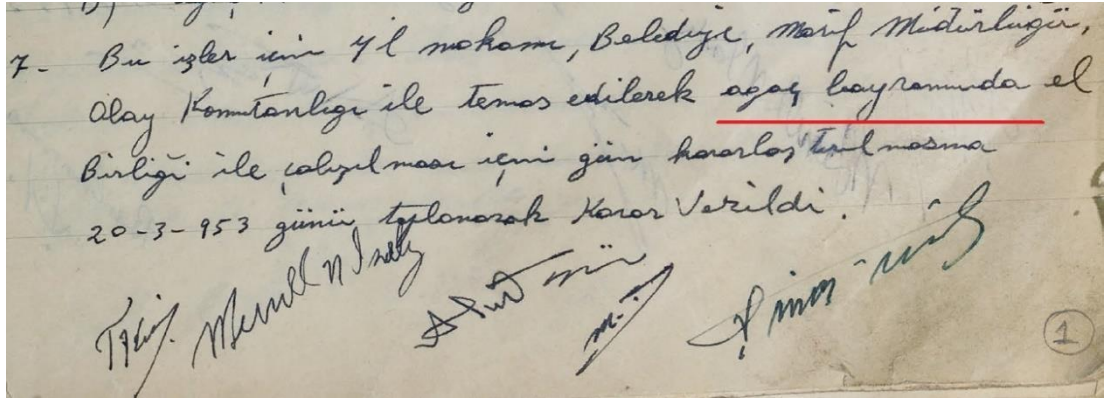
3.6.3.3 Bölgesel hizmet veren dernekler

Ülkemizde ağaçlandırma amaçlı irili ufaklı birçok dernek kurulmuştur. Bazılarının tüzüklerinde ağaç bayramı yapmak da vardır. Ancak yerel dernekler üye aidatları ile hizmet yaptıklarından dolayı ekonomik sıkıntılarla baş edememiş ve çoğunlukla kapanmıştır. Kooperatif şeklinde kurulan ağaçlandırma müesseseleri ise ortak çalışma

kültürünün yeterince gelişmemesi sebebiyle sık sık yönetim değişmiş ve en sonunda faaliyetine son vermiştir. Yine benzer amaçlarla vakıf şeklinde kurulmuş müesseseler günümüzde mevcuttur. Bu tür vakıflar doğrudan ağaçlandırma yapmak yerine toplanan bağışları bir protokolle Orman Genel Müdürlüğüne aktarıp ağaçlandırma yapılmasını sağlamaktadır.

Bölgesel hizmet veren en başarılı dernek hiç şüphesiz Gaziantep Ağaçlandırma ve Ağaç Koruma Derneği'dir. Halen faal olan dernek 10 Aralık 1952 yılında kurulmuştur. Amacı, Gaziantep etrafında geçmişte ağaçlıkların bulunduğunu insanlara anlatmak, yöre insanının ağaca olan hasreti ve sevgisine bağlı kalarak ağaçlandırma çalışmaları yapmak ve ağaçlandırma yapmakta olan kurumlara destek vermek olarak tarif edilmiştir. Derneğin başkanlığına Fuat Kutlar, başkan yardımcılığına Merill N. Isely³⁰, sekreterliğe Şinasi Türel, muhasipliğe Ahmet Sevük ve veznedarlığa Mahmut Tüzün seçilmiştir (İnce, 2019).

Dernek ilk toplantısını 20 Mart 1953 tarihinde yapmıştır. Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in uygun görmesi halinde fahri başkanlığa kabulü, Gaziantep Valisi Arif Dünder Ataker'in ilk üye ve fahri başkan yardımcılığın kabulü, Mersin Orman Başmüdürü Mücahit Şaylan'ın fahri üyeliğe kabulü gibi kararların yanında kısa sürede bir ağaç bayramının yapılmasına (Şekil 3.23'de 7 nolu madde) oy birliği ile karar verilmiştir.

Şekil 3.30 : Derneğin karar defterinde ağaç bayramı ile ilgili madde (İnce, 2019).

³⁰ Merill N. Isely: Gaziantep Amerikan Koleji ve Amerikan Hastanesinin üst düzey yöneticisidir. 40 yıl ülkemizde görev yaptıktan sonra emekli olup Amerika'ya dönmüştür. 1973 yılında öldükten sonra vasiyeti gereği külleri Dülükbaşa ağaçlandırma sahasına bırakılmıştır

Aynı yılın Nisan ayında bir ağaç bayramı yapılmıştır (Gaziantep, 1953, 1 Nisan). Ağaç bayramları her yıl geleneksel olarak devam etmiştir. 1960 yılında yapılan ağaç bayramı ulusal basında yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi haberine göre törende 2.500 çam fidanı dikilmiştir (Gaziantep, 1960, 28 Kasım). Dülükbaba ağaçlandırılması faaliyeti kapsamında dernek tarafından bir fidanlık kurulmuştur. Bu fidanlık halen faaliyette olup Orman Genel Müdürlüğü tarafından kiralanmıştır.

Dernek, Gaziantep Dülükbaba ağaçlandırma sahasına (Şekil 3.31) bu süreçte 816 hektar ağaçlandırma yapmıştır (İnce, 2019).

Şekil 3.31 : Gaziantep Dülükbaba ağaçlandırma sahası (İnce, 2019).

4. SONUÇ - ÖNERİLER

Tarih göstermiştir ki insanoğlu için ağaç ve orman kıymetlidir. Ayrıca dini ve kültürel öğretiler bu hassasiyeti artırmıştır. Ancak buna rağmen ormanlar istismar edilmekten kendisini kurtaramamıştır. Belki de insanoğlu yaşamak ve ayakta kalmak için buna mecbur kalmıştır. Nüfusun az olduğu dönemlerde tahrip edilen yerler hızlıca kendisini yenilediğinden tabiata verilen zararlar tam anlaşılamamıştır. Fakat nüfusun artması, ihtiyaçların çoğalması ve beraberinde savaşların ortaya çıkmasıyla insanoğlunun kadim dostu ormanlar yavaş yavaş bozulmuştur. Tabiatın yenileme hızı ihtiyaçlarının hızına yetişememiştir. Ormanların tahribiyle sel, heyelan ve çölleşme gibi olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır. Ancak buna rağmen insanoğlu ihtiyaçlarını karşılama hızını düşürmemiştir. Taşkömürün ve petrolün bulunmadığı zamanda dünyanın tek enerji kaynağının odun kömürü olduğu düşünülürse bir günde kesilen ağaç miktarının korkunç boyutlara ulaştığı söylenebilir.

Ayrıca sanayi devrimine geçiş ormanlar için asıl felaketin başladığı yıllar olmuştur. Beraberinde gelen çabuk zengin olma hırsı insanoğlunun gözünü ve vicdanını kör etmiştir. Ağaç hakkındaki dini ve kültürel hassasiyetler bu hırsın kurbanı olmuştur. Fakat tabiat, hiç tereddütsüz kendisinden alınanı geri almasını bilmiştir. Sanayi devrimi, çevre felaketi kısılacında mutsuz ve çaresiz insanı ortaya çıkarmıştır.

İnsanoğlu bu gidişe dur demek için kadim dostu ağacı tekrar hatırlamıştır. Dini metinlerde geçen ifadeler ve kültürel bağlamdaki gelenekler ağaca iadeyi itibar sağlamıştır. Özellikle sanayi devrimini en acımasızca yaşayan Amerikan halkı, ağaca iadeyi itibarı vermek için senin bir gününü ağaç günü olarak kabul etmiştir. Bu durum Avrupa'ya ve hatta Japonya gibi uzak ülkelere örnek olmuştur. Bu yıllarda Osmanlı Devleti henüz tam olarak sanayi ülkesi olmayı başaramamıştır. Ancak Anadolu ormanları başta yakacak olmak üzere hayvanlarını otlatmak ve tarla açmak için gibi nedenlerle epeyce hırpalanmıştır.

Türk kültürünün ve İslam inancının ağaca olan saygısı bir geri dönüşü icap ettirmiştir. Bu bağlamda ağaç bayramları hiçbir mevzuata gerek olmadan ve bazı devlet

yöneticilerinin kişisel inisiyatifleriyle toplumun her kesimi tarafından kolayca kabul görmüştür. Ancak başlangıçta ağaç bayramlarında çelikten üretilmiş yapraklı fidanların kullanılmış olması bir dönem umutsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Zira törende dikilen çelikten üretilmiş yapraklı fidanlara mutlak bakım ve sulamalar yapılmadığı için kolayca heder olmuştur. Ancak ilerleyen yıllarda fidanlıkların kurulması ve kaliteli fidan üretimi ağaç bayramlarının başarısını artırmıştır. Özellikle bayramların ağaçlandırma sahalarının kenarlarında yapılması, koruma ve bakım işlerini kolaylaştırmıştır.

İlk dönemlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti siyasal etkinliğini artırmak amacıyla ağaç ve orman gibi mefhumlar üzerinden gençlik örgütlenmesini denemiş olsa da sonraki dönemlerde ağaç bayramları asıl amacında kutlanmıştır.

Milli Mücadele Dönemi'nde kutlanan ağaç bayramları vatan bizim toprak bizim inancıyla yapılmıştır. İstanbul'da üç gün üst üste İngiliz İşgal ordusuna inat izciler ve öğrenciler marşlarla fidan dikmiştir. Benzer kutlamalar taşrada da yapılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde ağaç bayramları sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde kutlanmıştır. 1937 yılından sonra ağaç bayramlarına kanun desteği gelmiştir. Ancak kanun gücü ağaç bayramını sivil bir anlayıştan çıkarmıştır. Salt devlet etkinliği şeklinde algıya sebep olmuştur. Bu bakımdan Cumhuriyetin ikinci orman kanununda ağaç bayramı yasadan çıkarılmıştır. 1950'ler den sonra fidanlık, ağaçlandırma ve ağaç bayramları birbiriyle ilişkili şekilde işlev görmüştür. Bu durum, önceki dönemlerin ağaç bayramlarında yakalanamayan başarıyı yakalama fırsatı sağlamıştır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün 1972 yılında almış olduğu Dünya Ormancılık Günü kararı çeşitli vasıtalarla ormanların önemi anlatmak ve farkındalık oluşturmak için alınmış bir karardır. 11 Kasım 2019 tarihinde 11 milyon fidanın toprakla buluşturulması ülkemizin geleceğine yapılmış önemli bir yatırımdır.

Ağaç bayramlarının asıl amacı genç dimağlara ağaç sevgisini yerleştirmek, bu sayede ormana ve çevreye duyarlı bireyler yetiştirmektir. Aslında ağaç bayramları sembolik törenler olup esas maksat ülkede ağaçlandırmayı yaygınlaştırmaktır. Geçmişten günümüze kadar yapılan bayramların ülkenin yeşil örtüsüne bu şekilde dolaylı bir katkısı olmuştur. Ülkemizin bir asırlık ağaç bayramı tecrübesi, teknik imkanları ve uzman personeli sayesinde bu tür etkinlikler çok başarılı şekilde kutlanmasına imkan sağlamıştır.

Ağaç bayramlarının daha anlamlı ve başarılı olması için iki husus çok önem arz etmektedir. Birincisi, geçmiş tecrübelerden elde edilen verilerden şu söylenebilir ki, öğrencilerin hazırlıksız şekilde ağaç bayramına götürülmesi doğru değildir. Bunun yerine ilköğretim çağından başlayarak öğrencilerin birkaç sene hazırlık eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte fidanlığın gezdirilmesi, fidan tanıtımı ve tohumdan fidan yetiştirmeyi öğretmek önemlidir. Sadece bu eğitimi başarı ile tamamlamış orta ve lise seviyesindeki öğrencilerin bayramlarda fidan dikmesine izin verilmelidir. Ayrıca öğrencilere fidanların bakımını ve sulanması da öğretilmelidir. İkinci konu ise engelli öğrencilerin fidandan ve ormandan uzak kalmaması için çaba sarf edilmedi. Her engelli öğrenci destek eğitimleri çerçevesinde ormanın rehabilite özelliğinden faydalandırılmalıdır. İstanbul örneğinde olduğu gibi engel grubuna özgü uygun yerlerde fidan dikim etkinlikleri yapılmadı.

Ağaçlandırma ve ağaç bayramlarının başarısı aynı zamanda ormancuların başarısı sayılacağından mesleki konuların günlük siyasete alet edilmeden teknik düzeyde tartışılması doğru olacaktır. Bu bağlamda tartışmalar bilimsel veriler ve uygulamadaki tecrübelerle dayalı olarak yürütülmelidir. Daha yeşil bir Türkiye için kamuoyunun ormancılara olan güveni sarsılmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Adana'da Ağaç Bayramı.** (1939, 26 Şubat). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Adapazarı'nda Ağaç Bayramı.** (1923, 16 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.3.
- Afetinan, A.** (1989). *İzmir İktisat Kongresi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Afyon Ağaç Bayramı.** (1938, 19 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.11.
- Afyon'un Sincanlı Bucağında Ağaç Bayramı Yapıldı.** (1945, 26 Mart). *Ulus Gazetesi*, s.2.
- Afyoncu, E.** (2018). Millet bahçelerinin tarihi 150 yıl önceye gidiyor. *Sabah Gazetesi*.
Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2018/11/18/millet-bahcelerinin-tarihi-150-yil-onceye-gidiyor>
- Ağacı Sevelim.** (1931, 1 Ağustos). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.5.
- Ağaç Bayramı.** (1911, 4 Nisan). *Neyyir-i Hakikat Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Bayramı.** (1911, 10 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.4.
- Ağaç Bayramı.** (1916, 8 Nisan). *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Bayramı.** (1916, 26 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1916, 2 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1916, 7 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1916, 8 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1921, 11 Ocak). *İkdam Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923, 9 Şubat). *Tanin Gazetesi*, s.4.
- Ağaç Bayramı.** (1923, 26 Şubat). *Zümürd-i Anka Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Bayramı.** (1923a, 3 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923b, 3 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923a, 9 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923b, 9 Mart). *İkdam Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923a, 12 Mart). *Akbaba Gazetesi*, s.1.
- Ağaç Bayramı.** (1923b, 12 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923c, 12 Mart). *Tevhid-i Efkâr Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1923d, 12 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.1.
- Ağaç Bayramı.** (1923, 19 Mart). *İkdam Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Bayramı.** (1930, 10 Ağustos). *Vakit Gazetesi*, s.5.
- Ağaç Bayramı.** (1933, 2 Mayıs). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.9.
- Ağaç Bayramı.** (1937, 3 Mart). *Ulus Gazetesi*, s.5.
- Ağaç Bayramı.** (1943, 1 Mayıs). *Orman ve Av Dergisi*, s.113-114.
- Ağaç Bayramı.** (1948, 12 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.1.
- Ağaç Bayramının İkinci Günü.** (1923, 15 Mart). *İkdam Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Derneklerinin Faydalı Teşebbüsü,** (1921, 13 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*131, s.1.
- Ağaç Dikme Bayramı.** (1917, 8 Mart). *Sabah Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Dikme Bayramı.** (1917, 9 Mart). *Sabah Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Dikme Bayramları Hakkında.** (1916, 14 Mart). *Tedrisat Mecmuası*, s.14.
- Ağaç Dikme İşi.** (1933, 12 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.6.
- Ağaç Dikmek Merasimi.** (1917, 7 Mart). *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*, s.1.
- Ağaç Garsı Mükellefiyeti.**(1913, 18 Şubat). *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*, s.3.

- Ağaç Koruma C. Fidan Dağıtıyor.** (1931, 23 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.1.
- Ağaç Koruma Cemiyeti Kongresinde.** (1930, 3 Aralık). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.2.
- Ağaç Koruma ve Fazlalaştırma.** (1931, 3 Nisan). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.5.
- Ağaç Sevgisi.** (1932, 27 Ocak). *Akşam Gazetesi*, s.9.
- Ağaç Şenlikleri.** (1906, 14 Haziran). *Servet-i Fünun Mecmuası*, s.148-149.
- Ağaç Yetiştirmek İçin Bir Cemiyet.** (1929, 26 Mayıs). *Akşam Gazetesi*, s.3.
- Ağaç Yetiştirmeliyiz.** (1923, 27 Şubat). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.4.
- Ağaçlandırma Bayramı İptal Edildi.** (1968, 1 Nisan). *Orman ve Av Dergisi*, s. 27.
- Ağaçların Himayesi ve Himayei Eşcar Cemiyeti.** (1932, 23 Eylül). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.4.
- Ağaçların Korunması Faaliyetine Yardım İçin.** (1929, 17 Haziran). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.1.
- Ahlat'ta Çifte Bayram.** (1963, 8 Mayıs). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.7.
- Ahmet Celeddin.** (1921, 14 Mart). Ağaç Dernekleri Hakkında Bir Mülâhaza, *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.2.
- Ahmet Lütfi.** (1933, 6 Mayıs). Arapsun'da Ağaç Bayramı, *Cumhuriyet Gazetesi*, s.4.
- Ahmet Rasim.** (1921, 15 Mart). Ağaç Bayramı, *Vakit Gazetesi*, s.2.
- Akad, L.** (2004). *Işıklı Karanlık Arasında*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Alaşehir'de Çalışmalar.** (1939, 3 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Alkan, N.** (2019). Sultan II. Abdülhamid Döneminde Kültür, Sanat ve Spor Alanlarında Yapılan Modernleşme Faaliyetleri, *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Siyaset-İktisat-Dış Politika-Kültür-Eğitim*. İstanbul: İZÜ Yayınları.
- Anadolu'da Ziraat.** (1914, 17 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Anıtkabir'de Ağaç Bayramı.** (1955, 1 Nisan). *Orman ve Av*, s.144.
- Ankara'da Ağaç Bayramı.** (1918, 2 Nisan). *Sabah Gazetesi*, s.2.
- Anlamlı Günler.** (1983, 24 Nisan). *Milliyet Gazetesi* 12746, s.2.
- Anonim.** (1913). *Orman Yetiştirmek Usulü*. İstanbul: Orman Umum Müdürlüğü.
- Antalya'da Numune Köyleri.** (1934, 3 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.4.
- Arapsun'da Ağaç Bayramı.** (1933, 6 Mayıs). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.4.
- Asan, Ü.** (2010). *Boğaziçi'nde Yaşayan Tarih, Zamana Tanıklık Eden Anıt Ağaçlar*. İstanbul: İstanbul Ağaç ve Peyzaj A.Ş. Yayını.
- Ataman, O.** (1952). Türkiye Ormanlıları Cemiyeti 15. Genel Kurul Toplantısı Zabıtları. *Orman ve Av Dergisi*, 24 (4), s.95.
- Aydın'da Ağaç Bayramı.** (1939, 14 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Aydın Olayları.** (1969, 1 Şubat). *Orman ve Av Dergisi*, s.25.
- Aykut, A. S.** (2017). *İbn Battuta Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bandırma'da Ağaç Bayramı.** (1933, 30 Mart). *Akşam Gazetesi*, s.6.
- Bang, W. & Rahmeti, G. R.** (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Baydur, N.** (1939, 28 Şubat). 1 Gün İçin-Yaz Hazırlıkları, *Ulus Gazetesi*, s.5.
- Bazı Kurumların Tahsisatı Kesildi.** (1949, 4 Aralık). *Akşam Gazetesi*, s.1.
- Berker, A.** (1935). *Ormanların Medeniyete Hizmetleri*. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
- Bernhard, R.** (1927). *Mütehasıs Raporları, Orman Kısmı*. Ziraat Vekaleti Yayınları, İstanbul: Milli Matbaa.
- Biga'da Ağaç Bayramı Yapıldı.** (1937, 24 Mart). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.2.

- Birben, Ü.** (2006). *Türkiye 'de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler Ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bir Mesele Daha-Ağaç Hangi Mevsimde Dikilir? İhtilaf Var!.** (1928, 13 Kasım). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.1.
- Bolu'da Ağaç Bayramı.** (1938, 21 Mart). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.7.
- Bolu'da Ağaç Bayramı.** (1938, 3 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Boydak, M. & Çalikoğlu, M.** (2008). *Toros sedirinin (Cedrus libani A. Rich.) Biyolojisi ve Silvikültürü*. Ankara: OGEMVAK Yayınları.
- Boydak, M. & Çalışkan, S.** (2014). *Ağaçlandırma*. Ankara: OGEMVAK Yayınları.
- Boztepe, H. N.** (1931). *Ağaç Kasidesi*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Bu Sene Fazla Miktarda Ağaç Dikilecek.** (1954, 14 Ocak). *Milliyet Gazetesi*, s.2.
- Burhaniye'de İmar İşleri.** (1937, 20 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.12.
- Bursa Mekteb-i Sultani'sinin Ağaç Bayramı.** (1914, 14 Nisan). *Şehbal Mecmuası*, s.424.
- Cemiyet Reisliğine Rahmi Bey İntihap Edildi.** (1930, 4 Aralık). *Akşam Gazetesi*, s.2.
- Çamlıbel, F. N.** (1929, 31 Ağustos). Ağaç Bayramı, Hakimiyeti Milliye Gazetesi, s.1.
- Çanakkale'de Ağaç Bayramı.** (1938, 27 Mart). *Akşam Gazetesi*, s.10.
- Çankırı'da Ağaç Bayramı.** (1938, 22 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.7.
- Çankırı'da Ağaç Bayramında Binlerce Fidan Dikildi.** (1932, 18 Nisan). *Hilaliahmer Gazetesi Akşam Nüshası*, s 4.
- Çankırı'da Son Hafta.** (1929, 12 Mayıs). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.2.
- Çetik A, R.** (1985). *İç Anadolu'nun Vejetasyonu Ve Ekolojisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Çokona, A.** (2015). *Anabasis On Binler'in Dönüşü*. İstanbul: İşbankası Yayınları.
- Dağlı, Y. & Kahraman, S. A.** (2008a) *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, 1. Cilt 1. Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y. & Kahraman, S. A.** (2008b) *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit, 2. Cilt 1. Kitap*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dahiliye.** (1890, 16 Mart). *Sabah Gazetesi* 198, s.3.
- Dıraman, H.** (2007). İlhanlı Devleti Veziri Reşidüddin Fazlullah Hemadani (1248-1318)'nin Tarım Bilimleri Tarihi Açısından Önemi, *Sosyoloji Dergisi*, 3 (15), s.101-116.
- Diker, M. & İnal, S.** (1945). *Ormancılığımızın Ana Davalarından Ağaçlandırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.
- Dirik, H.** (2008). *Plantasyon (Bitkilendirme ve Dikim) Teknikleri*. İstanbul: İ.Ü Orman Fakültesi Yayınları.
- Diyarbakır'da Ağaç Bayramı.** (1938, 1 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Dünkü Ağaç Bayramı.** (1923a, 15 Mart). *Tevhid-i Efkâr Gazetesi*, s.3.
- Dünkü Ağaç Bayramı.** (1923b, 15 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.1.
- Dünkü Ağaç Bayramı.** (1923, 19 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.3.
- Dünkü Ağaç Bayramında 1.500 Talebe.** (1923, 12 Mart). *İkdam Gazetesi*, s.2.
- Egleston, N. H.** (1893). *Arbor Day Leaves*. American Book Company.
- Elazığ'da Toprak ve Ağaç Bayramı Kutlandı.** (1943, 21 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.2.
- Elmalı'da Ağaç Bayramı.** (1929, 1 Ağustos). *Orman ve Av Dergisi*, s.22.
- Enez'de Ağaç Bayramı.** (1924, 16 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.

- Ercilasun, A. B.** (2004). *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ereğli Numune Fidanlığında Ağaç Bayramı.** (1932, 7 Nisan). *Cumhuriyet Gazetesi* 2845, s.2.
- Ergun, P.** (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Erzincan'da Ağaç Bayramı.** (1933, 22 Mayıs). *Vakit Gazetesi*, s.7.
- Eskişehir'de Ağaç Bayramı.** (1917, 19 Mart). *Sabah Gazetesi*, s.2.
- Eskişehir'de Ağaç Bayramı.** (1918, 26 Nisan). *Sabah Gazetesi*, s.2.
- Eskişehir'de Orman Haftası ve Ağaç Bayramı.** (1973, 1 Nisan). *Orman ve Av*, s.29.
- Evans, J.** (2009). *The History of Tree Planting and Planted Forests*. In: Planted forests : uses, impacts, and sustainability / edited by Julian Evans. CABI Pub. Pp:5-22. ISBN 978-1-84593-564-1
- Frazer, J. G.** (1991). *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökleri I* (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Gars-ı Eşcar.** (1910, 26 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.3.
- Garsiyat Mevsimleri.** (1928, 1 Aralık). *Orman ve Av*, s.1-6.
- Gaziantep'te Ağaç Bayramı.** (1960, 28 Kasım). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.3.
- Gaziantep'te Bir Ağaçlama Derneği Kuruldu.** (1953, 1 Nisan). *Orman ve Av*, s.126.
- Geographika.** (1993). *Antik Anadolu Coğrafyası* (Adnan Pekman, Cev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Giresun'da Ağaç Bayramı.** (1933, 17 Nisan). *Vakit Gazetesi*, s.7.
- Giresun'da Ağaç Bayramı.** (1934, 21 Nisan). *Cumhuriyet Gazetesi* 3475, s.3.
- Gökyay, O. Ş.** (1976). *Dede Korkut Hikayeleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Göynük'te Ağaç Bayramı Yapıldı.** (1928, 8 Nisan). *Milliyet Gazetesi*, s.2.
- Grey, G. W. & Deneke, F. J.** (1986). *Urban Forestry Second Edition*. New York: John Wiley & Sons.
- Gülen, İ. & Özdönmez, M.** (1981). Türkiye'de Orman ve Ormancılık. *İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi*, 31(2), s.1-13.
- Güler, C. N.** (1940, 14 Mart). Akşamdan Akşama, *Akşam Gazetesi*, s.3.
- Gülğün, N.** (1972). Dünya Ormancılık Günü. *Orman ve Av Dergisi*, 45 (5), s.2-3.
- Gültaş, S.** (2014). *Sarı Abdullah Efendi'nin Hayatı Eserleri Ve Tasavvufî Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Gümüş, C.** (2018). *Türk Orman Devrimi*. Ankara: TOD Yayınları.
- Hafner, F.** (1968). Son Beş bin Yıl İçerisinde Anadolu'da Orman Durumu (R.Baş, Çev.). *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 211-224.
- Halil Halid.** (1928, 12 Ekim). Ağaçlar Lazımdır, *Vakit Gazetesi*, s.5.
- Halim Baki.** (1933). *Ağaç Sevgisi*. Ankara: Başvekalet Müdevvenat Matbaası.
- Halkalı Ziraat Mektebi'nde Ağaç Bayramı.** (1923, 19 Mart). *Tevhid-i Efkâr Gazetesi*, s.3.
- Hamdi Nafi.** (1929). Ağacın Kıymetini Bilelim. *Orman ve Av Dergisi* 2 (15), s.1-3.
- Hennebo, D.** (1979). *Entwicklung des Stadtgrüns von der Antike bis in die Zeit der Absolutismus. Geschichte des Stadtgrüns Band I*, Berlin: Patzer Verlag.
- Herlt, G.** (1917, 16 Mart). Die Türkische Forstwirtschaft während des Krieges. *Österreiches Forst und Jagd Zeitung*, s.3.
- Heyd, W.** (2000). *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi* (E.Z.Karal, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Himaye-i Eşcar Cemiyeti Merkezi Umumisinden.** (1929, 5 Mayıs). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.5.

- Hüdavendigâr Muallimler Yurdu Ağaç Bayramı.** (1914, 18 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.4.
- İbrahim Kutsi.** (1937). Türkiye’de Ağaçlandırmanın Esasları, *Orman ve Av Dergisi*, s.196-204.
- İhsan.** (1917). Ormanlarımızın Tarihçesi, *Orman Mektebi Âlisi Mecmuası*, (1), s.26.
- İhsan Alp.** (1923, 1 Haziran). İttihatçı Ağaçlar. *Vakit Gazetesi*, s.3.
- İl, İlçe, Bucak ve Köylerde Ağaç Bayramı Yapınız.** (1963, 24 Aralık). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.6.
- İnal, S.** (1955). Ağaç ve Orman Haftası Münasebeti ile Düşünce ve Teklifler, *İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi*, V (II), s.190-198.
- İnce, A.** (2019). *Fidan, İnsan, Orman Muhterem Okutur*. Ankara: OGEMVAK Yayınları.
- İslam Ansiklopedisi** (t.y.). Gökmedrese, Erişim: 04 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gokmedrese--sivas>
- İstanbul, T.** (1978). Türkiye’de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerinde Araştırmalar.
- İzcilik ve Ağaç Bayramı.** (1923, 23 Mart). *Muallimler Mecmuası*, s.136.
- İzmir’de Ağaç Bayramı.** (1923, 15 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.3.
- İzmir’de Ağaç Bayramı.** (1940, 19 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.8.
- Kahraman, A.** (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kahramanmaraş’ta Orman Haftası ve Fidan Dikme Şöleni.** (1973, 1 Nisan). *Orman ve Av*, s.29.
- Kanunlar,** Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu. 1995. Resmi Gazete, 22355, 26 Temmuz 1995.
- Karabekir, K.** (1923). İstiklal Savaşı Günlüğü, Milli Kütüphane El Yazması ve Nadir Eserler Bölümü, Yer numarası: 06 Mil Yz A 3353.
- Karabekir, K.** (2008). *Günlükler (1906-1948)* (B. Kayabek ve Y. Demirel, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karahan, A.** (1985). Dünya Ormancılık Günü ve İslâm - Türk Din, Tarih ve Edebiyatında Orman, *Orman ve Av Dergisi*, 61(6), s.2-3.
- Karakaya Yatılı Okulunda Ağaç Bayramı.** (1944, 26 Nisan). *Tanin Gazetesi*, s.7.
- Kararnameler,** Kamu Ağaçlandırmaları ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği. (1972). Resmi Gazete, 14370, 23 Kasım 1972.
- Kardere Yok Olacaktı.** (1965, 8 Eylül). *Milliyet Gazetesi*, s.5.
- Kaya, M. & Yılmaz, C.** (2018). Endüstriyel Miras Turizmi İçin Bir Örnek: Ayancık-Zingal Orman İşletmesi (Sinop). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XLIV, 2018/1, 121-162.
- Kazım Karabekir Paşa.** (1923, 25 Şubat). *Tanin Gazetesi*, s.1.
- Keskin, Ö.** (2005). *Orman ve Ma’adin ve Ziraat Nezareti Kuruluşu ve Faaliyetleri*. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, E.** (2018). Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı’da Odun Dışı Orman Ürünleri, *Bursa Technical University 4th International Non-Wood Forest Products Symposium (s.511-516)*.
- Kılıç, E.** (2020). *Osmanlı Ormancılığının Zor Yılları*. Ankara: OGEMVAK Yayınları.
- Kılıç, E. & Ok, K.** (2018). Kazım Karabekir Paşa: Kurtuluş savaşını ormanlar sayesinde kazandık. *Ormancılık Araştırma Dergisi*, 22, 5-34.

- Kılıç, E. & Ok, K.** (2019). “Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha-i Mütercemedir” İsimli 1840 Tarihli Belgenin Türkiye Ormancılığındaki Rolü. *THTA Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 123-134.
- Kılıç, E. & Yılmaz, M.** (2020). Mehmet Tevfik Bey'in 1917 yılı Hendek Orman Fidanlığı raporu ve önemi. *Ormanlık Araştırma Dergisi*, 7 (1), 49-61.
- Kınalıada'da Ağaç Bayramı.** (1933, 31 Ocak). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.3.
- Kırklareli'nde Ağaç Bayramı.** (1962, 9 Nisan). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.5.
- Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği.** (2019). *İç Anadolu'nun Kalıntı Ormanları*. Ankara: Arkadaş Basım Sanayi Ltd.Şti. ISBN:9789944014274.
- Koch, N. E. & Skovsgaard, J. P.** (1999) Sustainable management of planted forests: some comparisons between Central Europe and the United States. *New Forests*, 17, 11–22.
- Konijnendijk C. C., Nilsson, K., Randrup, T.B. & Schipperijn, J.** (2005). *Urban Forests and Trees*. Berlin-Heidelberg: Springer-Verlag.
- Konya Köylerinde Bir Dolaşma.** (1933, 16 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.6.
- Korkmaz, H. F.** (1923). Ağaç Bayramı. *Dilek Dergisi*, 17, s. 4.
- Köprülü, B.** (1948). Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 14 (3-4), 700-754.
- Kutluk, H.** (1948). *Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar*. İstanbul: Orman
- Kutluk, H.** (1957). *Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihi Vesikalar (Cilt II)*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü.
- Kutluk, H.** (1964). Tarihi Günler, *Orman ve Av Dergisi*, 36 (11), s.18-21.
- Kutluk, H.** (1967). Türk Ormancılığında Mevzuatlaştırma Hareketlerinin Seyri ve “Orman ve Mera Kanunu”, *Teknik Haberler Bülteni*, 6 (24), s.133-152.
- Kütahya'da Ağaç Bayramı.** (1938, 2 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.4.
- Loycke, H. J.** (1963). *Die Technik der Forstkultur*. München: BLV Verlagsgesellschaft.
- Maarif Vekâletinin Orman Haftası Tamimi.** (1959, 1 Nisan). *Orman ve Av*, s.12-13.
- Manisa'da Ağaç Bayramı.** (1937, 13 Mart). *Akşam Gazetesi*, s.9.
- Manisa'da Ağaç Bayramı.** (1940, 17 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.4.
- Manisa'da Ağaç Garsiyatı.** (1918, 15 Mart). *İkdam Gazetesi*, s.2.
- Maraşlı, G. N.** (2010). *Türk Sinemasında Yerli Arayışlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Mektepler 10 gün tatil edildi.** (1924, 27 Mart). *Tevhid-i Efkâr Gazetesi*, s.4.
- Mekteplerde Ağaç.** (1929, 6 Ocak). *Akşam Gazetesi*, s.2.
- Mekteplerin Adı Değişiyor.** (1924, 6 Mart). *İkdam*, s.4.
- Mert, H.** (1982). *İslamiyet'te ağaca verilen önem*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Mikhail, A.** (2019). *Osman'ın Ağacı Altında* (Çev.Seda Özdil). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nesib Asım.** (1923, 9 Mart). Ağaç Bayramı, *İkdam Gazetesi* 9332, s.3.
- Neşet.** (1927). *Teşcir-i Sun 'i*. İstanbul: İkdam Matbaası.
- Nisbet, J.** (2013). *Sylva, Or a Discourse of Forest Trees*. U. K. Cambridg: Cambridge University Press.
- Oksal, E. M.** (1925). *Orman Yetiştirme Fenni*. İstanbul: Necmi İstikbal Matbaası.
- Oksal, E. M.** (1928, 16 Kasım). Hangi Mevsim. *Akşam Gazetesi*, s.2.

- Orhonlu, C. & Işıksal, T.** (1963). Osmanlı Devrinde Nehir Nakliyatı Hakkında Araştırmalar Dicle ve Fırat Nehirlerinde Nakliyat, *Tarih Dergisi*, 17-18, s.79.
- Orman Bayramı Kır Koşusu Yapıldı.** (1986, 24 Mart). *Milliyet Gazetesi* 13785, s.14.
- Orman Genel Müdürlüğü.** (2019). *2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü.
- Orman Haftası.** (1955, 1 Temmuz). *Orman ve Av*, s.261.
- Orman Koşusu 21 Mart'ta Yapılacak.** (1987, 12 Mart). *Milliyet Gazetesi* 14127, s.13.
- Orman Yetiştirilmek Üzere Vilayete Yazılan Tahrirati Umumiye,** (1913, 12 Haziran). *Ticaret ve Ziraat Nezareti Mecmuası*, s.3.
- Ortadoğu Teknik Üniversitesi 6 yılda 12 milyon ağaç dikti.** (1967, 4 Aralık). *Milliyet Gazetesi*, s.3.
- Ortloff, W.** (1999) Sustainability issues in Switzerland's forests. *New Forests*, 18, 59–73.
- Ögel, B.** (1971). *Türk mitolojisi I. Cilt*. Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları.
- Özarlan, M.** (2003). Türk Kültüründe Ağaç ve Orman Kültü. *Türkbilig*, 5, s.94-102.
- Özdönmez, M.** (1971). Türkiye'nin Ağaçlandırma Problemleri Üzerinde Ormancılık Politikası Yönünden Araştırmalar, *İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi*, Yayın No:178.
- Peyami Safa.** (1937, 16 Şubat). Ağaç Sevgisi ve Ağaç Bilgisi, *Cumhuriyet Gazetesi*, s.3.
- Perlin, J.** (1989). *A Forest Journey: The Role of Wood in the Development of Civilization*. United States: Harvard University Press.
- Polat, N. H.** (2001). *Türk Çiçek Ve Ziraat Kültürü Üzerine Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Rahmi.** (1930,). Ağaçları Korumak Milli Bir Borçtur, *Hakimiyeti Milliye*, s.8.
- Resimlerimiz.** (1930, 22 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.8.
- Resimlerimiz.** (1930, 30 Nisan). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.8.
- Saatçioğlu, F.** (1961). Türkiye'de Ağaçlandırma Davası Ve Bazı Yabancı Memleketlerin Ağaçlandırma Çalışmaları. *İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Cilt XI (2): 1-11, İstanbul.
- Saatçioğlu, F.** (1969). Türkiye Silvikültüründe Yabancı Ağaç Türleri Meselesi. *İ.Ü Orman Fakültesi Dergisi Seri B*, 19 (2), s.19-34.
- Saatçioğlu, F.** (1970). *Sun'i Orman Gençleştirilmesi Ve Ağaçlandırma III.Baskı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları.
- Sabi, P.** (1927). *Mütehassıs Raporları, Orman Kısmı*. Ziraat Vekaleti Yayınları, İstanbul: Milli Matbaa.
- Salname-i Vilayet-i Sivas.** (1885). *Sivas Vilayetinden Devair-i Nevahi Müdürleirne Tenbihname*, Sivas : Sivas Vilayet Matbaası.
- Samsun'da Ağaç Bayramı.** (1934, 1 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.3.
- Savill, P., Evns, J., Auclair, D., Falck, J.** (1997) *Plantation Silviculture in Europa*: Oxford University Press.
- Schüpfer, V.** (1928). *Die Bedeutung des Waldes und der Forstwirtschaft für die Kultur im Wechsel der Zeiten (Münchener Universitätsreden 10)*. München: Max Hueber Verlag.
- Senenin Bir Günü Ağaç Bayramı Olacak.** (1935, 16 Temmuz). *Akşam Gazetesi*, s.1.

- Serez, M. (1985). Tarihi Çağlarda İnsan ve Orman İlişkileri, *Orman Mühendisliği Dergisi*, 22 (3), 27-32.
- Serez, M. (1990). *150'inci Yılında Türk Ormancılık Paneli*. Ankara: OGM Matbaası.
- Sivas'da Büyük Bir Ağaç Bayramı Yapıldı.** (1934, 20 Nisan). *Cumhuriyet Gazetesi*, s.4.
- Sivas'ta Ağaç Bayramı.** (1927, 17 Nisan). *Milliyet Gazetesi*, s.3.
- Sivas'ta Ağaç Bayramı.** (1933, 27 Mayıs). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.9.
- Sungurbey, İ. (1999). *Hayvan Hakları-Bir İnsanlık Kitabı*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Soma'da İmar İşleri.** (1934, 9 Kasım). *Son Posta Gazetesi*, s.4.
- Şeref Nuri. (1928) Ağaç Muhipleri Cemiyeti, *Orman ve Av Dergisi*, 1(3), s.1.
- Şuûnât-ı Medeniye. (1903, 2 Kasım). *Sabah Gazetesi* 5037, s.3.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.** Başbakanlık Kararlar Dairesi Başkanlığı (1920-1928).5.26.8.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.** Milli Eğitim Bakanlığı. 92.446.1.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.** Muamelat Genel Müdürlüğü.3.15.3.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.** Muamelat Genel Müdürlüğü.80.526.10.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi.** Muamelat Genel Müdürlüğü.185.275.1.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.** A.}MKT.MHM.756.46.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.** DH.İ.UM.13.4.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.** DH.UMVM.150.26.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.** HR.İD.1354.19-23
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi.** MK.MFT.1215.9.
- Talimatnameler,** Türkiye Himayei Eşcar Cemiyeti Umumi Merkezi Tarafından Tanzim Olunan Ağaç Bayramı Talimatnamesi. (1930). T.C. Resmi Gazete, 1652, 20 Kasım 1930.
- Tamimler Bölümü, Ormanlarımızın Hüsn-ü Muhafazası ve Yeniden Teşcir ve Teksiri Hakkında.** (1925). *Ceride-i Havadis Gazetesi*, 114, 11 Haziran 1925.
- Tarım Bakanı bir tamimle ilgilileri harekete davet etti,** (1953, 1 Şubat). *Orman ve Av Dergisi*, s.59.
- Tekirdağ'da Ağaç Bayramı.** (1939, 23 Şubat). *Ulus Gazetesi*, s.6.
- Tevfik Ali.** (1931). Ormancılığın Ziraat İle Alakası. *Orman ve Av Dergisi*, 35(3), s.14.
- Tevrat.** (t.y). Yaratılış Bölüm 21/33.
- Thiede, O. & Wacker, J. (2007).***Chronologie. Potsdam und Umgebung. Die Kulturlandschaft von 800 bis 1918.* Brandenburg Potsdam Berlin.
- Tızlak, F.** (1997). *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Toprak ve Ağaç Bayramı Dün Ankara Civarında Susuz Köyünde Güzel Bir Törenle Kutlandı.** (1941, 24 Mart). *Ulus Gazetesi* 7051, s.1.
- Toprak ve Ağaç Bayramı Kabala Köyünde Kutlandı.** (1943, 4 Nisan). *Ulus Gazetesi*, s.1.
- Toprak, F.** (2016). *Kur'an'ın Bitkisel Evreni*. İstanbul: Step Ajans Matbaacılık.
- Toprak, Z.** (1979). İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri, B.Ü. *Beşeri Bilimler Dergisi*, VII , s. 95-113.
- Trakya Ağaç Bayramı.** (1923, 21 Mart). *Tanin Gazetesi*, s.3.

- Tural, C.** (1964). *Kara Orduları ve Hedefleri*. Ankara: Kara Kuvvetleri Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1923). 4.Dönem, 1.İçtima, 1.Celse.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1926). 2.Dönem,115.İçtima.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1928). 3.Dönem, 70.İnikat.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1959). 11.Dönem, 1.İnikat, 1.Celse.
- Ulukışla'da Çalışmalar.** (1934, 5 Nisan). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.4.
- Unat, F.R. & Köymen, M.A.** (1949). *Kitab-ı Cihan-Nüma Neşri Tarihi Cilt I*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- Url-1** <<http://www.villanuevadelasierra.es>>, erişim tarihi 29.03.2020.
- Uslu, S.** (1952). Anadolu'yu Fikren Kalkındırma Problemi Yanında Yeşil Türkiye İdeali. *Orman ve Av Dergisi*, 24 (2), s.37.
- Uslu, S.** (1969). Yurdda Orman Tahribatının Düşündürdükleri. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 57-66.
- Uslu, S.** (1973). Türkiye'de Orman Tahribatı ve Doğurduğu Problemler. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 40-47.
- Üçüncü Ağaç Bayramı.** (1923, 19 Mart). *Zümrüd-i Anka Gazetesi*, s.3.
- Ürgenç, S.** (1998a). *Ağaç ve Süs Bitkileri Fidanlık ve Yetiştirme Tekniği*. İstanbul: İ.Ü Orman Fakültesi Yayınları.
- Ürgenç, S.** (1998b). *Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği*. İstanbul: İ.Ü Orman Fakültesi Yayınları.
- Valder, P.** (1999). *The Garden Plants of China*. Florigeum, Sydney, Australia.
- Vezirköprü'de Ağaç Bayramı.** (1939, 17 Nisan). *Akşam Gazetesi*, s.8.
- Vigil, J. M. S.** (2011). *La Culta Y Simpatica Fiesta*. Madrid: Ministerio De Medio Ambiente Y Medio Rural Y Marino.
- Wang, D.** (1988). History of Ornamental Plants in China. *Camellia News*, 107:14-16.
- Winters, R. K.** (1974) *The Forest and Man*. USA, New York: Vantage Press.
- Wittek, P.** (1999). *Menteşe Beyliği* (O. Gökyay, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yaltırık, F., Efe, A., Uzun, A.** (1997). Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları Egzotik Ağaç Ve Çalıkları, İstanbul: İsfalt Yayınları:4,
- Yazır, M. H.** (1935). *Hak Dini Kuran Dili*. İstanbul: Matbaa-i Ebuzziya.
- Yerasimos, S.** (2005). *Tournefort Seyahatnamesi* (A. Berktaş ve T. Tunçdoğan, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yılmaz, M.** (2010). Ağaçlandırma Çalışmalarında Ekolojik Onarım Hedef ve İlkelerinin Rehber Alınması, *Çölleşme ile Mücadele Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, s.105-109.
- Yılmaz, M.** (2011). Yüzeysel Su Kaynakları Kenar Şeritlerinin Korunması ve Doğal Odunsu Bitkilerle Restorasyonu, *2023 doğru 1. Doğa ve Ormancılık Sempozyumu Bildirisi*, s.341-345.
- Yılmaz, M.** (2013). Kentlerdeki Bitkilendirmelerinin Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi, *Gaziantep Üniversitesi Çevre ve Ahlak Sempozyumu Bildirisi*, s.459-467.
- Yiğitoğlu, A. K.** (1936). Türkiye'de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.
- Yozgat'ta Ağaç Bayramı.** (1932, 14 Mart). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, s.3.
- Yozgat'ta Ağaç Bayramı.** (1932, 26 Mart). *Vakit Gazetesi*, s.7.
- Yund, K.** (1944). *Ağaç Orman Üzerine Atasözleri ve Açıklamaları*. Ankara: Recep Usluoğlu Basımevi.
- Yund, K.** (1958). İstanbul'da Ormancılık. *Orman ve Av Dergisi*, 30 (11), s.27.
- Yunus Nadi.** (1935, 6 Eylül). Bütün Türkiye ormanlı bir ülke olabilir mi?, *Cumhuriyet Gazetesi*, s.1.

- Yunus Nadi.** (1937, 21 Haziran). Güzel Bir Kazamıda Güzel Bir Bayram: Ağaç Bayramı!, Cumhuriyet Gazetesi 4707, s.1.
- Yüksel, N.** (2017). Tanin (1922-1925). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 33 (95), s.34.
- Zonguldak'ta Ağaç Bayramı.** (1938, 9 Mart). *Ulus Gazetesi*, s.6.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Erhan KILIÇ
Doğum Tarihi ve Yeri : Sivas - 1971
E-posta : erhankilic@ogm.gov.tr

ÖĞRENİM DURUMU:

- Lisans : 1993, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Orman Genel Müdürlüğünün çeşitli kademelerinde Orman Mühendisi, İşletme Şefi, İşletme Müdür Yardımcı ve Şube Müdürü olarak toplam 27 yıllık kamu hizmeti.

DİĞER ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- Kazım Karabekir Paşa: Kurtuluş Savaşı'nı ormanlar sayesinde kazandık, Ormancılık Araştırma Dergisinde yayınlanmış makale, 2018.
- Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da Odun Dışı Orman Ürünleri, BTÜ Sempozyum Bildirisi, 2018.
- Osmanlı Döneminde Yayınlanan Ormancılıkla İlgili İlk Eserlerde Geçen Bazı Terimler ve Önemi, Avrasya Terim Dergisinde yayınlanmış Makale, 2019.
- Mehmet Tevfik Bey'in 1917 yılı Hendek Orman Fidanlığı raporu ve önemi, Ormancılık Araştırma Dergisinde yayınlanmış makale, 2019.
- “Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha-i Mütercededir” İsimli 1840 Tarihli Belgenin Türkiye Ormancılığındaki Rolü, Türk Hukuk Araştırmaları Tarihi Dergisinde yayınlanmış makale, 2020.
- Osmanlı Ormancılığının Zor Yılları, OGEMVAK tarafından yayınlanmış kitap, 2020
- Bozüyük Ormancılık Tarihi, OGEMVAK tarafından yayınlanmış kitap, 2020.